

октомври 2010

ГРАЖДАНСКИ НАБЛЮДАТЕЛ 7

Тримесечен аналитичен доклад
от гражданско наблюдение на
районни съдилища във Варна, Добрич, Русе и Търговище

ТРИМЕСЕЧЕН АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД

от гражданско наблюдение
на районни съдилища
във Варна, Добрич, Русе и Търговище

Период на наблюдение: май - юли 2010 г.

Проект "ПРАВОСЪДИЕ БЛИЗО ДО ХОРАТА",

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

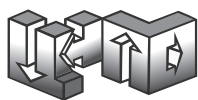
Проектът се финансира от Фондация „Америка за България“

ПРОЕКТЪТ СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА С ПОДКРЕПАТА НА ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Месец октомври 2010г.

Град Разград

НАЦИОНАЛНА НПО МРЕЖА ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪДА
Тримесечен аналитичен доклад от гражданското наблюдение на районни съдилища в
Разград, Попово, Шумен и Силистра. Период на наблюдение: май - юли 2010 г.

Издава: Център на НПО в Разград (ЦНПО)
7200 Разград, П.К. 237, тел./факс: (084) 66 16 94,
ел.поща: ngo@ngo-rz.org, www.ngo-rz.org

Всички права запазени © 2010, ЦНПО, Разград

ISSN 1314-2348

Автори:

Георги Милков
Елин Харизанов

Стоянка Неделчева
Свилена Велчева

Станислава Кръстева
Снежанка Николова
Деница Кирилова

Варна: Атанаска Асенова – граждански наблюдател; Мария Христова – граждански наблюдател; Мария Христова – експерт, Александър Асенов – експерт.

Добрич: Маринела Пенчева – граждански наблюдател, Дияна Костадинова – граждански наблюдател; Юрий Митев – експерт; Живка Балчева – експерт.

Русе: Николай Николаев – граждански наблюдател; Михаела Софева – граждански наблюдател; Ирина Матева – експерт; Николинка Мянкова – експерт.

Търговище: Светлана Георгиева-Станева – граждански наблюдател; Христина Мирнова – граждански наблюдател; Радостин Кирилов - експерт; Айнур Мехмедова – експерт.

Благодарности:

Благодарим на екипа на фондация „Америка за България,“ които подкрепиха идеята за проекта и през цялото време ни насърчаваха.

Благодарим на всички участници в наблюдението, които показаха едновременно гражданска активност и висок професионализъм при събирането на данните и изготвянето на първичните доклади.

Специални благодарности на всички представители на съдебната власт в четирите съдебни района, които ни оказаха пълно съдействие и ни предоставиха ценни съвети за оформяне на нашите изводи и препоръки: Ерна Жак Якова-Павлова - административен ръководител–председател на Районен съд – Варна, Веселин Монов - административен ръководител–председател на Районен съд – Добрич, Венцислав Василев - административен ръководител–председател на Районен съд – Русе, Пламен Драганов - административен ръководител–председател на Районен съд – Търговище.

Ценна помощ ни оказаха съдебните администратори и административните секретари, които предоставиха подходящи условия за организиране на гражданското наблюдение.

Публикацията се издава в рамките на проект „Правосъдие близо до хората“, осъществяван от Център на НПО в Разград и Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България. Публикуваните констатации, изводи и препоръки по никакъв начин не ангажират Фондация „Америка за България“.

Въведение

В настоящия доклад са формулирани основните резултати от тримесечно наблюдение на дейността на съдилищата в два апелативни района на България и четири районни съдилища – Варна, Добрич, Русе и Търговище. Въз основа на резултатите са представени изводи и препоръки – насочени към представителите на правораздавателната система, към медиите и широката общественост.

Целта на доклада е да покаже как гражданите възприемат процесите в съдебната институция. Ние не поставяме оценка на районните съдилища как водят делата или дали са справедливи решенията.

Работата на съдилищата е проследена от представители на неправителствения сектор, които са предварително обучени за ползване на методика за гражданско наблюдение на съда, утвърдена в международната практика – над 15 страни от Америка и Западна Европа.

В първата част са представени методиката, философията на работа и историята на проекта.

Втората част представлява описание на резултатите от наблюдението в наблюдаваните съдилища.

Третата част е обобщение на резултатите, изводи и препоръки.

В приложенията са дадени допълнителни данни и обяснения, които сме ползвали в хода на нашата работа.

Използвани съкращения:

ЗСВ	Закон за съдебната власт
СК	Семеен кодекс
ЗЗДН	Закон за защита от домашно насилие
ЗЗДетето	Закон за закрила на детето
ГПК	Граждански процесуален кодекс
НК	Наказателен кодекс
НПК	Наказателно–процесуален кодекс
УБДХ	Указ за борба с дребното хулиганство
КТ	Кодекс на труда
ТЗ	Търговски закон
ЗБГ	Закон за българското гражданство
ЗПРКИ	Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси
НЧХД	Наказателно дело от частен характер
НОХД	Наказателно дело от общ характер
ЕКЗПЧОС	Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи
ЗАНН	Закон за административните нарушения и наказания
ЗКВООБ	Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелното оръжие и боеприпасите

Съдържание

1. Първа част

1.1. Резюме на доклада	5
1.2. История и философия на проекта	7
1.3. Методика на наблюдение	8
1.4. Резултати от наблюдението	10
1.4.1. Статистически данни от гражданското наблюдение	10
1.4.2. Общи констатации, тенденции, сравнения и изводи	11
1.4.3. Достъп на уязвими групи до правосъдие	20
1.4.4. Дейност на съдебните заседатели	25
1.4.5. Публичност и информираност за дейността на съдилищата	27

2. Втора част

2.1. Резултати от наблюдението на Районен съд - Варна	28
2.2. Резултати от наблюдението на Районен съд - Добрич	43
2.3. Резултати от наблюдението на Районен съд - Русе	63
2.4. Резултати от наблюдението на Районен съд - Търговище	77

3. Трета част

3.1. Обща оценка на районните съдилища, включени в мониторинга	87
3.2. Препоръки	89

4. Допълнения

4.1. Доклад на ВСС	97
4.2. Статистически анализ на данните от наблюдението	98
4.3. Приложение на УБДХ в наблюдаваните съдилища	103
4.4. Нашите местни партньори	115

1. Първа част

1.1. РЕЗЮМЕ НА ДОКЛАДА

В доклада са представени резултатите от тримесечно наблюдение на районните съдилища във Варна, Добрич, Русе и Търговище. Обучени граждански активисти наблюдаваха по утвърдена международна методика работата по 131 съдебни дела – 47 наказателни и 84 граждански.

Четирите наблюдавани съдилища получават оценка „Много добър 5“ по прилагането на Гражданско-процесуалния кодекс и Закона за закрила на детето, а съдилищата в Добрич, Варна и Търговище – и при прилагането на Закона за съдебната власт. Относно нивото на достъп до правосъдие най-високи оценки получават Добрич и Търговище – „Много добър 5“.

Основните изводи са, че се налагат промени в законодателната рамка и в административните практики на съдилищата, за да се подобри прилагането на законите и достъпът на гражданите до бързо и ефективно правораздаване, и качествени административни услуги.

Препоръките са насочени към Министерство на правосъдието, Висшия съдебен съвет, Народното събрание, държавни институции, свързани с прилагането на закони и разпоредби, предмет на наблюдението, медиите и широката общественост.

Необходимо е още по-добро информационно обезпечаване работата на съдилищата и предоставяне на гражданите на достъп до информация, включително на лицата със зрителни увреждания. Особено важен е достъпът до информация в случаите на обществено значими дела, при съмнение за наличие на конфликт на интереси и при предоставяне на лични справки по дела на граждани.

Необходими са законодателни промени и по-добро взаимодействие между съда, прокуратурата, полицията, компетентните държавни органи и неправителствени организации за ефективното прилагане на Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие.

Необходима е по-висока професионална отговорност от страна на магистрати и администратори при прилагане на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси и Кодекса за етично поведение на българските магистрати. Предлагаме обект на Закона да станат всички обществени избираеми позиции, включително съдебните заседатели.

По-добрата организация на администрацията на съдилищата, включително намаляване на комисионите на банките при заплащане на държавни такси, е необходима с цел предоставяне на качествени административни услуги на гражданите.

Настояваме Указът за борба с дребното хулиганство да бъде приведен в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове. Включително да се премахне противоречието със Закона за административните нарушения и наказания, в който няма описано наказание „Задържане в отделение на МВР“ за срок до 15 денонощия. Според нас е важно съдът задължително да указва в решенията си по дела по УБДХ възможността за обжалване пред Административен съд.

Нашата мрежа е готова да продължи диалога с всички заинтересовани страни, за да се постигне максимален ефект в подобряване на правораздавателната система в България.

СРАВНИТЕЛНИ ОЦЕНКИ

При поставяне на оценките сме се ръководили от нормата, че оценка под „Добър 4“ получават съдилища, които имат сериозни проблеми в работата и съдебните процеси.

Оценка „Много добър 5“ се поставя за много добро приложение на законите и много добра администрация.

Оценка „Отличен - 6“ се поставя само в случаи, когато съдът въвежда и прилага нови, моделни практики, които са одобрени от Висш съдебен съвет и Министъра на правосъдието.

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА	Варна	Русе	Добрич	Търговище
Прилагане на новоприети и изменени закони	Добър 4	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Граждански процесуален кодекс</i>	Много добър 5	Много добър 5	Много добър 5	Много добър 5
<i>Наказателно-процесуален кодекс</i>	Добър 4	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Закон за съдебната власт</i>	Много добър 5	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Закон за закрила на детето</i>	Много добър 5	Много добър 5	Много добър 5	Много добър 5
<i>Закон за защита от домашно насилие</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Кодекс за етично поведение на българските магистрати</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Достъп на уязвими групи до правосъдие				
<i>Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания</i>	Много добър 5	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си</i>	Много добър 5	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Достъпност и адекватност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си</i>	Добър 4	Добър 4	Много добър 5	Много добър 5
<i>Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Дейност на съдебните заседатели	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Етично поведение на магистрати</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Публичност и информираност за дейността на съда.	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4

1.2. ИСТОРИЯ И ФИЛОСОФИЯ НА ПРОЕКТА

Отчетността започва с прозрачността

Началото винаги е момент, отдалечен във времето и твърде различен от първоначалните представи и намерения. Когато през 2004 година нашият център, в който членуват 10 неправителствени организации, се зае с първия си проект за наблюдение на съдебни дела и опитът, и впечатленията за работата на Темида бяха оскъдни. Бяхме решили да проследим как съдът защитава правата на жени, подложени на домашно насилие, изхождайки от опита си в Центъра в село Стражец, където наши доброволци помагат на хората в такова положение. Идеята ни беше подкрепена от Институт „Отворено общество“¹ и пилотният проект стартира успешно.

За първи път граждански наблюдатели влязоха в съдебната зала, за да проследят съдебни процеси, които не ги интересуват лично. Наблюдателите бяха в съда, водени от желанието да видят на място как работи съдебната система, призвана да гарантира върховенството на закона, да защитава правата на гражданите и да следи те да бъдат спазвани.

За последните шест години Центърът на НПО в Разград и Националната мрежа за гражданско наблюдение на съда осъществиха шест проекта по темата гражданско наблюдение на съда и подкрепа за съдебната реформа на местно ниво. Първият проект използва нова методика за гражданско наблюдение на съдебни дела, която бе приложена за първи път в 4 града в България (София, Варна, Бургас и Разград).

С помощта на американските партньори нашите наблюдатели, избрани чрез публична процедура, бяха обучени как и какво да наблюдават в съдебната зала, как да попълват специални карти за наблюдение, как да регистрират видяното, как да информират обществото за своята работа.²

Едногодишният мониторинг на специализирани съдебни процеси ни показа, че храмът на Темида се нуждае от гражданското око, което регистрира детайли, често определяни от магистратите като несъществени. Тогава в нашия екип се зароди идеята да се заемем с по-широко по мащаб и обхват наблюдение, което да включва мониторинг върху съдилищата в пет съдебни окръга в Североизточна България. Проектът осъществихме в две части - първо проследявайки дела, заведени на основания по ГПК, НПК, Закона за защита срещу домашно насилие и Закона за защита от дискриминация. Вторият специализиран мониторинг проследи достъпа на уязвимите групи до правосъдие, като предмет на наблюдението бяха съдебни процеси, заведени по същите четири закона. Двата проекта осъществихме благодарение на финансовата подкрепа на Инициативата за укрепване на съдебната система³ и Тръста за развитие на гражданско общество в Централна и Източна България.

В продължение на 16 месеца (от март 2006 до юли 2007 г.) 30 доброволци на Центъра в Разград проследиха 1096 съдебни дела, протекли в 1208 заседания в съдилищата в Разград, Велико Търново, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен. Обхватът на нашето наблюдение се разпростира върху територия от 16 хил.кв.км, където живеят 900 хил. души или около 1/6 от пълнолетните българи.

Главната цел на нашите проекти е да подпомагаме съдебната система в стремежа ѝ към прозрачност и ефективност. Мониторингът на Центъра на неправителствените организации в Разград има за задача да съдейства на магистратите да се запознаят със специфичните особености и нужди на представителите на уязвимите групи. Гражданското наблюдение е механизъм обществото да получи информация как органите на съдебната власт съблюдават и прилагат задължението да спазват основните права на хората от уязвимите групи.

¹ За информация посетете страницата на Институт „Отворено общество“: www.CourtWatch.osf.bg.

² Черил Томас от организацията „Адвокати от Минесота за човешки права“, Марна Андерсон от „WATCN“ и съдия Катрин Куейнтънс.

³ Черил Томас от организацията „Адвокати от Минесота за човешки права“, Марна Андерсон от „WATCN“ и съдия Катрин Куейнтънс.

Резултатите от наблюдението показаха, че има известен напредък в дейността на съдебната система в Североизточна България, но за реализиране на съдебната реформа са необходими още много усилия.

Издадени доклади за гражданско наблюдение на съда:

Доклад за наблюдение на съдебни дела за домашно насилие над жени, 2005г.: www.court1-rz.hit.bg/, рубрика "Отчети" – "Годишен";

Първи доклад за напредъка на съда с фокус уязвими групи, 2006г.: www.court2-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин";

Втори доклад за напредъка на съда при прилагане на законите, 2007г.: www.court3-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин" – "Отчети" – Краен аналитичен доклад;

Трети доклад за напредъка на съда с фокус достъп до правосъдие на уязвими групи, 2006г.: www.court4-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин".

Четвърти доклад за публичния образ на съда в три града, 2009 г.: www.ngo-rz.org/arhives/gn5.pdf

Пети доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на закона за защита срещу домашното насилие, 2010 г.: www.ngo-rz.org/arhives/ddnasilie.pdf

1.3. МЕТОДИКА НА ГРАЖДАНСКОТО НАБЛЮДЕНИЕ

Методиката на проекта е резултат от сътрудничеството на гражданската коалиция авторитетни американски организации - "Адвокати от Минесота за човешки права" и "WATCH". Българският вариант на методиката е разработен от Институт "Отворено общество" през 2004г. Същата методика е използвана в предишни проекти на Центъра на НПО в Разград, осъществени в периода 2004-2009 година. Обект на наблюдение в тях бяха районни и окръжни съдилища в Разград, Велико Търново, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен.

В периода 2007-2009 ние обогатихме инструментариума на наблюдението от 2004-2005 година. Доброволците попълваха изготвени от наши експерти анкетни карти за наблюдение, които бяха универсализирани за целите на мониторинга. Чрез тях впечатленията на наблюдателите за публичния образ на съда постъпваха при нас ясно систематизирани, тематично насочени и концептуално свързани. Емпиричните резултати бяха анализирани от гражданска консултативна група, съставена от експерти юристи, психолози, журналисти, социални работници. Изводите бяха обобщени в тримесечни доклади за напредъка на съда, които периодично представяхме на магистратите от наблюдаваните райони и на медиите в петте града. Организирахме публични форуми за обсъждане с най-широко гражданско участие, в което специално поканихме и съдебните заседатели.

Гражданското наблюдение има за цел да установи основните тенденции в прилагането на седем закона и кодекса в наблюдаваните четири съдилища; каква е спецификата в достъпа до правосъдие на пет уязвими групи.

Важен акцент в нашия проект е да покажем положителното развитие на съда и да насърчим реформите на местно ниво. Задача на нашето изследване е да констатираме какви промени са настъпили в два от градовете след последното гражданско наблюдение от лятото на 2007г.

Основен предмет на мониторинг е прилагането на новоприети и изменени закони, както и достъпа на уязвими групи до правосъдие. Според местната специфика се следи и за конфликти на интереси в съдебната система, проблеми с етичното поведение на магистрати и нерегламентирани контакти с компрометирани лица.

Основните теми за наблюдение са:

1. Прилагането на новоприети и изменени закони:

- a. Граждански процесуален кодекс
- b. Наказателно-процесуален кодекс
- c. Закон за съдебната власт
- d. Закон за закрила на детето
- e. Закон за защита от домашно насилие
- f. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси
- g. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

2. Достъп на уязвими групи до правосъдие

- a. Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания
- b. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си
- c. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си
- d. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.

3. Дейност на съдебните заседатели

4. Етично поведение на магистрати, конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти със страни в съдебен процес и/или компрометиращи („оперативно интересни“) лица.

5. Публичност и информираност за дейността на районен или окръжен съд – наличие на активна интернет-страница с достъп до публична информация за широк кръг потребители.

Обект на наблюдение са пет уязвими групи:

- 1. Жертви на физическо или психическо насилие;**
- 2. Лица с трайни или временни физически или психически увреждания;**
- 3. Социално слаби лица;**
- 4. Лица от етнически малцинства;**
- 5. Малолетни и непълнолетни лица.**

Избрани са най-рисковите групи лица, които все още са неспособни да се адаптират към съвременните условия. Техни представители са страни по съдебни дела или ползватели на услуги, предоставяни от съдебната система и много често са изправени пред риск от затруднен достъп до правосъдие.

Наблюдението се извършва от обучени граждански наблюдатели чрез **четири карти за наблюдение:**

- 1. Карта за наблюдение на граждански дела –** включително наблюдение на дела по Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие.
- 2. Карта за наблюдение на наказателни дела**
- 3. Карта за публичност и прозрачност -** с фокус връзките с обществеността, интер-

нет-страниците на съда, включително прилагането на Закона за достъп до обществена информация.

- 4. Карта за наблюдение за етично поведение на магистрати,** наличие на конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти с компрометиранни лица.

Наблюдението спрямо прилагането на новоприетите и изменени закони и достъпа на уязвими групи до правосъдие се осъществява по смесена методика:

- Лично и пряко наблюдение с присъствие в съдебни заседания по граждански и наказателни дела, подбрани по критерия – „страна в процеса да е представител на една от петте наблюдавани уязвими групи“.
- Снемане на наблюдението чрез попълване на анкетни карти и изготвяне на месечни доклади.
- Обобщаване, синтезиране и стилизиране на тримесечен аналитичен доклад.
- Консултиране и утвърждаване на тримесечния аналитичен доклад с експерти и представители на съответния наблюдаван районен съд.

Събраната чрез наблюдението информация за достъп до правосъдие, удовлетвореност от резултата и качество на обслужването се обобщава в аналитични доклади.

При наблюдението по прилагане на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси и Кодекса за етичното поведение на българските магистрати се прилага смесена методика:

- Преглед и анализ на интернет-страниците на съдилищата и публикуваните декларации на магистратите за наличие или липса на частен интерес;
- Преглед и анализ на медийни публикации, свързани с магистратите, работещи в наблюдаваните съдилища, както и съдебните служители;
- Сигнали на граждани;
- Наблюдения на екипа и местните организатори в 20 града;

1.4. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО

1.4.1. Статистически данни от наблюдението

Брой наблюдавани дела в Районен съд – общ брой, брой наказателни и брой граждански.

На мониторинг са подложени общо 131 съдебни дела, от които 47 броя наказателни и 84 броя граждански, в районните съдилища в градовете Варна, Добрич, Русе и Търговище. Проучени са още 12 съдебни дела в град Варна, които са били отсрочени, не са попадали в приоритетите на проекта или по друга причина не са били достъпни, като данните по тях се явяват допълнителен материал за анализ по настоящия доклад.

Проследени са в:

- **Районен съд - Варна:** общо 41 броя съдебни дела, от които 16 наказателни и 25 граждански. Граждански наблюдател не е присъствал на две от тях.
- **Районен съд - Добрич:** общо 30 броя съдебни дела, от които 10 наказателни и 20 граждански.
- **Районен съд - Русе:** общо 30 съдебни дела, от които 19 граждански и 11 наказателни.

- **Районен съд - Търговище:** общо 30 съдебни дела, от които 10 наказателни и 20 граждански.

Кратки изводи

- Установено е правилно прилагане на НПК и НК, активност на страните и участниците в процеса.
- Наблюдава се спорна съдебна практика при прилагане на УБДХ.
- Спазва се от всички правилото за разпределяне на делата на случаен принцип, но няма жребий при определяне на съдебните заседатели (Добрич и Търговище).
- Съдилищата се превръщат в активни източници за предоставяне информация на гражданите. Все още интернет-страниците не са достатъчно удобни за ползване от гражданите и е необходимо по-голяма активност и професионализъм в тази сфера от страна на администрациите на съдилищата. Установен е напредък – две от четирите районни съдилища имат информационни центрове за гражданите.
- Съдебната администрация предоставя добри условия за хора от уязвими групи – информация чрез електронната страница на съда, достъпна физическа среда до информационните центрове.
- Част от съдебните служители нямат необходимото търпение и любезност и не проявяват умения за работа с хора от уязвимите групи.
- Не е установена надеждна система за супервизия на административния персонал спрямо обслужването на гражданите и качеството на предоставяните съдебни услуги.
- Кодексът за етично поведение не се прилага на практика, защото етичните комисии в съда и прокуратурата не са обучени добре и не работят ефикасно. Процесът по избор на тези комисии е бил формален, заради нежеланието на магистрати да поемат допълнителни отговорности, които са доброволни и не се заплащат.

1.4.2. Общи констатации, тенденции, сравнения и изводи

- **Граждански процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес**

Констатации:

Повече от половината наблюдавани съдебни дела, разглеждани по реда на ГПК през мониторинговия период, са водени експедитивно от съдиите и са приключвали с издаването на съдебен акт в рамките на трите месеца наблюдение. Установени са общо за съдилищата в четирите града насрочване на голям брой дела за един и същи час. По този начин последващите дела се разглеждат с голямо закъснение, предизвиква се струпване на участници пред съдебната зала. Констатирани са проблеми в призоваването и незапознването своевременно на ответника с исковата молба в районните съдилища в градовете Варна, Търговище и Русе, което е причина за отлагане на делата.

Прави впечатление, че няма системен подход за призоваване. Например, когато едно лице не може да бъде открито на постоянния си адрес, често не се прилагат други варианти за издирването му на алтернативни адреси. В случаите, когато непризованото редовно лице само се свърже със съда, подавайки уточняваща молба с адрес за кореспонденция, този адрес не се вписва за бъдеща кореспонденция с това лице. Съдът предпочита отново безплодното издирване по адресна регистрация и неявяване в съдебно заседание, поради нередовно призоваване, с което се нарушава правото на защита и справедлив процес в подобни случаи. В 20% от наблюдаваните заседания делата се разглеждат по същество и без присъствието на нередовно призована страна. Съдът често не обръща внимание на подадените в хода на делото сигнали за отсъствие на лице - страна по делото - из-

вън границите на страната или на посочения за призоваване адрес. Действа се формално, насрочват се заседания и се отлагат, товари се излишно призовкарския отдел и деловодствата, правят се излишни разходи.

Няма напредък в това отношение в сравнение с наблюденията от 2007 г. Не е изпълнена препоръката: „По-широко прилагане на разпоредбите на закона за санкционирането на призовкари, които не изпълняват задълженията си. Необходимо е строг контрол върху работата на призовкарите.“⁴

Общи изводи:

- Наблюдава се бързина и ефективност на съдебното производство при водене на граждански дела.
- Съдиите информират страните за техните законни права и задължения.
- Не са установени пропуски и противоречия при прилагането на ГПК по време на наблюдаваните съдебни заседания.

- **Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес**

Констатации:

В повече от половината проследявани наказателни съдебни производства с участието на пострадали, съдът не е указал в заседание на пострадалия възможността да повдигне частно обвинение, дадена му от Наказателно-процесуалния закон. Наблюдението констатира, че пострадалите от престъпните деяния участват в наказателните производства като свидетели, но не и като частни обвинители. Над 1/3 от наблюдаваните дела са се водили по съкратеното съдебно следствие. В тези дела всички подсъдими са направили самопризнания и въз основа на тях, съдът постановява присъди под минимума, съобразно действащата разпоредба на чл.373 ал.2 от НПК.

Според Ана Караиванова, която оглавява Инспектората към Висшия съдебен съвет от началото на 2008г.: „Категорично съм против да се дават бонификации за това, че обвиняемият си бил признал, най-малкото, че с обратен знак направихме самопризнанието царица на доказателствата“.⁵

При наблюдението на административно-наказателни дела в четирите съдебни района интерес привлякоха нормативите и приложението на **Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ)**. В решения на Европейския съд за правата на човека по дела, заведени срещу България се коментира, че този нормативен акт е в противоречие с Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи /ЕКЗПЧОС/ и не отговаря на съвременните стандарти за защита правата на човека. Европейската конвенция повелява, че всяко задържане, дори и извършено по постановяване от съдебен орган, трябва да подлежи на контрол за законосъобразност от висшестоящ съд. Съгласно чл.7 от УБДХ, решението по този указ не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно, въпреки че визираните в чл.1, ал.1 от същия определя нарушенията и наказанията по този нормативен акт като административни. Неточна и несъобразена с изменените обществени отношения, предвид приемане на УБДХ през 1963 година, е разпоредбата на чл. 1 ал. 2 от Указа, очертаваща състава на дребното хулиганство. В противоречие на разпоредбата на чл. 13 от ЗАНН е предвиденото в Указа наказание „задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, което не попада в обхвата на изброените видове административни наказания – обществено порицание, глоба или временно лишаване от права за упражняване на определена професия или дейност. За всяко едно от тях ЗАНН предвижда процедура по обжалване на съдебните актове, т.е. подлежат на последващ съдебен контрол.

⁴ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 20

⁵ Публикация „Прокурори пишат по 2 обвинителни акта на година“, в-к „24 часа“, 28 юли 2010 г.

Безспорно остава открит въпросът – дребното хулиганство административно нарушение ли е, „несъществено престъпление“ ли е или такова, доближаващо се до разпоредбата на чл. 325 от НК? Ако е административно нарушение, защо е предвидено наказание „задръжане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, а не някое от определените по ЗАНН административни наказания? Следва да се отговори и на въпроса дребното хулиганство „несъществено престъпление ли е“ – по терминологията на съда в Страсбург, или изпълва признаците на чл.325 от НК, но при условията на „маловажност“ по смисла на чл. 91 т. 9 от НК. Изрично е посочено в УБДХ, че наложеното административно наказание не се счита за осъждане и не се вписва в бюрата за съдимост. Ако съдията е постановил задръжане, то се изтърпява в съответното поделение на МВР, като времето за изтърпяването му се използва за „включване на нарушителите в общественополезен труд съобразно тяхното здравословно състояние, възраст и др.“. Нарушителите не получават трудово възнаграждение от работодателите си; работното им място се запазва и не се прекъсва трудовият им стаж.

Предвид Решенията на съда за правата на човека в Страсбург по делата „Станчев срещу България“ и „Камбуров срещу България“, Гражданското наблюдение счита, че липсата на възможност за обжалване на решенията, постановени по реда на УБДХ нарушават чл. 2 от Протокол № 7 на ЕКПЧ. Пример за удобното прилагане на Указа бяха наказанията, раздадени за една нощ на протестиращите на 14 януари 2010 г. пред сградата на Парламента. Без право на обжалване решението на съда. А дори за минаване на червено можеш да обжалваш постановлението за наложено наказание по Закона за движение по пътищата.

Изследване на практиката в наблюдаваните съдилища по прилагането на този указ показва, че: наказанието се прилага с еднаква сила за различни по размер и вид прояви на дребно хулиганство. В много от наблюдаваните случаи съдебното дело протича само в едно съдебно заседание; повечето подсъдими не се представляват от професионални защитници в процеса и не разбират смисъла му; съдът не събира допълнителни доказателства за изясняване на причините за прояви на дребно хулиганство; в съдебните процеси не се разпитват други свидетели освен полицейски служители, които в някои случаи са заинтересовани лица; цялото административно-наказателно дело по УБДХ се базира само на съставения акт за нарушение на обществения ред. Съдът в 99% от случаите кредитира фактите и обстоятелствата, описани в полицейския акт по УБДХ, включително и посочените от полицията свидетели. Констатирано е, че в поне два от случаите при съставянето на акта полицаите не са запитали нарушителите дали имат възражения при подписването му. Установено е нееднакво третиране на сходни случаи на нарушения, които попадат в обхвата на УБДХ.

Съдиите от Районен съд – Търговище считат, че налагане на наказанието „задръжане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, определено като административно в чл. 1 от УБДХ, следва да подлежи на съдебен контрол за законосъобразност от горестояща инстанция.

Съдиите от Районен съд – Добрич смятат, че нормативно уредените хипотези в УБДХ са актуални и към момента, с което се обезпечава осъществяването на едно ефективно и бързо правораздаване. Отделен е въпросът, че новелата на чл.7 от Указа се явява в драстичен разрез с духа на ЕКЗПЧОС и по-конкретно на разпоредбата на чл.2 от Протокол №7. Съобразно параграф 1 от сочената разпоредба, на нарушителите, които се привличат към наказателна отговорност се гарантира правото на обжалване на съдебни решения и присъди. От друга страна обаче следва да се отчете, че УБДХ попада в приложното поле на параграф 2 от разпоредбата на чл.2 от ЕКЗПЧОС, с което се установява правна възможност съдебните решения и присъди да не бъдат обжалвани в случаите, когато са постановени по повод „несъществени престъпления“, каквито могат да се третират и простъпките на дребно хулиганство. Ето защо, в този аспект Указът формално не нарушава ЕКЗПЧОС. Същевременно с това обаче той се явява твърде неблагоприятен за осъдените лица, на които се прегражда правото на защита, чрез невъзможността да обжалват съответния съдебен акт, смятат магистратите .

Съдия Ерна Якова-Павлова, административен ръководител и председател на Районен съд – Варна твърди: „Практиката на съдилищата кореспондира напълно с разпоредбата на чл.7 от УБДХ, според която решението на районния съдия не подлежи на обжалване.“⁶

Съдия Веселин Монов, административен ръководител – председател на Районен съд – Добрич казва: „В заключение считаме, че „Указът за борба с дребното хулиганство“ следва да бъде приведен в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове, съобразени с конкретните обществени отношения в една правова държава. Още повече, че се касае за подзаконен нормативен акт, който към момента не съответства на издаваните от Народното събрание нормативни актове, а е плод на минал исторически период от законодателството на РБ“.⁷

Според съдия Анна Димитрова, заместник-административен ръководител на Районен съд – Търговище: „В заключение, общото становище визира необходима законодателна промяна, по-скоро към отмяна и евентуално уреждане на материята в закон. Необходимите законодателни промени следва да бъдат съобразени с ЕКЗПЧОС и всички нормативни изисквания за институционален контрол на съдебните актове“.⁸

Общи изводи:

- Няма установени съществени проблеми или несъответствия при прилагането на НПК.
- Добра организация при воденето на съдебни заседания по наказателните дела.
- Съдиите като цяло указват на страните процесуалните им права.
- Съдът подпомага представителите на уязвими групи, за да разберат своите права и обвинението срещу тях.
- Указът за борба с дребното хулиганство не е в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове.

• **Закон за съдебната власт – впечатления относно прилагането му в съдебния процес**

Във връзка с приложението на Закона за съдебната власт гражданското наблюдение установи, че всички съдилища от Варна, Добрич, Русе и Търговище разпределят образуваните дела по метода на случайния подбор чрез специализираната програма LawChoice. Прилагат се установени практики за извършване на разпределението в присъствие на втори съдия, протоколиране и съхранение на извършеното разпределение, разпределение на дела по отделения, състави и видове дела. Констатирано е, че компютърната програма за случайно разпределение на дела не отчита фактора тежест и сложност на правния казус по делото. По този начин няма практическа възможност по-тежки и сложни дела да бъдат разпределени за разглеждане от съответния съдия с по-дълъг професионален стаж, за да се приключат в разумни срокове. Отчетен е съществен напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато установихме: „Не съществува надеждна система за вътрешен контрол и оценка на случайното разпределение на съдебните дела в наблюдаваните съдилища. Повече от 12 месеца от въвеждане на новата антикорупционна практика в съда остават съмнения за пристрастно и субективно разпределение на съдебните дела между съдиите“⁹

През мониторинговия период в районните съдилища в градовете Варна, Добрич, Русе и Търговище са спазвани принципите, регламентирани в Закона за съдебната власт за откри-

6 Писмо до ръководителя на проекта от Ерна Жак Якова, Председател на Районен съд - Варна, 02.08.2010г.

7 Писмо до ръководителя на проекта от Веселин Монов, Председател на Районен съд – Добрич, 05.08.2010г.

8 Писмо до ръководителя на проекта от Анна Димитрова, заместник-административен ръководител на Районен съд – Търговище, 07.08.2010г

9 Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.3

тост, прозрачност и достъпност на действията на магистратите.¹⁰ Наблюдава се наличие на богата информация за дейността на съда в интернет-страниците на съответните районни съдилища. Изключение прави Районен съд – Русе, чиято електронна страница не предлага пълна информация за дейността, липсва информация за имената на съдии, съдебни служители; за процедурите по добиване на съдебни документи от гражданите.

Образуваните в началото на месец май 2010г. съдебни дела приключваха с постановен съдебен акт в края на тримесечния период. Продължава да се допуска закъснение в насрочените съдебни заседания, особено по граждански дела, поради определянето на няколко дела в един и същи начален час.

Противоречиви са констатациите за определянето на основни и резервни съдебни заседатели чрез жребий за всеки съдебен състав (чл.72, ал.2 от ЗСВ). Само в районните съдилища във Варна и Русе е изпълнена формата на жребия за определянето на съдебни заседатели, но само в началото на встъпване в мандата им, след което равномерното им участие в съдебните състави по образуваните дела се контролира по списък. Формално погледнато може да се счита, че във Варна и Русе е спазена разпоредбата на ЗСВ относно жребия за съдебни заседатели, но възниква въпросът дали не се изпълнява изискването да се организира жребий „за всеки съдебен състав“, визирано в чл.72, ал.2 от ЗСВ. Все още не е ясно как на практика се контролира и спазва случайното определяне на съдебни заседатели за участие във всеки съдебен състав по отделните дела в районните съдилища във Варна и Русе.

В районните съдилища на Добрич и Търговище не се спазва изискването и не се изпълнява жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели. В тези съдилища равномерното им участие в съдебни дела се осигурява по списък, което е изцяло субективно действие на определен съдебен служител. Липсва напредък в сравнение с наблюденията през 2007 г.: *„Наблюдателите смятат, че в момента няма балансирана натовареност на съдебните заседатели и липсва яснота за механизма на избиране. При формиране на съдебните състави се създават условия за конфликти на интереси, дори при прилагането на случайния подбор на разпределението на делата между съдебните заседатели“*¹¹

Всички съдии и прокурори в наблюдаваните дела в четирите съдилища спазват изискването за външния вид на магистратите и са били облечени в тоги в съдебно заседание. За разлика от тях, почти всички адвокати, които са представлявали страните в наблюдаваните дела не са се явявали облечени в тоги. Констатацията е направена в почти всички проследени заседания в наблюдаваните районни съдилища (с изключение на Районен съд – Русе), с което се нарушава Законът за съдебната власт.

Съдия Христо Минев е наложил административни наказания „глоба“ на четирима адвокати за неспазване на Закона за адвокатурата, които не носят в съдебна зала задължителните облекла – тоги, за периода 22.04.2010г. – 14.09.2010г. Наложените глоби са в размер на 20.00лв. По време на брифинг за представяне на доклада от гражданското наблюдение, проведен на 10.12.2010г. в гард Варна, получихме становище от съдия Минев, в което той подробно е описал основанието за налагане на глобите. За посочения период съдия Минев е провел 165 съдебни заседания и в тях е предупредил 60 адвокати да се явяват задължително облечени в тоги. Адвокатска колегия – Варна сезира Етичната комисия на ВСС да разгледа поведението на съдия Минев след разговори и с адвокат Борислав Ралчев, бивш народен представител. Съдия Христо Минев е поканен на разговор на 20.09.2010г. във Висш съдебен съвет да дава обяснения. Съдия Милен Минчев е поел ангажимент пред ВСС да не глобява повече адвокати, въпреки че нарушават закона. В средата на месец ноември 2010г. съдия Минев научава, че Инспекторатът на ВСС е изискал от Районен съд – Варна да се изпратят документите за наложените от него глоби на адвокати от град Варна. Това е следствие на подадено възражение от адвокат Даниела Доковска, председател на Висш адвокатски съвет.

¹⁰ Писмо до ръководителя на проекта от Веселин Монов, Председател на Районен съд – Добрич, 05.08.2010г.

¹¹ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр 3

Общи изводи

- Поради насрочване на няколко дела в един и същи час се допуска съществено закъснение при започването на насрочените съдебни заседания;
- Спазва се принципът за случайно разпределение на делата по реда на постъпването им.
- Районните съдилища на Добрич и Търговище не спазват разпоредбата на чл.72, ал.2 от ЗСВ – не прилагат задължителния жребий, с който да определят основни и резервни съдебни заседатели за участие във всеки съдебен състав.
- Всички съдии и прокурори в наблюдаваните заседания са облечени в тоги.
- Голям процент от адвокатите не спазват правилото за носене на тоги, но съдът не реагира на нарушението на закона.
- Районен съд – Русе не предлага достатъчно информация за дейността си в своята електронна страница.
- Софтуерната програма LawChoice за случайно разпределение на делата не отчита фактора тежест и сложен правен казус на съответното съдебно дело.

• Закон за закрила на детето –впечатления от прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Общите впечатления при извършения мониторинг са, че съдът прилага закона, ръководейки се единствено от интересите на детето. Но е установена тенденция, че съдебните производства по ЗЗДетето се водят изключително формално в много кратки срокове. При тези дела съдът кредитира като доказателства единствено становищата на заинтересованите институции – Дирекция „Социално подпомагане“, Агенцията за закрила на детето или показанията на приемни родители, защото много от родителите не се явяват лично в съда. Констатирана е тенденция в Районен съд – Варна за увеличаване броя на делата, които се отлагат и не могат да бъдат разглеждани по същество, поради неявяване на нередовно призовани родители.

В повече от половината приключили съдебни дела по ЗЗДетето в четирите районни съдилища, съдът е наредил децата да бъдат настанени за отглеждане в дом за медико-социални грижи.¹² Подобна съдебна практика не отговаря на променените обществени отношения и социалната политика на държавата. Според нас социалните служби са все още предпазливи и неуверени в опитите си да развият нови социални услуги в общността. Приемната грижа е основната алтернатива за осъществяване на деинституционализация в социалните услуги. Никъде не е ясно дали има възможност съдът да задължи ангажираните институции да предложат в съдебното производство на съдиите да решат алтернативен вариант за настаняване на дете в „приемна грижа“, освен вариантът за настаняване в институции (дом за медико-социални грижи).

Общи изводи:

- Прави впечатление, че е трайна тенденцията преимущественият брой от делата по този закон да се отлагат многократно поради нередовно призоваване на родителите.
- Няма пряка ангажираност на държавата и взаимодействие между отделните й структурни звена за постигане на пълноценна закрила на децата и превенция срещу престъпления срещу тях.
- Спазва се законът да не се разгласяват сведения, засягащи детето без негово съгласие, съгласието на родителите или законните представители.

¹² Известни с популярното наименование в миналото „Дом майка и дете”

- **Закон за защита от домашно насилие**

Констатации:

Установи се тенденция за злоупотреба със Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН) с цел имотна облага при проследяване на съдебни дела в Районен съд – Варна. В някои от наблюдаваните дела прави впечатление, че страните използват възможностите и инструментите на ЗЗДН, за да ограничат достъпа на съпруга до жилището. Чрез регламентираните мерки от закона и специално чрез искане за издаване на ограничителна заповед, се цели да се отстрани от семейното жилище другият съпруг или партньор. Според нас съществуват възможности за злоупотреба с предоставените от закона механизми. Затова смятаме, че е особено важно съдът да събира различни доказателства, да се разпитват свидетели и представители на институции.

При наблюдение на дела по ЗЗДН в проведените заседания в почти всички съдилища наблюдавателите констатирали случаи на неявяване на ответника в повече от половината по делата, поради нередовното му призоваване.

В производствата по ЗЗДН молбата на пострадалия за образуване на дело и декларацията за извършено върху него насилие имат различна тежест и ефект върху съда и съдебното производство. В някои случаи този факт не се осъзнава от пострадалия и не е ясно дали съдът е задължен да му разясни това, а би трябвало.

Често важни факти от претърпяното насилие липсват в декларациите, а са описани подробно в жалбите, причина за образуване на производството. В много от случаите на домашно насилие липсват медицински протоколи, удостоверяващи извършването му. Нерядко жертвите са се въздържали от сезирането за намеса на органите на МВР в продължителен период от време, през който върху тях са упражнявали насилие. Съдът често не изисква полицейските протоколи, които са упоменати в молбите на ищците. В рамките на процесите е констатирана и добрата практика да се търси взаимноизгодно уреждане на отношенията по пътя на съдебната спогодба, като за това има заслуга и водещият делото съдия. Но често постигнатата съдебна спогодба не е търсеният ефект по превенцията срещу домашното насилие. Емоционалната и икономическата зависимост на пострадалия с извършителя не е предпоставка за постигане на съдебна спогодба.

Във връзка с наблюдаваните дела по ЗЗДН може да се констатира тенденция за неинформираност на гражданите относно това как да се справят с домашното насилие, какви стъпки да предприемат и към кого и как да се обърнат за помощ. В нито едно от делата не е споменавано да са проведени консултации в център за превенция или за пострадали от домашно насилие. Адвокатската колегия също не се ангажира да информира клиентите си пострадали от домашно насилие. Техните правни консултации за водене на дела по ЗЗДН не е достатъчна превенция. Необходимо е съдействие от адвокати да информират клиентите си да провеждат консултации и записване в специализирани програми във водещите неправителствени организации, занимаващи се с проблема с домашното насилие.

Общи изводи:

- Потвърждава се трайната тенденция страните да използват ЗЗДН като инструмент за осигуряване на преимущество в отношенията помежду си и предотвратяване на достъпа на другата страна до общо недвижимо имущество.
- В $\frac{3}{4}$ от случаите в основата на конфликта с мотив „домашно насилие“ са имуществени спорове.
- Отчита се, че на практика в дела от този род е много трудно да се съберат допълнителни доказателства, защото в повечето случаи свидетели на насилието няма.
- В момента недостатък е публичното изпълнение на съдебните решения в частта за събиране на глоби. Несъбирането на наложените съдебни глоби обезсмисля целта на закона и положените усилия от правораздавателните органи.

- **Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.**

Констатации:

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато констатирахме: „Липсва прозрачност за съдебни дела, в които между съдии, прокурори, съдебни заседатели, съдебен секретар, вещи лица и страни има конфликт на интереси, основан на семейни, икономически или други предпоставки, в съответствие със законите и Правилника на съдебната администрация в районните, окръжните, административните, военните и апелативните съдилища“.¹³

Гражданското наблюдение констатира, че всички съдии от четирите наблюдавани районни съдилища имат подадени декларации по ЗПРКИ, публикувани в интернет-страницата на Висшия съдебен съвет. Липсва публична информация за подадени декларации от държавните съдебни изпълнители и съдии по вписванията, работещи в четирите наблюдавани районни съдилища. Съдебните заседатели в съответните районни съдилища нямат публикувани декларации за наличие или липса на конфликт на интереси. Те не са включени в задължените публични личности, които подават декларации пред съдебната палата и не се проверяват за достъп до класифицирана информация по принцип.

Според Председателя на Районен съд – Варна Ерна Жак-Якова в Районен съд - Варна, а със сигурност и в други съдилища, се спазва ЗЗКИ. В предвидените от закона случаи съдебните заседатели преминават процедурата за допуск до класифицирана информация. Според административния ръководител на Районен съд – Добрич Веселин Монов има група от съдебни заседатели, които са проучени по надлежния ред. На тази група заседатели са издадени разрешения за достъп до класифицирана информация до ниво „Строго секретно“.

Наблюдението по темата за ЗПРКИ има за фокус и дейността на съдебните заседатели. По този повод интерес представлява обстоятелството, че ако по закон съдебните заседатели са равнопоставени със съдиите при разглеждането на делата, защо не подават декларации по реда на ЗПРКИ. Съдебните заседатели, като част от съдебен състав при разглеждане на наказателни производства за тежки престъпления, са важен фактор при взимането на обективни, безпристрастни и справедливи решения.

Общи изводи:

- Публикуваните декларации по ЗПРКИ на работещите съдии в наблюдаваните районни съдилища не са актуални към 31.07.2010 г. Според съдия Ерна Якова липсва задължение по закона за ежегодно или ежемесечно актуализиране на декларациите, доколкото в чл.13 –чл.16 ЗПРКИ са посочени сроковете за подаване на декларации. В съдийския състав на Районен съд - Варна няма промени след встъпване в длъжност, което е станало в един предходен на приемане на закона период и няма основание за актуализиране към 31.07.2010 г. Според нея обявяването на декларациите е задължение на органа, пред който се подават – Висш съдебен съвет.
- Налице е силна семейна и родова обвързаност между представители на съдебната власт в градовете Варна, Добрич, Русе и Търговище. В град Добрич има семейна обвързаност, но тя е в Окръжен съд, а не в Районен съд. В случая става въпрос за съдии, чиито съпрузи и роднини са прокурори или адвокати. Това може да оказва влияние на нормалното функциониране на правораздавателната система.
- Липсва законодателно задължение на съдебните заседатели да подават декларации по реда на ЗПРКИ.
- Липсва публична информация за подадени декларации от държавните съдебни изпълнители и съдии по вписванията. Според Председателя на Районен съд – Варна това е задължение на органа, който ги назначава – Министерство на правосъдието.

¹³ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 3

- Публикуваните декларации на съдебните служители са с инициали в нарушение на закона.
  - Не са констатирани конфликти на интереси в наблюдаваните районни съдилища.
  - ЗПРКИ не урежда въпроса за публичното деклариране на придобитите по линия на масовата приватизация акции в акционерни дружества.
- **Кодекс за етично поведение на българските магистрати – етично поведение на магистрати, конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти с компрометирани лица.**

Констатации:

Няма установена публична информация, данни и публикации за прояви на неетично поведение на магистрати, неспазване на Кодекса за етично поведение на българските магистрати и наличие на партийни и икономически зависимости. Не е открита и информация за нерегламентирани контакти на съдии и прокурори с компрометирани лица. В публичното пространство се разпространи скандал със съдия Петър Балков от Окръжен съд – Русе, който е бил заснет видимо пиян в заведение, оценявайки гласно себе си за „най-корумпирания съдия в България“. Подобно поведение поставя сянка на съмнение върху моралния облик на магистратите в България и създава впечатление на гражданите за широка корупция в съдебната система.

На електронните страници на съдилищата не са публикувани имената на членовете на Комисиите за професионална етика към всеки съд. Не е посочен и механизъм за подаване на сигнали за конфликт на интереси и неетично поведение на магистрати до тези комисиии. Не е констатиран или липсва информация за публично оповестяване на случай, наложил извършването на проверка от етичната комисия, с изключение на случая със съдия Петър Балков от Окръжен съд Русе. Проблем според нас е и слабата популярност на комисиите за професионална етика и липса на опит на членовете им в тази област. Отчитаме, че инстинктът за самосъхранение и колегиална лоялност е силен в българската институционална практика, поради което не може да се очакват обективни разследвания с ясни резултати. Според нас, в случая с окръжния съдия от град Русе неговият административен ръководител и етичната комисия на съда – съставена само от окръжни съдии и колеги на провинилия се съдия – показва точно това в справянето с последиците от скандала. Налaganето само на наказание „забележка“, без никакви по-сериозни последици за пийналия съдия, показва, че съдебната система няма рефлекс за саморегулация. Председателят на Окръжния съд – Русе спаси от уволнение своя колега, с мотив, че бил много добър съдия. ВСС също въобще не образува дисциплинарно производство, тъй като за едно нарушение не може да се налага повече от едно наказание.

В град Русе е докладвано за свързани лица, които са съдия – адвокат и прокурор – адвокат, съдия - прокурор. В град Добрич - за съдия Светлана Борисова (Председател на Административен съд – Добрич), която е била председател на Районната изборителна комисия за провеждането на парламентарните избори през 2005 година, като представител на политическа партия НДСВ, както и за съдия Флорентина Борисова (съдия в Окръжен съд – Добрич), която е заемала поста председател на Общинската изборителна комисия за местните избори през 2003г., като представител на НДСВ. Констатирано е в град Търговище, че осем от служителите на Районния съд са декларирали обстоятелства за свързани лица по смисъла на § 1, т. 1 от ДР на ЗПРКИ, дейността на които би довела до възникването на конфликт на интереси. Трима от които (съдебен секретар, съдебен администратор и съдебен деловодител) са обявили, че имат родствена връзка със служители на Районен съд - Търговище по сребрена линия. Един съдебен деловодител е обявил за родствена връзка по сватовство; съдебен секретар декларира родствена връзка – фиктивно съжителстване; административен секретар - родство по права линия; деловодител в СИС - родствена връзка по сватовство със съдия от Окръжен съд - Търговище. Един съдебен се-

кретар протоколист декларира конфликти на интереси с Хр. К. През тримесечния период в наблюдаваните дела в четирите районни съдилища не са установени случаи на самоотводи или отправени искания за отводи на съдии, разглеждащи дела.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато установихме: „*Буди тревога наблюдаваната практика магистрати да бъдат назначавани в държавни органи, сформирани по политически признак. Ярък пример са избирателни комисии, натоварени с организацията и провеждането на избори. Тези временни органи се сформират на квотен принцип само и единствено от политическите партии. Посочените в тях лица представляват определени политически сили и създават съмнение за пристрастие. Висшият съдебен съвет узакони тази порочна практика и си направи непозволено тълкуване на Закона за съдебната власт. Според нас това е вредна тенденция, която руши доверието в безпристрастността на съдебните органи, в тяхната независимост и политическа необвързаност.*“¹⁴

В Добрич няма данни за съдии, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията или прокурори, които са назначени като членове на общински или районни избирателни комисии на последните местни и парламентарни избори.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато констатирахме: „*съдиите и прокурорите често нарушават правилата за етично поведение на публични места и дискредитират системата. Неформалните срещи на публични места на адвокати, съдии, прокурори, следователи и полицаи създава усещане за предварително уговаряне на резултатите от съдебни дела. Подобно поведение е в разрез с основни принципи в правилата за етично поведение на тези професии.*“¹⁵

Общи изводи:

- По време на наблюдението няма констатирано неетично поведение на магистрати в съдебната зала или извън нея.
- Няма информация в публичното пространство за икономическа обвързаност на съдия или прокурор – бизнес интереси, общи фирми на членове на семействата, общи семейни почивки и други.
- В правораздавателната система в град Русе има над 32 семейни двойки. Обикновено работят съпрузи: адвокат-съдия; адвокат-прокурор, които, дори и да не заседават заедно, могат да влияят върху вътрешното убеждение на съда и прокуратурата, а оттам и върху крайния резултат по делата.
- Осем служители на Районен съд – Търговище са посочили, че имат родствена връзка със свои колеги (на длъжности: съдебен администратор, съдебен секретар – протоколист, служител бюро съдимост, съдебен деловодител и деловодител в СИС).

1.4.3. Достъп на уязвими групи до правосъдие

1.4.3.1. Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания.

Констатации:

От наблюдаваните районни съдилища единствено в град Русе „домът на Темида“ е недостъпен за хора с двигателни увреждания, които се придвижват с помощни средства. В съдебните палати в градовете Варна, Русе и Търговище липсват специализирани асансьори и архитектурен достъп на сградите за влизане на тези лица. **Архитектурната среда в Районен съд - Добрич** е достъпна за възрастни хора и хора с увреждания. Изградена е рампа към входа на съда за хора с инвалидни колички и други помощни средства. Има асансьор, чиито бутони са с Брайлова азбука, предвиден само за служители на съда и лица с увреждания. Има тоалетна за хора с увреждания, която винаги е заключена. Вратите на съдеб-

¹⁴ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.3

¹⁵ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.3

ните зали са достатъчно широки и са проходими за инвалидна количка. Вътрешната архитектурна е съобразена с потребностите на хората с увреждания.

Вътрешната архитектурна среда не е съобразена изцяло с потребностите на хората с увреждания и в четирите районни съдилища. Липсват улеснени преходи между етажите, входовете и коридорите не са достатъчно широки за размерите на инвалидни колички и други помощни средства за придвижване, деловодствата не са пригодени за посещения от хора с физически увреждания. Има достъпни за гражданите санитарни възли, но само в град Добрич са пригодени за хора с увреждания. Дори и там съоръженията са заключени, което ги прави нефункционални.

През месец юли 2010г. са поставени указателни табели на и към тоалетната за хора с увреждания. Съдебните зали са добре оборудвани и леснодостъпни за хора с трайни увреждания. Има обособено място за паркиране за хора с увреждания.

В Добрич се наблюдава значителен напредък на осигурения архитектурен достъп за хора с трайни физически увреждания за последните три години след предходното гражданско наблюдение на съда.

Наблюдаван е слаб напредък в сравнение с констатираното през 2007 г., когато отчетохме: *„Като основен проблем, свързан със затруднения достъп до правосъдие на уязвимите групи, наблюдението посочва лошата архитектурна среда, характерна за някои съдебни палати в наблюдаваните региони. Освен обичайните неудобства, свързани с тесните съдебни зали и канцеларии, с лошата акустика и слабото осветление в храмовете на Темуга, които причиняват неудобство на всички, препятствие се явяват и неадаптираните сгради за хора с увреждания. На много малко места са изградени подстъпи за специални колички, липсват асансьори, връзката между етажите е невъзможна за трудно подвижните хора без придружител. Никъде няма осигурени възможности за незрящи или за хора с увреден слух да ползват специални помощни средства. Няма указателни табели с илюстрации, които да са в помощ и на неграмотните хора.“*¹⁶

Общи изводи:

- Архитектурната външна среда на сградите на районните съдилища във Варна, Добрич и Търговище е достъпна за хора с физически увреждания, придвижващи се с помощни средства. Изградени са рампи и подстъпи към главните входове на сградите.
- Външната архитектурна среда на сградата на Районен съд – Русе не е достъпна за хора с двигателни увреждания, придвижващи се с помощни средства.
- Вътрешната архитектурна среда в районните съдилища във Варна, Русе и Търговище не е пригодена за посещение от хора с двигателни увреждания, които се придвижват с помощни средства.
- Вътрешната архитектурна среда в съдебната палата в Добрич е пригодена за хора с двигателни увреждания, които се движат с помощни средства. Единствената препоръка е за изграждане на рампа от площадката на асансьора към залите на втория етаж, макар делата с участие на лица с увреждания да се провеждат в залите на първия етаж.
- С изключение на Добрич, преходът между етажите е труден, тесни коридори и стаи, входовете не са достатъчно широки и помещенията на деловодствата не са удобни.

Общи препоръки:

- Основната съдебна администрация и една съдебна зала да бъдат разположени на партерния етаж в съдебната сграда, за да бъдат достъпни за хора с двигателни увреждания.

¹⁶ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., стр. 2, Център на НПО в Разград.

- Всички входове и подстъпи в съдебната сграда да се разширят и пригодят за преминаване на хора, придвижващи се с помощни средства.

Общата оценка за наблюдаваната тема е „Добър 4“. Има известен напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато установихме: „Като основен проблем, свързан със затруднения достъп до правосъдие на уязвимите групи, наблюдението посочва лошата архитектурна среда, характерна за някои съдебни палати в наблюдаваните региони. Освен обичайните неудобства, свързани с тесните съдебни зали и канцеларии, с лошата акустика и слабото осветление в храмовете на Темида, които причиняват неудобство на всички, препятствие се явяват и неадаптираните сгради за хора с увреждания. На много малко места са изградени подстъпи за специални колички, липсват асансьори, връзката между етажите е невъзможна за трудно подвижните хора без придружител. Никъде няма осигурени възможности за незрящи или за хора с увреден слух да ползват специални помощни средства. Няма указателни табели с илюстрации, които да са в помощ и на неграмотните хора.“¹⁷

1.4.3.2. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Съдиите във Варна и Добрич умело разясняват с прости думи на разбираем език правата и случващото се в съдебния процес на страните - лица от етнически малцинства, които са неграмотни. В четирите наблюдавани магистратури през цялото време на провеждане на съдебните заседания съдиите са използвали озвучителната уредба. Специално при провеждане на разпит в дела с участието на непълнолетни, единствено съдията отправя въпроси към тях с изключително внимание.

Общи изводи:

- Съдиите винаги използват озвучителна уредба по време на съдебно заседание.
- Съдията разяснява на достъпен език правата и случващото се в съдебното производство, когато страни в процеса са лица със слаба грамотност.
- Не са установени случаи на нарушения на процесуалния ред по време на съдебни заседания.
- В четирите наблюдавани съдилища пред залите има поставени табла с информация за вида, номера и часа на разглежданото дело.
- На партерния етаж на съдебната сграда в Добрич има информационен център, който е достъпен за хора с увреждания

Общи препоръки:

Да се обособят информационни центрове на партерните етажи на съдебната сграда в Русе и Търговище, които да са пригодени за хора с увреждания.

Съдии да бъдат обучени за умения за работа с хора от рискови групи.

Общата оценка за тримесечния период е „Добър 4“. Наблюдението установи, че заседанията протичат трудно, когато една от страните е представител на етническите малцинства, който не владее и не разбира добре български език. Често тези хора в съдебната зала не разбират какво се случва в процеса. Констатирано е, че в такива случаи съдиите разясняват правата и задълженията на достъпен и разбираем език, лишен от сложна юридическа терминология. Адвокатите също тълкуват значението на случващото се в съдебната зала на своите клиенти. Съдилищата разполагат със специалисти преводачи и тълковници, когато страна в процеса не владее български език.

1.4.3.3. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

¹⁷ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 2.

Констатации:

Практиката по заплащане на съдебните такси от гражданите е различна. Около сградата на Районен съд – Варна може да се ползват услугите на три обслужващи банки за превеждане на съдебни такси - СИБАНК, ИНВЕСТБАНК и Първа Инвестиционна Банка. В банковите офиси няма информационни указания за граждани, които да улеснят механизмите за плащане на таксите. Създадени са привидно конкурентни условия за гражданите да избират между три банкови институции кои услуги да използват.

Според съдия Ерна Якова, съдът не може да се намесва в търговската политика на независими дружества, каквито са банките: *„За обслужващи банки може да се говори само тогава, когато банката има договорни отношения със съда, но не и когато прави трансакции към тези сметки, което всъщност е работата на банките. Офисите и на трите кредитни институции са разположени извън, но в близост до сградата на Районен съд-Варна, която е собственост на Министерство на правосъдието.“*

В Съдебната палата в град Добрич има офис на Информационно обслужване, пред който е обявена тарифа на извършваните услуги. Има и офис на Пощенска банка, където се плащат таксите към съда. Пред него има само описание на услугите, но без цено-разпис. Комисионата за извършен превод е 2,50 лева за превод от физически лица и 1,50 лева - за юридически лица. В Районен съд – Търговище има две обслужващи банки. В ИНВЕСТБАНК се извършват плащания на такси по искиви молби, а в Пощенска банка се извършват плащания по свидетелства за съдимост и други документи. Пред банковите гишета има писмена информация и ценоразпис, които указват на гражданите размерите и начините за извършване на плащанията на съдебните такси.

В Районен съд – Русе обслужващата банка е СИБАНК, но няма изнесени писмени указания и информация за плащане на съдебните такси. Служителите от деловодствата упътват гражданите устно за механизмите и ценоразписа за плащане на съдебните такси.

Общи изводи:

- Произволно завишаване на банковите комисиони за превод на държавните такси, поради липса на конкурентна или алтернативна възможност за плащане;
- Нарушава се чл.2 от Закона за държавните такси, който предвижда възможност за плащане на държавни такси само по два начина – на каса и чрез държавни таксови марки (без комисиона, утежняваща плащането);

През 2007 година нашият екип констатира *„Два основни проблема очертават наблюдателите, анализирайки възможността на уязвимите групи за достъп до съдебни дела. Единият е свързан с високите административни такси, които възпрепятстват много от хората, принадлежащи към тази фокус група. По правило уязвимите граждани са болни или безработни, или и двете, което в повечето случаи означава, че са и социално слаби. Дори да са добре информирани за възможностите, които законът им осигурява като права и защита, те не са в състояние да си позволят скъпите услуги, които българското правосъдие им предлага. Влизат в съда, само когато са подсъдим и рядко със собствен адвокат...“¹⁸.*

Няма напредък по направеното предложение *„таксите за съдебните услуги да бъдат преразгледани и облекчени за гражданите от уязвимите групи. Вместо съществуващите в момента спекулативно раздути цени за изготвяне на съдебни преписи и фотокопия на документи, което се извършва само в самия съд, да се въведат разумни ценоразписи, съобразени с пазарните цени.“¹⁹*

Препоръки

- Да се спазва законът за държавните такси;
- Таксите за съдебните услуги за хората от уязвимите групи да бъдат преразгледани

¹⁸ Пак там, стр. 48

¹⁹ Пак там, стр. 26

и облекчени;

- Да се проведат прозрачни процедури за избор на обслужващи банки и да се дава достъп до информация за резултатите от тях.

Общата оценка за тримесечния период е „Добър 4“. Съдебната администрация предоставя добри условия за хора от уязвими групи – информация чрез електронната страница на съда, достъпна физическа среда до информационните центрове. Гражданското наблюдение установи, че част от съдебните служители нямат необходимото търпение и любезност и не проявяват умения за работа с хора от уязвимите групи. Не е установена надеждна система за супервизия на административния персонал спрямо обслужването на гражданите и качеството на предоставяните съдебни услуги.

1.4.3.4. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.

Констатации:

Наблюдението констатира, че електронните страници са структурирани добре и богати на полезна информация, но не предлагат специализиран софтуер за потребители със зрителни увреждания. В съдебните сгради във Варна, Добрич, Русе и Търговище нивото на достъп до информация на хора с увреждания е различно. В Районен съд - Варна и Съдебната палата в Добрич съдът разполага с достъпен информационен център, който е разположен на партерния етаж и функционирането му е съобразено с нуждите на хора с увреждания. В районните съдилища в градовете Добрич и Търговище вътрешната архитектурна среда и информационните табели в сградата на съда също предоставят комфортна среда и достъпна информация за тази група граждани. Не може да се каже същото за Районен съд – Русе, където в сградата на съда няма достатъчно изнесени информационни табели, а съществуващите такива не са съобразени за лица с увреждания.

Общи изводи:

- Липсата на звукова версия на електронните страници на съдилищата създава затруднения за лица със зрителни увреждания да се възползват от богатата информация, която се предоставя за ползване от останалите граждани.
- Страниците на съда са структурирани добре и предоставят необходимата информация за дейността на съда. Необходимо е да се подобри дизайнът и функционалността за улеснено при използване на информацията.
- Информацията на електронните страници на съдилищата не се обновява периодично, особено относно постановените съдебни актове и мотивите към тях.
- Електронните страници на наблюдаваните съдилища във Варна, Добрич, Русе и Търговище не са пригодени за използване от хора със зрителни увреждания.
- Няма информационни центрове в районните съдилища в градовете Русе и Търговище

Общи препоръки

- Да се подобри визуализацията на съществуващите електронни страници.
- При възможност да се закупи софтуер за ползване от хора със слухови и зрителни увреждания;
- Да се увеличи броят и видовете информационни табели, които да насочват гражданите към интересоващите ги зали и канцеларии.
- Да се подобри сътрудничеството между пресслужбата на съда и регионалните медии (печатни, електронни и ефирни).
- За улеснение на гражданите да се изградят информационни центрове в съдилищата в градовете Русе и Търговище, както и да продължи регулярното качване на ин-

формация в електронните страници.

- Да се разшири и модернизира информационният център в Районен съд – Варна.
- Съдебните канцеларии за справки по делата да се преместят на приземния етаж на съдебните сгради.
- Воденето на протокола по конкретното дело да се показва на дисплей в реално време за участниците в процеса.

Общата оценка за тримесечния период е „Добър 4“. Гражданското наблюдение установи, че достъпът на хора с увреждания до информация за дейността на съда, съдебните му състави, административната структура и справки по дела е сравнително добър. Съдилищата имат електронни страници, на които публикуват богата информация. Като недостатък може да се отчете липсата на специализирана софтуерна програма за слухово възпроизвеждане на информацията от електронната страница за потребители със зрителни увреждания. Установен е напредък – две от четирите районни съдилища имат информационни центрове за гражданите.

1.4.4. Дейност на съдебните заседатели

Констатации:

Наблюдението свидетелства за сериозен проблем при прилагането на правилото относно определяне на основни и резерви съдебни заседатели за участие в съдебни състави чрез жребий. Безспорно е установено, че в районните съдилища на Добрич и Търговище не се спазва разпоредбата на чл.72, ал.2 от ЗСВ при формирането на съдебните състави. В съда във Варна и Русе е констатирано провеждането на жребий само в началото на встъпване на мандата на съдебните заседатели, след което те се разпределят по неясен механизъм чрез ротационни принципи. Основната причина за това е, че в съдилищата няма разработена софтуерна програма, с която да извършват жребия. Отговорът, който гражданските наблюдатели получиха от административните ръководители на районните съдилища за този проблем е: „когато от Висшия съдебен съвет ни дадат програмата, тогава ще правим жребия“.

Според съдия Веселин Монов причините, поради които съдебните заседатели се призовават за участие в делата без жребий са следните: 1) в списъка има определен брой съдебни заседатели от община Крушари, на които не се изплащат пътните разходи от и до град Добрич; 2) определен брой съдебни заседатели са с трудово-правни отношения - те са ангажирани в рамките на работния ден и не могат да си позволят отсъствие; 3) част от съдебните заседатели съобщават за невъзможност за участие в дела за определен период от време. През трите месеца на мониторинг не е отчетен и слаб напредък за решаване на този проблем.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато констатирахме: „Наблюдателите смятат, че в момента няма балансирана натовареност на съдебните заседатели и липсва яснота за механизма на избиране. Някои съдебни заседатели съобщиха, че не са били поканени да участват в съдебни заседания за последните три години. При формиране на съдебните състави се създават условия за конфликти на интереси, дори при прилагането на случайния подбор на разпределение на делата между заседателите“.²⁰

Съдебните заседатели имат важна роля в наказателните процеси, като част от съдебния състав. Те представляват цялото общество и всъщност са гражданското участие и гражданския контрол върху действията на съда при водене на делото. На теория, като мнозинство, съдебните заседатели имат решаваща роля за изхода от делото. Съдебните заседатели могат да променят посоката на процеса, имайки равни права със съдията, съгласно Закона за съдебната власт²¹. Ние смятаме, че съдебните заседатели трябва да са добре запознати

²⁰ Бюлетин „граждански наблюдател 4, - 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 3

²¹ Чл.66, ал.2 от ЗСВ

с делата и материалите по тях. При произнасяне заседателите ще имат ясен поглед върху процеса и могат да дават конкретни важни становища за постановяване на решението.

Поради тази причина смятаме, че е необходимо съдебните заседатели да подават декларации за конфликт на интереси, както подават съдиите. Поради своя особен статут съдебните заседатели не са позната и популярна институция, като част от съдебната система. Според закона те са част от съдебната система, но се избират от местната власт, одобряват се и се санкционират при нарушение от висшестоящия съд. Подобно странно и нефункционално преплитане на властите създава и непопулярния образ на този правен институт. По своя характер местната власт подлежи на съдебен контрол и не е удачно общинските съвети да избират и предлагат кандидати за съдебните заседатели. Защото местните парламенти са политически органи и вземат политически решения, независимо че са регламентирани в Закона за местното самоуправление и местната администрация.

На практика политическите партии и лобистките кръгове в местните парламенти разпределят квотите за съдебни заседатели съобразно изборния резултат и съотношението между тях. Самата процедура по номинации на съдебните заседатели от политическите партии нарушава основните принципи за безпартийност и безпристрастност на съда.

Общи изводи:

- В районните съдилища в Добрич и Търговище не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие в съдебен състав.
- В районните съдилища на градовете Варна и Русе е проведен еднократен жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие в съдебен състав, от началото на встъпването на мандата им.
- Няма ясни правила за контрол на балансирана натовареност на съдебните заседатели при участие в съдебните състави.
- Съдебният заседател не е задължено лице по смисъла на ЗПРКИ и не подава съответната декларация, въпреки че има еднакви права и задължения със съдията.
- Липсва надежден механизъм за контрол при използването на класифицирана информация от съдебния заседател. Според съдия Веселин Монов в Районен съд - град Добрич в разглеждането на дела с класифицирана информация участват съдебни заседатели с разрешения за достъп до ниво "Строго секретно". Те са преминали и първоначално обучение за работа с класифицирана информация.

Общи препоръки:

- Министърът на правосъдието да одобри общи правила за дейността на съдебните заседатели, в които да залегнат принципите на случайния подбор, прозрачност и планиране.
- Съдебните заседатели да използват успешните практики с изработени правила в съдилищата на Габрово, Сливен, Ямбол, Севлиево и Ихтиман. Документите са достъпни в електронните страници и могат да бъдат намерени лесно.
- Определянето на основни и резервни съдебни заседатели да става чрез жребий, съобразно закона, независимо от наличието или липсата на „специализирана програма“ за това.
- Жребиът за определяне участието на съдебните заседатели в делата да се извършва от административния ръководител – председател на съда в присъствието на съдебния администратор.
- При случаи на спешни производства е удачно всеки месец да се изработва график със съдебни заседатели, които ще бъдат на разположение, като при формирането на конкретните състави отново да се следят посочените принципи за подбор.
- Необходимо е да се разпишат точно и хипотезите, при които съдебните заседатели

ли могат да не участват по уважителни причини като това обстоятелство да се доказва със съответните документи.

- Съдебните заседатели своевременно да заявяват пред съдебната администрация за възможността им да участват по всяко време в тегленето на жребий при определяне на съдебните състави по наказателни дела.
- Периодично (на 6 месеца) да се провеждат обучения за запознаване на съдебните заседатели със законите и измененията в тях;
- Законодателно да се подобри процедурата за избор на съдебни заседатели – те имат равни права със съдиите, а се избират от Общинския съвет, който е орган на местното самоуправление.
- Да се промени нормативната база и не се допуска общински съветници да бъдат избирани за съдебни заседатели.
- При системно неизпълнение на задълженията (повече от 3 отказа) от страна на съдебен заседател, да се прилага чл. 71 от ЗСВ – процедура за освобождаване от длъжност;

Общата оценка за дейността на съдебните заседатели е „Среден 3“. Неспазването на разпоредбата на чл.72, ал.2 от ЗСВ за провеждане на жребий ние смятаме сериозен проблем. Не се осигурява балансирано участие на съдебни заседатели в съдебните състави. Противоречива е оценката за нормативната база за дейността на съдебните заседатели.

1.4.5. Публичност и информираност за дейността на районен съд

Констатации:

Повишено е нивото на публичност и прозрачност в магистратурите, обект на мониторинг, през последните няколко години. В интернет се публикуват постановените съдебни актове и информация за насрочените съдебни заседания. Гражданите имат възможност да ползват образци на документи по електронен път. Съдилищата публикуват годишните си отчети и организират пресконференции за общественото им представяне. Като недостатък може да се посочи липсата на преведена информация на английски или друг международен език в помощ на чужденците, които пребивават на територията на страната и биха били страни в съдебни процеси.

Изводи:

Има развитие в работата на районите съдилища. Полагат се усилия да се използват възможностите на интернет и улесняване достъпа до информация. Съдилищата се превръщат в активни агенти за предоставяне информация на гражданите. Все още интернет страниците не да остават удобно за ползване от гражданите и е необходимо по-голяма активност и професионализъм в тази сфера от страна на администрациите на съдилищата.

Препоръки

- Да се провеждат редовни пресконференции, особено по общественозначими дела с участие на представителите на съда;
- Да се провеждат редовни брифинги с представителите на медиите, които да се използват и за повишаване правната култура на журналистите;
- Да се въведат и указателни табели на чужд език (английски) в помощ на чужденците, посещаващи сградите на съдилищата.

Общата оценка е „Добър 4“. В сравнение с констатираното през 2006-2007 като съществен напредък е отчетено наличието на електронни страници на четирите районни съдилища, които предоставят широка и достъпна информация за ползване от гражданите.

2. Втора част

РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ РАБОТАТА НА СЪДА ВЪВ ГРАДОВЕТЕ ВАРНА, ДОБРИЧ, ТЪРГОВИЩЕ И РУСЕ

2.1. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД - ВАРНА

Общи статистически данни за Варна: Област Варна е с площ 3819,5 кв.км, и с население **458661 души**; община Варна е с площ 237.5 кв.км и с население 329 173; съответно град Варна е с площ 168.692 кв.км и с население 320 837 души по данни на Националния статистически институт²². Варненският съдебен район включва общините – Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла и Долни чифлик.

Дейността на Районен съд - Варна е на много добро ниво. За всички категории граждани е полезно, че разполагат с по-широк достъп до информация по отделните дела благодарение на подробно обозначаване с указателни табла, справки по електронен път и наличието на Информационен център. Съдиите спазват изискванията на Закона за съдебната власт (ЗСВ), Етичния кодекс (ЕК) и съответните процесуални закони. Въпреки че технически се справят с голямата натовареност със съдебни дела, съдиите са принудени да насрочват и разглеждат голям брой дела за един ден и час. Това се отразява на ефективността на съдебния процес. Делата се отлагат многократно, основно по процедурни причини, но често и по вина на страните, които не се явяват на заседания поради представяне на болничен лист. С оглед на тази констатация считаме за препоръчително *ВСС да увеличи числения състав на съдиите в Районен съд - Варна.*

За правилното прилагане на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси /ЗПРКИ/ и ЕК, магистратите трябва да осъзнават отговорността и ролята си на публични фигури в обществото. За постигане на по-голяма прозрачност е желателно усъвършенстването на електронната страница на съда, като се обогати съдържанието ѝ с повече информация, която регулярно да се актуализира. *Мерките трябва да включват и редовно публикуване на декларациите по ЗПРКИ на магистратите.*

Сградата, в която се помещава Районен съд – Варна, е бивше общежитие. Преустройването ѝ е невъзможно поради специфични проблеми, свързани с близостта до другите съседни сгради. Належаща е *нуждата от изграждане на нова съдебна палата за Районен съд – Варна*, чието проектиране да е съобразено с удобството и архитектурна достъпност за гражданите от уязвими групи.

Установихме, че съдебните заседатели не са активни участници в процеса и проявяват незаинтересованост към своята процесуална роля.

2.1.1. Прилагане на новоприети и изменени закони

2.1.1.1. Граждански процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

В наблюдаваните граждански дела съдиите обективно ръководят процеса, подпомагат страните в духа на служебното начало, като им указват правата и последиците от не-

²² <http://www.nsi.bg/index.php> - данните са към 31.12.2009 г.

изпълнението на задълженията, а страните участват активно при спазване на състезателния принцип.

Съществен недостатък в работата на Районен съд – Варна според нас е насрочването за един и същи час на голям брой различни и много често сложни дела. През мониторинговия период е имало само един случай на насрочване на едно дело за определен час – гражданско дело № 9013/ 2010 г., при което съдията и съдебният секретар са могли професионално да свършат работата си.

При водене на съдебните заседания е констатирано неспазване на установения в залата ред. По едно от проследяваните дела съдията не е съумял да наложи нужната атмосфера за нормално провеждане на заседанието, като е допуснат конфликт между страните и размяна на реплики на висок тон извън протокола, прояви на неуважение към съда и ответната страна от адвокат по делото. Гражданският наблюдател докладва, че съдията по делото дори не се е опитала да коригира това поведение, използвайки процесуалните си компетенции, дадени от закона. По друго от делата е наблюдавано противоположно поведение на съдията, който си е позволявал обидно отношение спрямо начина на формулиране на исканията от една от страните, което считаме за грубо нарушение на принципа за безпристрастност в дейността на съда. Констатирани са и традиционните за гражданските процеси многобройни отлагания на делата поради нередовно призоваване.

Изводи

- Страните по делата са стимулирани чрез принципа на състезателното начало сами да изясняват истината, което спомага за по-динамичното развитие на процеса.
- В съдебните зали има добра акустика, изявленията на участниците в процеса се чуват ясно от всички присъстващи в залата.
- При бракоразводните дела съдът допуска трансформация на делото, образувано на основание по чл. 49, ал.1 от СК в такова, образувано на основание по чл.50 от СК при наличие на законоустановените предпоставки за това, предвид по – бързата и лесна процедура, уредена от закона при развод по взаимно съгласие.
- В някои от наблюдаваните дела съдебният състав демонстрира чувство на превъзходство над останалите участници в процеса и присъстващите в залата.
- Някои от съдиите не съумяват да наложат нормално водене на процеса, особено при агресивни процесуални участници, което опорочава процеса и равнопоставеността на страните.
- Съдебните заседания често се отлагат, поради нередовно призоваване на страните.
- Съдът невинаги е достатъчно подготвен за последствията върху детската психика и отраженията на процеса върху малолетни и непълнолетни участници в съдебния процес;

Препоръки

- Да се мотивира активно поведение на страните при водене на процеса с цел по-ясно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото.
- Да се насрочват разумен брой съдебни заседания в един начален час, съобразно сложността на делата, особено когато се касае за такива, заведени по Закона за защита на детето или Закона за защита от домашно насилие.
- Да се подобри механизмът на призоваване, като включително се използва повече от един начин за призоваване.
- При бракоразводните дела, страните да бъдат стимулирани и насочвани към постигане на споразумение и съответно да им се указва възможността за прекратяване на брака на основание чл.50 от СК с цел бързина и процесуална икономия.

- При водене и решаване на дела, образувани по Закона за защита от домашно насилие съдът да взима мерки и да не допуска злоупотреба с права.
- Да се провеждат обучителни курсове с магистратите относно влиянието на семейната среда и факторите на насилие върху подрастващите с цел да се мотивира по-отговорното им поведение по отношение на дела с участието на деца под 18г. възраст.
- Гражданският мониторинг да бъде включен сред критериите, по които се извършва атестирането, респективно санкционирането и поощряването на магистратите от комисия.

2.1.1.2. Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Прави впечатление, че при водене на заседания по дела за престъпления от общ характер атмосферата в залата е по-строга, при много от делата подсъдимите се водят от съдебна охрана, докато при наказателни дела от частен характер дистанцията между съд и участници в процеса намалява. Камерният състав на участниците в този тип дела предразполага страните да се държат по-свободно, а понякога дори агресивно. Липсата на прокурор и на представители на правоохранителните органи спомага за намаляване авторитета на съдията, понякога до степен на игнориране.

Констатираме, че при дела, образувани по Закона за контрол над взривните вещества, огнестрелното оръжие и боеприпасите на гражданите се търси максималната отговорност, докато отговорността за неосъществения контрол от страна на компетентните институции се negliжира. При едно от наблюдаваните дела по този закон не е отчетено, че извършителят е върнал огнестрелното оръжие /ловна пушка/ по собствена воля, след 10-годишно бездействие от страна на правоохранителните органи да установят нарушение и същият е осъден при условията на продължавано престъпление.

Наблюдават се отлагания на делата, поради отсъствие на обвиняемия – в наказателно дело, образувано заради неизплащане на месечна издръжка обвиняемият е напуснал страната и е обявен за издирване, а в друго наказателно дело – обвиняемият се е намирал в Румъния за лечение. В наблюдаваните наказателни дела от общ характер е констатирано, че липсват точни съдийски указания относно възможността, уредена в закона за повдигане на частно обвинение срещу подсъдимия от страна на пострадалия. Считаме, че особено когато засегнатата страна не се представлява от адвокат, прилагането на служебното начало е оправдано. И в двете проследени наказателни дела от общ характер пострадалите не са се представлявали от адвокат, нито са се консултирали с такъв, защото не са знаели за възможността, предоставена им от закона за повдигане на частно обвинение.

Акцент на наблюдение през мониторинговия период в Районен съд – Варна е била и практиката по прилагане на УБДХ в съдебните процеси. При сравнение на данните от 2007, 2008, 2009 и първите 6 месеца на 2010 г. се констатира тенденция за намаляване броя на образуваните дела по този нормативен акт. От началото на годината до края на месец юли на 2010 г. в Районен съд – Варна са постъпили, образувани и приключили с постановен акт общо 19 дела по УБДХ. Относно вида на наказанието, налагано от Районния съд в град Варна се отчита, че през последните три години 1/3 от административно-наказателните дела по УБДХ (11 от проследените) приключват с постановяване на наказание „задържане в подразделенията на МВР до 15 денонощия“ за сметка на другото предвидено наказание „ глоба“ (в 8 от проследените дела). 18 от осъдените са мъже и само в 1 дело по УБДХ е осъдена жена.

Изводи

- При делата от частен характер заседанията протичат при по-неформална обстановка в сравнение с делата от общ характер.

- Пострадалите от престъпление от общ характер не упражняват правото си за повдигане на частно обвинение срещу извършителя, поради непознаване на процесуалните си права.
- Неадекватно прилагане на ЗКВООБ и неотчитане на конкретната фактическа обстановка при постановяване на присъда.

Препоръки

- Да се засилят мерките за сигурност при наказателните дела от частен характер, поради опасността от агресивно поведение на страните и с цел опазването на реда в залата.
- Съдиите да указват на пострадалите за възможността да повдигнат частно обвинение срещу извършителя при наказателни дела от общ характер.
- По дела за престъпления, извършени срещу малолетни и непълнолетни да се подобрят практиките и процедурите с оглед осигуряване на по-добра закрила и адекватна реакция.
- Законодателно да се промени механизмът за контрол над съхранение на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси, като считаме, че е удачно създаването на специализирана служба, която да осъществява превантивен и административен контрол по изпълнение разпоредбите на ЗКВООБ.

2.1.1.3. Закон за съдебната власт – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

В Районен съд – Варна се спазва принципът за случайно разпределение на делата, като същото се извършва посредством стандартната компютърна програма, предоставена от Висшия съдебен съвет – LawChoice, от председателите на отделения – едно наказателно и три граждански. През месец юли на 2010 г., поради голямата натовареност на Районен съд – Варна, е отчетено всекидневно разпределение на дела, което за някои от гражданските отделения понякога продължава до 3-4 астрономически часа. Процедурата по разпределението обхваща следното: в системата се въвежда входящият номер на делото и съответният код за него, отразяващ вида и предмета на делото, след което програмата избира чрез въведения алгоритъм съдия от съответното отделение на случаен принцип. При разпределението се въвежда и отчита и натовареността на съдиите, за да се осигури равномерно разпределение на делата. За извършения подбор системата автоматично извежда протокол, като данните от него се запазват в системата и отделно се извършва разпечатка, която също се съхранява в отделни папки.

Програмата позволява от графата за подбор на съдии да се изваждат тези, които отсъстват по болнични или други причини, както и при установен случай на конфликт на интереси и направен отвод. Местният организатор от град Варна присъства лично на разпределение на делата, извършено от съдия Радостин Георгиев Петров – заместник-председател на Районен съд – Варна и ръководител на Гражданска колегия. Той е оправомощен да разпределя всички дела от Гражданска колегия, но с оглед големия им брой, магистратът е упълномощил ръководителите на съответните отделения: Брачно, Вещно и Облигационно отделение. Съдия Радостин Петров разпределя всички дела /които са негов приоритет/ по следните членове и кодове:

- по чл.390, Граждански процесуален кодекс, 01
- чл.402, Граждански процесуален кодекс, 01
- чл.233, ал.1, Закон за задълженията и договорите- код 200, 00
- Други обезщетения по Кодекса на труда- код 500 00
- Обезщетения по чл.200, Кодекса на труда- код 510 00

- Отмяна на уволнение- код 520 00
- чл.415, чл.422 – Граждански процесуален кодекс – код 891 00

При разпределение на делата от съдия Радостин Петров изключение от принципа за случаен подбор се допуска за тези от схемата „по дежурство“. Това са дела с кратък срок за произнасяне: например относно разрешения за теглене от детски влогове от малолетни и непълнолетни, назначаване на особени представители, дела по заповедното производство и други, които се разпределят от дежурния съдия.

През месец юли 2010 г. присъствахме и на разпределенията на делата от Мирела Кацарска - ръководител на Вещно отделение в Районен съд -Варна. Тя е упълномощена да разпределя всички дела от Вещно отделение. Съдия Мирела Кацарска подрежда делата по входящите номера, получени от регистратурата - от най-големия входящ номер до най-малкия. След като разпредели делата влиза в сайта и започва от делото с най-малък входящ номер. За разлика от съдия Радостин Петров, съдия Мирела Кацарска въвежда като информация входящия номер на делата, без допълнителни кодове. Компютърната система избира на случаен принцип съдия от съответния състав. Съдия Мирела Кацарска записва избрания от програмата съдия и състава на съответното дело. Вкарва информацията от разпределението на делата на електронен и хартиен носител по папки. От подбора изключва съдиите по заповедното производство /за които се иска кратък срок за произнасяне- три дни/, както и тези, които отсъстват поради отпуск или друга причина.

При наказателните дела с участието на съдебни заседатели е отчетено пасивно поведение от тяхна страна при разглеждането на делата. Остава констатираният и през по-ранни периоди на мониторинг проблем с разпределението на основни и резервни съдебни заседатели по съставите, поради откази за участие или ангажираност по други причини. Това възпрепятства провеждането на отделни заседания, а предвид изискването за несменяемост на съдебния състав и воденето на цели дела.

И в Районен съд – Варна се наблюдава масовото за четирите съдебни района неспазване от страна на адвокатите на изискването за носене на тоги в съдебни заседания. Според гражданския наблюдател за шестнадесет съдебни заседания, на които е присъствал, само в едно адвокат е бил облечен според правилата и той не е от Варненската адвокатска колегия. За останалите 15 наблюдавани съдебни заседания всички явили се адвокати са били без тога.

Изводи

- Въпреки конкретиката в разпределението на делата от отделните оправомощени за това съдии, основният принцип за случаен подбор на съдиите и съдебните състави се спазва.
- Водят се съответните статистики и архиви.
- Адвокатите не спазват изискването за носене на тоги в съдебни заседания.
- Необходимо е да се подобри мотивацията на съдебните заседатели за активно участие в процеса.

Препоръки

- Районен съд – Варна да осигури достатъчно просторна, оборудвана с персонални шкафчета стая за преобличане на адвокатите с тоги в съдебната сграда.
- Да се следи за спазване на изискването адвокатите да се явяват облечени в тоги в съдебно заседание
- Съдебните заседатели да проявяват активност при упражняване на дадените им от закона равни права със съдиите при водене на делото, като задават въпроси на участниците в процеса.

2.1.1.4. Закон за закрила на детето – впечатления относно прилагането му в съдеб-

ния процес

Констатации:

От наблюдаваните осем дела по Закон за закрила на детето три са отложени, поради нередовно призоваване на майките на децата. Много от родителите не могат да бъдат открити и редовно призовани, като за някои от тях има основателни съмнения, че умишлено се укриват от призоваване. Гражданските наблюдатели докладват за изключително кратки и формални съдебни заседания. Според тях ЗЗД не се прилага инцидентно при делата, образувани по другите закони, например в дела по ЗЗДН, по НПК, където свидетел или потърпевш е дете. Най-честите констатации по тези дела е, че редът в залата трудно се контролира. Често в заседанията по дела, образувани по ЗЗД се вдига голям шум, присъстващите лица в съдебните заседания разговарят помежду си на висок глас извън протокола и съдиите изпитват трудности да налагат ред в залата.

Изводи

- Голям брой дела, образувани по ЗЗД се отлагат многократно, поради нередовно призоваване на родителите.
- При събиране на доказателствен материал по делото се разчита единствено на службите за социално подпомагане и показанията на приемните родители.
- Потвърждава се изводът, че е необходимо да се определи процедура за призоваване, която да позволява майки, подписали декларации за пълно осиновяване да не бъдат причина за отлагане на делата.
- Няма пряка ангажираност на държавата и взаимодействие между отделните и структурни звена за постигане на пълноценна закрила на децата и превенция срещу престъпления срещу тях.
- Липсва разбиране на законодателно ниво за по-тясно и ефективно взаимодействие между институциите по проблема с престъпленията срещу и с участието на деца.

Препоръки

- Да се усъвършенства възможността делата да се гледат и без участието на незаинтересовани родители.
- По-широко да се използва възможността за определянето на особен представител на незаинтересования родител.
- Дейността на социалните звена трябва да бъде строго контролирана.
- Всички дела, по които участва дете като свидетел, извършител или потърпевш от престъпление да се разглеждат с особено внимание и съобразно специфични правила за поведение на магистрата при водене на производството.
- При разглеждане на дела, образувани по ЗЗД в зависимост от конкретната специфика да се извършва някаква проверка дали възрастните близки, например баба или дядо, които гледат децата са в състояние да продължават да се грижат за тях с оглед прилагане на мерките, предвидени в закона.

2.1.1.5. Закон за защита от домашно насилие – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

В наблюдаваните дела прави впечатление използването на закона за различни от визираните в него цели. Често се оказва, че страните искат да се възползват от възможностите на този нормативен акт, единствено с цел да ограничат достъпа на другия съпруг или партньор, с когото съвместно обитават жилището. Отстраняването на ответника от съвместно обитаваното жилище по реда на ЗЗДН изглежда по-лесен метод от възможностите, които предлага Семейният кодекс. Създадено е впечатление у гражданските наблюдатели с ог-

лед на проследените дела, че съществува реална опасност за злоупотреба със ЗЗДН при разрешаване на имуществени спорове. Твърде широката трактовка на понятието за насилие създава възможност за прекалено свободна интерпретация от страна на потенциалните ищци, доколкото и възприятието на отделните насилнически действия се приемат субективно от страна на претърпелия домашно насилие.

Чест проблем при този тип дела е неоткриване на обвинения в насилие гражданин, заради нередовен адрес или отсъствие в чужбина. Констатирано е като причина за неоткриване и пропуски при определяне на адреса за призоваване. Например: не се отразява в съдебните протоколи последният валиден адрес за кореспонденция с лицето, а се продължават опитите за призоваване по адресна регистрация.

Прави впечатление, че има неразбиране от страна на пострадалия от домашно насилие, че молбата му за образуване на дело и декларацията за извършеното върху него насилие имат различна тежест и ефект върху съда и съдебното производство. Нерядко важни факти от проведеното насилие са изпуснати в декларациите, а са описани подробно в жалбите, причина за образуване на производството. В много от случаите липсват медицински протоколи, констатиращи извършеното насилие. Установява се, че жертвите понякога са се въздържали от намеса на органите на МВР в продължение на дълъг период, през който върху тях са упражнявали насилие.

Констатирано е наличие на добра съдебна практика по тези дела за търсене на взаимноизгодно уреждане на отношенията, по пътя на съдебната спогодба, често и с помощта на съдията. Наблюдавано е съдебно дело, където съдията на тридесет и четвърти състав, Любомир Нинов, във всяко заседание е насърчавал страните да се разберат по цивилизован начин. Като резултат от извършеното наблюдение върху дела по ЗЗДН, може да се обобща тенденция за неинформираност на гражданите как да се справят с домашното насилие, какви стъпки да предприемат и към кого и как да се обърнат за помощ. В нито един от наблюдаваните съдебни процеси не е споменавано за проведени консултации в център за превенция или за пострадали от домашно насилие, независимо че има такива организации. При водене на дела по ЗЗДН често се случва ДСП да не бъде призовавана като контролираща страна или пък децата да не бъдат въобще разпитвани или да бъдат разпитвани в единични случаи, без присъствието на специалист. Съдът често не изисква полицейските протоколи, които са упоменати в молбите на ищците.

Изводи

- Независимо от мотивите на страните за водене на делото, формите и проявите на домашно насилие, те успяват да разрешат съдебния спор по един цивилизован начин при активно поведение на съдията в тази посока.
- Ниска правна култура на гражданите във връзка с приложението на закона, включително относно необходимите им доказателства, за да докажат домашно насилие.
- Потвърждава се трайната тенденция страните да използват Закона за защита от домашно насилие, като инструмент за осигуряване на преимущество в отношения помежду си и предотвратяване на достъпа на другата страна до общо недвижимо имущество.
- Липсва информираност от страна на гражданите как да се справят с домашното насилие, какви стъпки да предприемат и към кого и как да се обърнат за помощ. В нито едно от делата не е споменавано да са проведени консултации в център за превенция или за пострадали от домашно насилие.
- Съдът не подхожда с необходимото внимание и концентрация върху такива дела.
- Голяма част от проблемите по прилагането на ЗЗДН са извън съдебната система.

Препоръки

- Да се насърчава активната роля на съдията по прилагането на закона, като се тър-

си заедно от всички участници в процеса път към извънсъдебно решаване на спора или по реда на съдебната спогодба.

- Да се провежда контролен мониторинг по ЗЗДН от съответните институции, за да могат повече случаи на реално извършено домашно насилие да попаднат в съда и пострадалите от такова да получат ефективна защита.
- Посредством законодателна промяна да се ограничи опасността от злоупотреба със ЗЗДН, като се предвидят санкции за лицата, които неоснователно прибегват до инструментите и средствата на закона.
- Да се засили превенцията на домашното насилие, като уязвимите групи бъдат информирани за своите права и възможности за помощ, включително чрез провеждане на информационни кампании.
- Да се обучат специализирани съдийски състави за разглеждане на дела с предмет домашното насилие; дела, по които децата са жертви и/или свидетели на престъпление или извършители на такова.

2.1.1.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.

Констатации:

При проучване на декларациите, дадени по ЗПРКИ от магистратите, се установиха интересни взаимосвързаности при съдиите от Районен съд – Варна. Констатирано е от гражданските наблюдатели, че съдиите Атанас Шкодров и Росица Шкодрова, не са обявили в декларациите си, че са съпрузи. До 2009 година и двамата бяха съдии в Районен съд - Варна. В момента съдия Росица Шкодрова работи в Окръжен съд – Варна от 2010 г. Налице е очевиден конфликт на интереси, когато двамата съпрузи правораздават съответно като първа и втора инстанция. Установено е също, че съдия Валя Цуцакова е съпруга на служител на ОД на МВР – Варна. Съдия Даниела Павлова е посочила в декларацията по ЗПРКИ за свързано лице само инициали В.Д.П., без информация за степента на свързаността им, длъжността и местоработата на посоченото лице.

Съдия Радостин Петров е посочил за свързани лица съдия Добринка Петрова от Районен съд – Разград и Галина Димитрова – адвокат от АК – Варна, без да е посочил степента на свързаност с тези лица. Съдия Любомир Нинов е декларирал за свързани лица Милена Добринова-Нинова, Албена Нинова и Валентин Нинов, без да е посочил степента на свързаност с тези лица, както и местоработата им. Съдия Жана Маркова-Колева е посочила, че е дъщеря на Иван Марков – адвокат от АК-Варна. Съдия Добромир Андреев е брат на Мая Андреева, адвокат от Адвокатска колегия – Варна. Съдия Цвета Желязкова е предоставила данни относно свързани лица за Димитър Желязков – съпруг, Делян Павлов – брат, Тошка Павлова – майка и Мария Йотова – зълва, но не е посочила местоработата им. Декларациите по ЗПРКИ, са публикувани на страницата на Висшия съдебен съвет - www.vss.justice.bg. Въпреки че всички съдии са подали декларации, съществуват значителни различия в начина и обема на деклариране на обстоятелствата по закона. Най-лаконична като цяло е информацията за лицата във връзка, с които може да възникне конфликт на интереси. Всички декларации са публикувани в един общ файл в pdf формат, като данните са от м.януари 2009 г. Няма данни досега да са извършвани корекции в отделните декларации и като цяло на самия файл.

На сайта са публикувани декларациите на служителите в съдебната администрация на съда, като са обособени в общ файл в pdf формат. Търсенето в самия файл е затруднено от факта, че отделните декларации не са подредени по азбучен ред и не е ясен като цяло критерият за подредбата им. Декларирането на данните по тях е също в отдалечен от настоящето период и не е известно дали са актуализирани към момента. Липсва информация за публикуване на декларации от съответните държавни съдебни изпълнители и от съдебните заседатели. Декларациите на съдиите по вписванията са достъпни на страницата на Агенцията по вписванията към МП, защото те са служители на тази агенция.

Съдия Ерна Жак-Якова коментира: „Работодател на съдиите по вписвания и на държавните съдебни изпълнители е Министерство на правосъдието, на чиято страница следва да се публикуват декларациите им по ЗПРКИ!“

В медиите и другите публични източници за посочения период не са изнесени данни, свързани с обстоятелствата, третирани от ЗПРКИ за съдии от района на Районен съд - Варна. Липсват данни отделни магистрати или съдебни заседатели да са били членове на избирателни комисии, както и действащи общински съветници. При проследяваните дела не са констатирани случаи на конфликт на интереси, икономическа или друга зависимост в хода на съдебния процес. В наблюдаваните съдебни заседания не са правени искания за отводи на магистрати на основание обстоятелствата, визирани в ЗПРКИ.

Изводи

- Не са актуални публикуваните декларации по ЗПРКИ на част от работещите съдии в Районен съд – Варна.
- Избрания за публикуване pdf формат на декларациите не улеснява търсенето.
- Следва да се уреди нормативно въпросът с публикуването на декларациите на съдебните заседатели.

Препоръки

- Да се публикуват на страницата на съда декларациите на всички съдебни заседатели
- Да се актуализират своевременно данните по декларациите по ЗПРКИ.
- Публикуването на тези декларации да става в по подходящ за преглеждане и търсене формат.
- Да се публикуват декларациите на съдиите от Районен съд – Варна и на електронната страница на съда, за да се улесни търсенето;

2.1.1.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Констатации:

Във връзка с приложението на Кодекса за етично поведение на българските магистрати следва да се изтъкне, че от значение за ефективното му спазване и предотвратяване на конфликт на интереси, е осъзнаване от страна на служителите на Темида голямата отговорност и задача, която имат в съдебния процес. Българските съдии трябва да служат за пример в обществото със своя висок морал. Все още се забелязва тенденцията отделни магистрати от Районен съд – Варна да се опитват да скрият определена информация или да я представят фрагментарно /например данните за дължимите заеми/. В най-голяма степен това се проявява в информацията относно третите лица. Логично е да се допусне, че всички роднини по кръвна линия или сватовство, както и всички свързани с тях лица, включително бизнес партньори, могат да бъдат потенциален източник за конфликт на интереси и следва да се декларират. В същото време много от магистратите не посочват нито едно трето лице, като се аргументират със съответните по ГПК и НПК за извършването на отвод и самоотвод. Ние считаме, че конфликтът на интереси е далеч по-komplицирано понятие и обхваща не само случаи, в които има основания за отвод. Няма данни съдии от Районен съд – Варна да заемат длъжности, като например членове на избирателни комисии, общински съветници или други, несъвместими със статута им на съдии.

Поведението на съдията в залата е лицето на съдебната система и се възприема пряко от гражданите. Според нас ролята на съдията като решаващ орган не трябва да бъде опорочена от неговата пристрастност или каквото и да е неравнопоставено третиране на страните. Според нас е недопустимо съдията да е груб, да унижава или да репликира подигравателно страните. Такова отношение е наблюдавано по едно от проследените дела. Високият статут и важната обществена функция на съдията са и апел към неговата без-

пристрастност и висока етичност. Обществото не бива да придобива представата за един съдия, който в провеждането на процеса се ръководи от своите емоции или интереси, а само и единствено от закона. Опазването на престижа на съдебната система зависи изцяло от тази представа.

Според нас недостатък е липсата на публично оповестен механизъм, по който граждани и юридически лица да могат да сигнализират за случаи на конфликт на интереси или нарушаване на етичните правила от страна на варненските магистрати.

Изводи

- Публикуваните декларации по ЗПРКИ на работещите съдии в Районен съд – Варна на интернет-страницата на Висшия съдебен съвет не са актуализирани от началото на 2009 г.
- Изключително полезно е, че съдът разполага със служител за връзки с обществеността.

Препоръки

- Районен съд в сътрудничество с НПО да организира информационна кампания за съдържанието и значението на Кодекса за етично поведение на българските магистрати.
- Съдиите и прокурорите да спазват Кодекса за етично поведение на българските магистрати, да не допускат в обществото съмнение в безпристрастност и професионализъм в работата.
- Съдии да не участват в избирателни комисии, въпреки че законът им позволява.
- Магистрати да не допускат нерегламентирани контакти с компрометирани лица.
- Декларациите за конфликт на интереси да се подават всяка година през месец януари.
- Да се хармонизира информацията, събирана по реда на различни закони освен ЗПРКИ и по реда на Закона за публичност на имуществото на лица, заемачи висши държавни длъжности.

Общата оценка по темата „Приложение на нови и изменени закони“ за тримесечния период на мониторинг над Районен съд – Варна е „Добър“ 4. Наблюдават се отлагания на делата, поради нередовно призоваване, като в един от случаите е допуснат пропуск от съдебните служители да отбележат дадения адрес за кореспонденция със страна по дело за домашно насилие. Рядко е констатирано изясняване правата и възможностите на страните в съдебния процес, с изключение на наказателните дела, по които приложението на служебното начало е засилено. Разпределението на делата става на случаен принцип. Остава проблемът с попълването на съдебния състав с основни и допълнителни съдебни заседатели. Често делата се отлагат, поради откази или ангажираност от тяхна страна за участие в заседанията. Констатирано е от гражданските наблюдатели, че съдебните процеси, водени по ЗЗД, често са кратки и формални. При деклариране на обстоятелствата по ЗПРКИ съществуват значителни различия в начина и обема на посочване на данните. Публикуваните на електронната страница на съда декларации не са актуални.

2.2. Достъп на уязвими групи до правосъдие

2.2.1 Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания.

Констатации:

Достъпът до съдебната палата откъм улицата е затруднен, поради спецификата на сгра-

дата, която принципно не е била предвидена за съд. Пред съда има подлез, който е с асансьор с рампа за специални технически средства (инвалидни колички). Достъпът на хора с увреждания с нарушена двигателна способност е възможен чрез наличието на рампа на лявата страна на входа и асансьор за вътрешността на сградата. Асансьорът е твърде тесен за превоз на лица с увреждания, които се нуждаят от придружител.²³ Самите стълби на съда са изключително стръмни и не са пригодени за лица с трайни физически увреждания на долните крайници.

Общият капацитет на коридорите и помещенията за работа с граждани не позволява безпрепятствено ползване на сградата и услугите, предоставяни от съда на тази група граждани. Пространството за движение и маневриране на специална количка е недостатъчно; липсва място за изчакване на делата в съдебно заседание; липсват достатъчно места през съдебните зали за сядане; информационният отдел е в малко помещение и трудно ниво на достъп; входът е със слаба пропускливост.

Изводи

- Съществува сравнително добра архитектурна среда за лица с трайни физически увреждания за достъп до самия съд, но са необходими архитектурни подобрения в интериора на съдебната сграда и преди всичко на партерния етаж и площадките пред съдебните зали.

Препоръки

- Според възможностите на сградата да се усъвършенства системата за достъп.
- Съдебните заседания с участието на хора с трайни физически увреждания да се насрочват в приземния етаж.
- Сградата на съда трябва да се ремонтира и разшири, заради голямата натовареност на Районен съд – Варна и необходимостта от свободен и безпрепятствен достъп до него.
- Да се изнесат всички справки по делата в помещения, пригодени за хора с увреждания
- Да се разшири информационният център на съда.

2.2.2. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Съдиите са особено внимателни, когато в заседанията участват представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си, като съобразяват воденето на процеса с качеството на тези лица. В дела с участието на непълнолетни съдиите не допускат някой от другите участници в процеса или от присъстващите в залата да ги притесни по някакъв начин; предупреждават страните въпросите да бъдат задавани чрез самите съдии. При неграмотни лица, основно от малцинствен произход, съдът съобразява действията си с неграмотността на лицето, като му разяснява подробно и с прости думи правата и последиците от неспазването на задълженията. В наказателния процес тези лица задължително се представляват от адвокат. Затруднена или невъзможна е комуникацията с граждани с увреден слух, които нямат възможност за симултанен превод по време на съдебно заседание или при получаване на информация в деловодствата.

Съдебните зали и пространството пред тях не са добре озвучени и особено на задните редове не се чува добре. Акустиката на залите не е добра поради липса на шумоизолация, особено за тези, които са разположени в непосредствена близост до булевард „Владислав Варненчик“. Пред залите има светлинни табла, на които е отбелязан съставът, съдията, поредността на делата и текущото в момента дело. На партерния етаж има поста-

²³ т.н. „човек в инвалидна количка и придружител”

вени табла, на които са записани съставът, поредността на делата, залата и етажът за всички дела за деня, и голямо светлинно табло с информация за делата. Липсват указателни табели за незрящи граждани. При входящия контрол охраната помага на лицата с трайни физически увреждания на долните крайници да премине, след като премахват металните съоръжения.

Изводи

- Налице е сравнително благоприятна обстановка за представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си, като е необходимо да се подобри акустиката в съдебните зали и в пространството пред тях.
- Не са констатирани случаи на нарушения на реда в съдебна зала, относно представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Препоръки

- Да се направи шумоизолация на сградата.
- Сградата да бъде ремонтирана и реорганизирана предвид натовареността на съда и необходимостта от свободен, безпрепятствен достъп и по-добра организация на деловодствата и работата с граждани.
- Да се подобри акустиката в залите и пред тях, и да се усъвършенства системата за звукова сигнализация.
- Пред съдебната сграда да се изградят места за отдих в близката градинка.

2.2.3. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Страните се представляват основно от адвокати, които контактуват преимуществено със съдебната администрация. При престоя на гражданския наблюдател в деловодствата справките по делата са извършвани основно от адвокати. Искането на справка по дело от съответното деловодство, обаче би затруднило всички групи инвалиди. В някои случаи при обслужване на неграмотни и неориентирани хора служителите от деловодствата не са обучени как да реагират и допускат грешки. Когато гражданин не може да обясни ясно какво и как го иска, служителките се напрягат и стават нетърпеливи. Не са предвидени облекчения при получаване на информация по делата за незрящи хора. Ползването услугите на съответната деловодителка не е подходящо решение, поради ограничения им брой, непостоянното им присъствие на работните места и голямата им натовареност.

Изводи

- Няма констатирани наблюдения за негативно отношение спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.
- Служителите не са подготвени да окажат помощ при нужда на лице с увреждане, особено слухово или зрително.

Препоръки

- Да се приведе в цялост принципът на „едно гише“, където да се извършват справки по делата в информационния център.
- Да се усъвършенства системата за електронен достъп до информацията по делата, като се направи достъпът до основните документи безплатен.
- Необходимо е да се повиши мотивацията на съдебните служители да помагат на хора със специфични нужди.
- Да се разкрие служба за помощ на хора с увреждания, в която да се извършват всички необходими услуги като придружаване, четене и превод при необходимост,

за да бъде съдът достъпен за хората с увреждания и за неграмотните хора от малцинствените групи.

2.2.4. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно дейностите на съда: състав, администрация и съдебни дела.

Констатации:

Относително добро е нивото на достъп до информация за хора с увреждания. Съдът разполага с електронна страница: www.vrs.bg, където е налична информация за съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела. Сайтът е достъпен за всички потребители, включително с двигателни или слухови увреждания, но не е съобразен за хора със зрителни увреждания. Районен съд – Варна разполага и с Информационен център, който е на партерния етаж, преди входящия контрол, което облекчава достъпа на хора с увреждания. За конкретните дела и тяхното насрочване на страницата на съда се извършва двуседмична актуализация, като окончателните актове на съда също се публикуват в кратък срок след приключване на делото. Информацията за тези актове е достъпна и в страницата на Висшия съдебен съвет.

На партерния етаж има поставени табла, на които са записани съставът, поредността на делата, залата и етажът, на който се намира. Подобни табла има и пред самите съдебни зали. Пред самите зали има и светлинни табла, където се отбелязва съставът, съдията, поредността на делата и текущото в момента дело. Лицата с физически увреждания на крайниците разполагат с възможности за достъп до информация, но имат трудности да достигнат до деловодствата, където да я получат, поради затруднен преход между партерния и другите етажи. За тяхно облекчение е изграденият информационен център, където може да се направи справка за движението на всяко дело, но все още няма възможност да се преглеждат електронни досиета на делата. Системата от светлинни табла, която беше усъвършенствана в рамките на проекта, представлява добра алтернатива на звуковата информация по отношение на лицата със слухови увреждания, като се има предвид и влошената акустика в самите зали и пространството пред тях. В съдебните заседания обаче липсват условия за тези лица да следят адекватно процеса. За лицата със зрителни увреждания е още по-трудно да получат надлежната информация с оглед характера на тяхното увреждане.

Изводи

- Съдът разполага с добра информационна система, пригодена за хора с увреждания, като е помислено предимно за лицата с увреждания на двигателния апарат. В същото време затруднение за тези лица е неблагоприятната вътрешна архитектурна среда, която може да се подобри в насока изнасяне на по-голямата част от канцелариите на партерен етаж.
- Лицата със зрителни увреждания не са в състояние да използват пълноценно информационните табла на партера и пред съответните съдебни зали.
- Необходимо е усъвършенстването на интернет страницата на съда в насока по-пълноценен електронен достъп на информацията за делата и по-добра визуализация.

Общата оценка от наблюдението върху достъпа на уязвими групи до правосъдие е „Добър 4“. Архитектурната вътрешна и външна среда не е изцяло съобразена с нуждите на хора с увреждания. Достъпността и адекватността на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи се отчита като много добра от гражданските наблюдатели. Поведението на съдиите е съобразено с особените потребности на представители на уязвими групи. Недостатък е липсата на публично оповестена информация относно изключенията по чл.5 от Закона за държавните такси, регламентиращ случаите на освобождаване от заплащането на такива.

2.3.4. Дейност на съдебните заседатели

Констатации:

Всички 103 съдебни заседатели за съответния мандат са определени през месец януари 2010 г., разпределени чрез жребий в 15 състава. Впоследствие са преминали обучение за участието им в качеството на съдебни заседатели. Участието на отделните съдебни заседатели в заседанията се извършва на ротационен принцип. Забелязва се пасивност от страна на съдебните заседатели. Във всички наблюдавани съдилища, нито един съдебен заседател не е задал въпрос, не е изразил мнение, препоръка или някакъв коментар по делото, не е поискал представяне на доказателство или изясняване на факти. По време на съдебните заседания те са били напълно безучастни.

Липсват данни отделни съдебни заседатели да са действащи общински съветници или да съвместяват друга държавна или общинска длъжност. Проверката по тези обстоятелства е затруднена, защото на електронната страница на съда няма данни /списък/ за съдебните заседатели. Липсват данни и за подавани от съдебните заседатели декларации по ЗПРКИ, като този въпрос не е достатъчно ясно изяснен и законово. Съдебните заседатели имат равни права със съдиите. Като част от съдебната система, е желателно те да са задължени да подават съответната декларация на общо основание.

Разпределението на основните и резервни заседатели по съдебните състави става при встъпването им в мандат чрез разработен от системния администратор на съда софтуер на базата на софтуера за случайно разпределение на делата, специално разработен за целта. Впоследствие жребий не се извършва, а съдебните заседатели участват в състава според поредността на делата на ротационен принцип. По отношение на разпоредбата на чл.72, ал.2 от ЗСВ, където за жребий е указано изрично „за всеки съдебен състав“, очевидно в Районен съд - Варна тълкуват понятието състав в технически смисъл, т.е. „състав“ като структурно подразделение на съда, а не във функционален смисъл, т.е. разглеждащ конкретно съдебно дело състав. При наличието на не повече от 10 съдебни заседатели към всеки „състав“ това не поражда проблеми.

Проблеми се констатира по-скоро в намаляването на номиналния брой съдебни заседатели, което затруднява конкретния „състав“ да включва различни съдебни заседатели по конкретните дела. Отбеляза се от ръководителя на наказателно отделение Янка Панева Димитрова, че броят на съдебните заседатели от началото на мандата силно се е редуцирал поради отказ от участие на част от заседателите. Не са приети вътрешни правила за дейността на съдебния заседател. Разпределението на равномерната натовареност на съдебния заседател се извършва според натовареността на състава, на ротационен принцип и в зависимост от другите професионални ангажименти на съдебните заседатели. Контролът се осъществява от председателя на отделението чрез първоначалното разпределение и от председателите на отделните наказателни състави според графика в състава.

Изводи

- Институтът съдебен заседател в сегашния си вид е несъвършен и неефективен коректив на съдебното производство, като форма на граждански контрол на съдебния процес. Самите заседатели не използват предоставените им от закона правомощия да бъдат активна страна в процеса.
- Да се изработят и бъдат дадени специални препоръки при осъществяване на предложения и подбор на съдебни заседатели и тяхното публично оповестяване.
- Липсва достатъчна публичност и прозрачност за дейността на съдебните заседатели.

Препоръки

- Да се публикува актуален списък на съдебните заседатели на страницата на съда
- В съдебни заседания заседателите да имат баджове с имената си и функцията – съдебен заседател.
- Да се търси механизъм съдебните заседатели да станат по-ефективни и да бъдат стимулирани да участват активно в процеса.

- При предложение и избор на съдебни заседатели да се оценява: общата интелигентност, степента на активна гражданска съвест и позиция, разбирането за държавност и правова система, разбирането за функциониране на обществото като единен организъм, разбирането по отношение на ефекта от различните присъди и наказания, човечността им.
- Да се изискат и публикуват в електронните страници към съдилищата, в които са назначени, декларации за конфликт на интереси.
- Съдиите да им напомнят или питат дали имат въпроси към свидетелите или подсъдимите, да се провежда ежегоден опреснителен курс за правата и задълженията и тяхната роля и ефект на въздействие върху съдебната система и обществото.

Общата оценка на гражданското наблюдение върху дейността на съдебните заседатели е „Среден“ 3. Ангажирани са голям брой заседатели – 103, те са обучени и разпределението им става чрез жребий. Все още участието им е процеса е незадоволително.

2.4. Публичност и информираност за дейността на районен съд.

Констатации:

Съществуващата интернет-страница на съда - <http://www.vrs.bg/> дава основната информация за функционирането и дейността на съда, като оформлението и обновяването на информацията е необходимо да се подобри. Може да се помисли относно опростяването на езика на поднесената информация. Налична е и информация за насрочените и решени дела, но тя невинаги е пълна и понякога е налице само диспозитива на решението/определението. Достъп до тези данни предоставя и сайтът на Висшия съдебен съвет, където има по-голям избор на параметри и критерии за търсене. Налице е и възможност за платен достъп за справки по делата, като срещу заплащане на такса на поддържащата фирма „Информационно обслужване“ се получава код за достъп. Заплащане на такса за достъп се изисква дори и за заинтересована страна по съответното дело. Страницата се актуализира на 15 дни за насрочените в открити съдебни заседания дела. Положителна стъпка е информационният център до входа на сградата на Районен съд - Варна, където има оператор с достъп до вътрешната мрежа на съда. В центъра могат да се осъществяват справки за движението на делата и актовете, постановени в хода на процеса.

Изводи

- Интернет страницата на Районен съд-Варна предоставя богата информация за спектъра от услуги, предоставяни от съда.
- Публичността е сравнително добре балансирана чрез инструментите на информационното общество. Структурата на сайта би могла да се подобри и да има по-добра визуализация.
- Нивото за достъп до информация и справки по дела е слабо и затруднено от липсата на интерактивен подход и прилагането на система за търсен по ключови данни за делата.
- Декларациите по ЗПРКИ на съдиите не се публикуват на страницата на Районен съд - Варна, както е направено с декларациите на съдебните служители.
- Представянето на декларациите в един общ файл затруднява прегледа на информацията и нейната актуализация.

Препоръки

- Да се въведе безплатен достъп за справки по делата, като се даде възможност за проверки на основните актове и протоколите в реално време.
- Да се въведе система за търсене относно информацията за делата и съдебните актове.

- Да се осигури по-пълнен достъп чрез интернет-страницата за информацията относно развитието на съдебни дела с висок обществен интерес.
- Да се препоръча на фирмата оператор „Информационно обслужване“ безплатен достъп до електронна справка по всички данни по делото или до електронното досие в определен вид, с прилагането на нормите на Закона за защита на личните данни и Закона за защита на класифицираната информация.
- Всеки един служител на съда да носи бадж с имената и длъжността.

Гражданската оценка от наблюдението върху публичност и информираност за дейността на Районен съд – Варна е „Добър“ 4. Наличието на интернет-страница, информационен център и служител „връзки с обществеността“ до голяма степен допринасят за публичността на съда. От друга страна все още е затруднен достъпът до информация – например, конкретни справки по дела.

2.2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО В РАЙОНЕН СЪД - ДОБРИЧ

Общи статистически данни за Добрич: По данни на Националния статистически институт²⁴ област Добрич е с площ 4719,7 кв. км и с население 215 232 души; община Добрич е с площ 109.497 кв.км и с население 24 292; съответно град Добрич е с площ 109.018 кв.км и с население 92 672 души. Добричкият съдебен район включва общините: Балчик, Генерал Тошево, Каварна, Тервел и Добрич.

Отчита се известен напредък по 12 пункта за периода на наблюдение. Основно се констатира бързина и ефективност на съдебното производство. Съдиите информират страниците за техните права и задължения. Прилагат се предпазливо нови закони, като Закон за защита на детето /ЗЗД/ и Закон за защита от домашно насилие /ЗЗДН/. Въведена е система за случаен подбор на делата. Допускано е насрочване на няколко дела едновременно. Не са установени случаи на конфликт на интереси или неетично поведение на магистрати. Съдебните заседатели не се определят на случаен принцип и нямат подадени декларации по ЗПРКИ. Архитектурната среда е адаптирана за хора с увреждания, но липсват указателни табели към асансьора и санитарния възел. Те бяха поставени в последните дни на месец юли 2010г. след посещението на ръководителя на проекта в град Добрич. Тоалетната се намира на партерния етаж в сградата и е заключена. Според съдия Монов не е необходимо тя да бъде постоянно отключена, защото етажът се ползва единствено от съдебни изпълнители, които могат да използват друга тоалетна. Интернет страницата на Районен съд - Добрич е функционална, с много и актуална информация. Липсва публична информация за разпоредбите на Закона за държавните такси /ЗДТ/, както и кога и при какви случаи не се заплащат съдебни такси. Информацията беше оповестена в края на наблюдението, през месец юли 2010г., след като обърнахме внимание на ръководството на съда.

2.2.1. Прилагане на новоприети и изменени закони.

2.2.1.1. Граждански процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Съдът е обективен, безпристрастен и ефективен при воденето и решаването на гражданските дела. В съдебно заседание не е демонстрирано напрежение между страните или изявено пристрастие на съда към някоя от тях. Нормите на Гражданско-процесуалния кодекс се прилагат еднакво спрямо всички участници в процеса, като съдиите не се влияят от етническа принадлежност, възраст или образование на ищците и ответниците. Съдиите са водили заседанията професионално и безпристрастно, ръководейки се от предоставените им писмени доказателства и свидетелски показания. При наблюдение на бракоразводни граждански дела се установява точно и правилно прилагане на законите. Отчита-

²⁴ <http://www.nsi.bg/index.php> - данните са към 31.12.2009 г.

ме като известен напредък, че през тримесечието са намалели случаите на насрочване на няколко дела в един и същи час и на закъснение на заседанията. По три от проследените дела при провеждане на съдебните заседания е допуснато закъснение, като в два от случаите причината е била насрочване на повече от едно дело за определен час.

Статистиката за 2009 г. сочи двукратно увеличение на броя на образуваните частни граждански дела. Увеличение има на делата, заведени по Закона за закрила на детето и Закона за защита срещу домашното насилие. В „Гражданска колегия“ средногодишно от един съдия са постановени 532,78 решения. Според отчета, 91 на сто от делата са приключени в тримесечен срок.

Изводи

- Наблюдава се бързина и ефективност на съдебното производство при водене на гражданско-правните дела.
- Съдиите водят заседанията професионално и безпристрастно, ръководейки се от предоставените им писмени доказателства и свидетелски показания.
- Съдът съумява да ръководи ефективно съдебните заседания и при нужда да въвежда ред в залата.
- Съдиите информират стриктно страните за техните законни права и задължения.
- Допуска се закъснения на съдебните заседания, като в повечето случаи причината е насрочване на повече от едно дело в определен час.
- Не са установени пропуски и противоречия при прилагането на нормите на ГПК по време на наблюдаваните съдебни заседания.
- При прилагането на закона съдиите не се влияят от етническа принадлежност, възраст или образование на ищците или ответниците.
- Налице е тенденция за увеличаване броя на образуваните дела по Закона за закрила на детето и Закона за защита срещу домашното насилие.

Препоръки

- Да се насрочват разумен брой съдебни заседания в един начален час съобразено със сложността на делата
- Делата да се насрочват на достатъчен интервал от време (поне 30 минути), така че да не се допуска закъснение или с часова разлика, съобразно фактическата и правната сложност на делата, по преценка на съдията-докладчик.

2.2.1.2. Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Гражданското наблюдение констатира, че прокурорът и защитата по време на проследяваните дела са проявили активност при водене на процеса. При прилагане на наблюдаваните закони съдът е изпълнявал професионалните си задължения. Съдебните заседания са започвали в определеното време и са се водили по процедурата, установена в НПК. Прокурорите и съдиите са били облечени съобразно установените правила относно външния вид в съдебните зали. Ако през първите два месеца само по две от делата адвокатите са носили тоги по време на заседанията, то през последния месец от мониторинговия период това е било така по 50 на сто от делата, което отчитаме като известен напредък. По четири от наблюдаваните наказателни дела в съдебния състав са участвали и съдебни заседатели. Петима от подсъдимите са били от етнически малцинства, неграмотни, социално слаби, а единият - и с увреждане на слуха. На всеки от тях поотделно съдията е обяснил подробно, на достъпен за подсъдимите език, в какво са обвинени.

През месеците юни и юли 2010 г. акцент в наблюдението бяха делата по Указа за борба

с дребното хулиганство (УБДХ). През този период в Районен съд – Добрич е разгледано само едно дело по УБДХ. На 16 юли 2010 г., на свое редовно заседание Районен съд – Добрич наложи на 20-годишен младеж от гр.Добрич административно наказание "Задържане в поделенията на МВР" за срок от 3 денонощия. Непристойната проява на осъденото лице, квалифицирана като дребно хулиганство, се е изразявала в хвърляне на картофи по полицейски автомобил и оскърбително отношение към гражданите и органите на реда, с което е нарушил общественния ред и спокойствието им.

От началото на годината до 30 юли 2010 г. в Районен съд – Добрич са постъпили, образувани и приключили с постановен акт общо 8 дела по УБДХ. Всички те са решени. Едно е прекратено. По две от делата е наложено наказание „глоба“. При шест - „задържане в поделенията на МВР“. Всички осъдени са мъже. Мнозинството от тях (50 на сто) са на възраст между 35 и 50 години. Възрастовите групи на всички осъдени по наблюдаваните дела са 18-25 години, 25-35 години и над 50 години. Коментарът на магистратите е, че налагат присъда „глоба“, когато, по тяхно вътрешно убеждение считат, че такава мярка би имала по-голям възпитателен ефект. Справката за последните четири години сочи, че броят на делата по УБДХ през 2007 г. е бил 9, от които едно дело е прекратено, три - с наложено наказание „глоба“ и пет – с наложено наказание „задържане в поделенията на МВР“. През 2008 г., според подадената от Районен съд - Добрич справка, дела по УБДХ не е имало. Броят им за 2008 е 8, от които едно дело е прекратено, по две са наложени наказание „глоба“ и пет - с наказание „задържане в поделенията на МВР“. Прави впечатление, че всички осъдени по УБДХ са мъже.

Местният организатор проучи прилагането на закона в други съдилища на територията на Добричкия съдебен окръг през месеците юни и юли 2010 г. Установено бе, че дело по УБДХ е гледано от Районен съд - Балчик на 8 юни 2010 г. Пътник е буйствал в автобус, отправяйки обидни думи и заплахи и е демонстрирал непочтителното отношение към водача на превозното средство. Той е съден по чл.6, ал.1,б."а" от УБДХ. Присъдата му е „задържане в поделенията на МВР за седем денонощия“. Същото наказание налага и Районен съд – Каварна на 29 юни 2010 г. на 32-годишен мъж за отправени ругатни и заплахи на публично място спрямо 25-годишен мъж. На 27 юли 2010 г. Районен съд - Балчик е наложил административно наказание глоба в размер от 200 лв. на 38-годишен украински гражданин за това, че в нетрезво състояние е извършил непристойна проява, изразяваща се в използване на ругатни, закани и физическа сила спрямо служител на хотела, в който е настанен. Може да се обобщи, че практиката на магистратите от съда в Добрич при дела с предмет административни нарушения по УБДХ е да налагат основно наказанието „задържане в поделенията на МВР“.

Становището на административния ръководител на Районен съд – Добрич Веселин Монов за приложението на УБДХ е, че: „към настоящия момент този нормативен акт се явява единственият „инструмент“ в ръцете на държавата, с който могат да бъдат регулирани онези обществени отношения, свързани с извършването на конкретни хулигански прояви, отличаващи се с по-ниска степен на обществена опасност от типичните прояви от този род и които не могат да бъдат квалифицирани като престъпления по чл. 325 от НК.“²⁵ Нормативно уредените хипотези в УБДХ са актуални към настоящия момент, с което се обезпечава осъществяването на едно ефективно и бързо правораздаване. Отчита се от друга страна обаче, че чл.7 от УБДХ се явява в драстичен разрез с духа на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи /ЕКЗПЧОС/, която гарантира на нарушителите, които се привличат към наказателна отговорност, правото на обжалване на съдебни решения и присъди. Магистратите от Районен съд - Добрич считат, че УБДХ попада в приложното поле на параграф 2 от разпоредбата на чл.2 от ЕКЗПЧ, с който се установява правна възможност съдебните решения и присъди да не бъдат обжалвани в случаите, когато са постановени по повод "несъществени престъпления", каквито могат да се третират и простъпките на дребно хулиганство. В този аспект УБДХ не нарушава ЕКЗПЧОС, но същевременно той се явява твърде неблагоприятен за онези осъдени лица, на които се прегражда правото на защита чрез невъзможността да обжалват съответния съдебен акт. По-

25 Писмо от Веселин Монов, Председател на Районен съд – Добрич, 05.08.2010г.

сочва се още, че подразделението на МВР в гр. Добрич, където се изтърпява административното наказание „задържане“, е приведено според изискванията на европейското наказателно-изпълнително право.

Изводи

- Няма установени проблеми или несъответствия при прилагането на наказателно-процесуални закони.
- Налице е добра организираност при провеждането на съдебни заседания по наказателни дела.
- Няма закъснения при започване на съдебните заседания.
- Съдии и прокурори участват в съдебните заседания, съобразно установените правила за външния вид.
- Съдиите винаги указват на страните процесуалните им права.
- Представителите на уязвими групи са подпомагани от съда да разберат своите законни права и същността на обвинението срещу тях.
- През последните 6 месеца на 2010 г. са разгледани по-малко от 10 дела по УБДХ.
- Забелязва се тенденция при прилагането на УБДХ да се налага предимно наказание „задържане в поделенията на МВР“.
- Като слаб напредък отчитаме, че се е увеличил през тримесечния период на наблюдение май-юли 2010 г. броят на адвокатите, които присъстват в съдебните заседания, облечени в тоги.

Препоръки

- Да се запази тенденцията заседанията да започват навреме, без закъснение като за целта съдиите да не допускат насрочване на няколко съдебни заседания в един и същи час, а поне с 30-минутна разлика.
- Да се запази тенденцията за указване правата на страните в наказателните производства.
- Да се запази тенденцията съдът да подпомага представителите на уязвими групи в разбирането на своите права и обвинението срещу тях.
- Указът за борба с дребното хулиганство да бъде приведен в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове.
- Съдът задължително да указва в решенията си по дела по УБДХ възможността за обжалване пред Административен съд.
- Административното ръководство на съда да организира посещения на магистратите в поделенията на МВР, където се изтърпява наказанието „задържане“ по УБДХ, за да се уверят лично дали се спазват задължителните санитарно-хигиенни изисквания. Съдът трябва да е сигурен, че на задържаните лица се гарантират задоволяване на личните хигиенни нужди и се предлага калорична храна по три пъти в денонощието.
- Да се търси най-ефективното наказание при дела, заведени по УБДХ с цел максимален възпитателен ефект и зачитане на човешките права на обвиняемите.
- Адвокатите да изпълняват задължението си да влизат в съдебна зала с тоги. За целта, ръководството на съда да обсъди с Адвокатска колегия - град Добрич възможността за изграждане на гардеробна със съвместно финансиране.

2.2.1.3. Закон за съдебната власт – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Първоинстанционният съд в Добрич има 2 отделения – „Гражданска колегия“ и „Наказателна колегия“. В гражданското отделение работят девет съдии, а в наказателното – осем съдии. Общият брой на съдиите по щат е 19, като едната щатна бройка е незаета, а един съдия е командирован от гр. Генерал Тошево. В съда работят трима държавни съдебни изпълнители и четирима съдии по вписванията. Съдебните служители са 39. Общата констатация е, че организацията на работа в Районен съд-Добрич е много добра. Наказателните и граждански канцеларии предоставят търсената информация на заинтересованите лица с нужното внимание. Съдебната сграда има охрана. Съдебните секретари изготвят съдебните протоколи и съблюдават спазването на реда преди, по време и след заседанията. Провеждането на съдебно заседание по едно от проследяваните дела закъсня с 1 час и 45 минути, а друго – по дело, заведено по ЗЗДН, с 1 час, поради насрочване на дела за един и същи час. Заради забавяне на съдебния секретар, заседанието по трето дело е започнало с петминутно закъснение. Всички останали заседания са започнали в обявения час. По време на проследяваните процеси съдиите професионално са водили съдебните заседания. Не са наблюдавани случаи на пристрастност при водене на делата и ограничаване правото на равно участие в процеса. От направените наблюдения се установява, че съдебната система работи стриктно и се спазват процедурите. Заседанията по делата се водят експедитивно. Съдиите информират страните за техните законни права и задължения.

Само в 2 от общо 30 наблюдавани дела адвокатите са се явили облечени с тоги. Всички магистрати са били с облекло, съответстващо на установените правила. Общото впечатление на наблюдателите е, че Районен съд – Добрич спазва ЗСВ и го прилага правилно.

Местният организатор присъства на случайно разпределение на делата в Районен съд - Добрич. То се извършва от председателя на съда, а при отсъствието му – от негов заместник, в присъствието на дежурен съдия. Достъп до информационния продукт имат само председателят на съда и заместникът му, както и системният администратор, който съдейства при възникване на технически проблем.

Резултатите от случайното разпределение се протоколират и данните се архивират, като архивът не може да се коригира. Разпределението се извършва чрез компютърна програма, по реда на постъпване на заведените дела три пъти дневно, а в случаите на завеждане на по-голям брой дела в един ден – и по-често. При въвеждане на номер на дело се задава видът му, за да избере програмата съдия от съответната колегия на случаен принцип. Ако е постъпил отвод от съдия, той се изключва от избора. След това програмата избира друг магистрат от съответната колегия на случаен принцип. Прави впечатление, че системата относително равномерно разпределя делата, т.е. няма натрупване на дела при един и същи съдия и малък брой на такива при друг.

Недостатък на програмния продукт според нас е, че не съдържа критерий за разпределение на делата по фактическа и правна сложност. Така възниква опасност от небалансирано по тежест разпределение на делата между съдиите. Откроява се голямата натовареност на съдиите от Районен съд - Добрич. Съдебни дела разглежда и председателят на съда, който към наблюдавания период е в „Наказателна колегия“.

Гражданските дела в Районен съд – Добрич за първите шест месеца на годината са 3310 или средно по 367,78 на съдия за периода или по 61,3 дела на съдия месечно. Постъпилите граждански дела за периода са с около 20% повече в сравнение със същия период на 2009 г., когато са били 2669 и са отбелязали над 100 % ръст спрямо 2008 г., когато са били 1240 на брой. Постъпилите наказателните дела от началото на годината в Районен съд – Добрич са 1353 или 169,13 дела на съдия от наказателна колегия за полугодие, или по около 29 дела на съдия месечно. През първото полугодие на тази година се отчита голям ръст на частните граждански дела, поради големия брой необслужени кредити. Постъпили са 265 частни граждански дела. По данни за 2009 г. има голям ръст на натовареността на съдиите. Средномесечен брой на постъпилите дела в РС за един съдия е 37,33. Броят на приключилите дела е средно 37,78 на съдия. Бележи се голям ръст спрямо 2008 г., ко-

гато е била 24,94 средно.

Работното време на съдебната администрация е непрекъснато. Съдебните служители носят табелки с имената си за улеснение в комуникацията с клиентите. В деловодствата на РС работи дежурен деловодител. Служба „Регистратура“ е разположена в Информационния център. Районен съд - Добрич разполага с регистратура за работа с класифицирана информация, оборудвана в съответствие с изискванията на Закона и правилника за прилагането му. Районен съд -Добрич ползва четири от обособените осем съдебни зали. Всички работни места са комплектовани с компютър и принтер. Работните места и съдебните зали са свързани в мрежа, което позволява обмен на данни. Съдиите работят по двама в стая. След въвеждането на нов програмен продукт Районен съд - Добрич разполага с данни в електронен формат за всички дела в производство. Съдебните зали имат озвучителна техника. Има външни информационни табла за подобряване информираността на участниците в заседанията. Съществуват обособени места в съдебните канцеларии на Гражданско и Наказателно отделение, предназначено за граждани и адвокати. Липсва обособено помещение, което да предоставя в електронен вид информация на адвокатите. Според съдия Веселин Монов в съдебно-изпълнителна служба няма обособено специално помещение за гражданите, където да могат да се запознаят с делата.

Наблюденията на доброволците показват, че се спазват сроковете за произнасяне със съдебен акт. От извършена проверка в деловодството по дело по ЗЗДН се установи, че е спазен 4-дневният срок за произнасяне на присъда от съда. По друго приключено дело, заведено на основание по ЗЗД, решението е произнесено още в съдебно заседание. Дело, образувано по СК, приключи с решение, което е произнесено на следващия ден. Наказателно дело приключи с постановена присъда по време на съдебното заседание. Друго наказателно дело е гледано по съкратено производство и съдът е излязъл с решение веднага. Публикуването на информацията за съдебните решения и мотивите към тях в електронната страница на съда има за цел по-голяма публичност и прозрачност на работата на съдебната институция.

Наблюдаваните съдии са разглеждали по 5 до 10-12 дела на ден, обикновено през интервал от 30 минути. Най-често делата са във времевия интервал от 9.00 до 15.00 часа. Има случаи, в които съдии насрочват по три съдебни дела в един и същи час. По изключение, при дела от общ характер с фактическа и правна сложност, заседанието може да продължи и след работното време на съда. Делата са равномерно разпределени в сутрешните и следобедните часове. Поради липса на достатъчно съдебни зали е изготвен предварителен график за разпределение на делата, наблюдавани от наказателни и граждански съдии в определени дни от седмицата.

Изводи

- Организацията на работа в Районен съд - Добрич е много добра.
- Спазва се принципът за случайно разпределение на делата по реда на постъпването им и се осигурява балансираното им в количествено отношение разпределение между съдиите.
- Системата за случайно разпределение на дела се прилага от председателя на Районен съд- Добрич, задължително в присъствието на друг съдия.
- Технологията за разпределение на делата в Районен съд - Добрич е ясна и тя е заложена в алгоритъма на използваната компютърна програма, приложима в Районен съд – Добрич от юни 2006 година.
- Инсталирани са външни информационни табла за информиране на участниците в заседанията
- Допуска се съществено закъснение на съдебните заседания поради насрочване на няколко дела в един и същи час, макар че като известен напредък отчитаме, че такива случаи са все по- малко.

- Недостатък на използвания програмен продукт от Районен съд – Добрич за разпределение на делата е, че не съдържа критерии за разпределение по фактическа и правна сложност на делото. По този начин съществува опасност за небалансирано по тежест на делата разпределение между съдиите.

Препоръки

- Да се насрочват разумен брой съдебни заседания за един и същи начален час, като се оставя разумен интервал от време, съобразно спецификата на делото (интервал от поне 30 минути).
- Да се запази тенденцията за стриктното прилагане на ЗСВ.
- Да се обособи помещение-читалня, където да се предоставя в електронен вид информация на граждани и адвокати. В създадената читалня за адвокати по проект на ААМР през 2007г. в момента се помещава пресаташето на Окръжен съд - Добрич. Помещението не се използва по предназначение за адвокати.
- Да се доразработи програмният продукт, като се заложи критерий за разпределение на делата по фактическа и правна сложност.

2.2.1.4. Закон за закрила на детето – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

През периода са наблюдавани четири дела, образувани по Закона за закрила на детето. При едно от делата /25%/ става въпрос за настаняване на дете в институция – Дом за медико-социални грижи. В друго дело /25 %/ е налице случай на извеждане на дете от институция – Дом за медико-социални грижи и временно настаняване на детето в семейство на близки на биологичните родители. В третото дело /25 %/ се касае за временно настаняване на деца в Приют за безпризорни деца и сираци, поради изпадане на майката в невъзможност да се грижи за децата и отсъствието ѝ от страната. В четвъртото наблюдавано дело /25 %/ имаме случай на настаняване на дете в приемно семейство. Добрич е на едно от челните места в страната при прилагането на приемната грижа. В град Добрич за последните две години са регистрирани 30 приемни семейства, сочат данните на отдел „Здравеопазване и социална политика“ към общината. В тях са настанени деца от Дома за деца, лишени от родителска грижа „Дъга“, където се отглеждат деца от 7 до 18 години, и от съответния дом в село Овчарово, където децата са във възрастовия диапазон 3 до 6 години.

Наблюдава се тенденция за намаляване броя на децата, пребиваващи в двете институции през последните години в резултат на прилагането на приемната грижа. Така например, броят на децата в дома в с. Овчарово е редуциран от около 50 на 22. Очаква се увеличаване броя на приемните семейства в Добрич. Обучението на приемните родители се извършва от неправителствената организация „Ръка за помощ“. Регистриран е случай, извън наблюдаваните дела, при който приемната майка отглежда едновременно 3 деца, като установеният максимум от закона е четири. Досега не се е налагало извеждане на настанено за приемна грижа дете и това се дължи на продължителната превантивна работа на специалистите по напасване и избор на „родители“. Повече от децата, за които се грижат приемни родители, са на възраст над 3 години. Една от причините е, че приемните родители предпочитат да се грижат за по-големи деца, а друга е, че приоритет за ръководството на Дома за медико-социални грижи в Добрич, където се отглеждат деца от 0 до 3 години, е осиновяването на децата, обясниха социални работници. До момента има само едно дете от ДМСГ, което е настанено в приемно семейство. Тенденцията е връщането в семейна среда на децата от тази възраст. Има само едно приемно семейство в Добрич, които са доброволци без заплащане. Всички останали полагат професионална приемна грижа, получават възнаграждение и нямат право да избират детето, за което ще се грижат.

Прави впечатление, че повече от половината приемни семейства са от етническите малцинства, което създава известни притеснения и неудобства. Причината е, че образование-

то не е критерий при одобряването на приемното семейство. Категорично условие обаче е семейството да няма настанено дете в институция. Статистиката сочи, че 20 деца от ромски произход са изведени от специализирана институция и реинтегрирани, като са настанени в професионални приемни семейства. С цел намаляване броя на настанените ромски деца в специализирани институции, Отделът „Закрила на детето“ към ДСП е настанил **през 2009 година 47 деца в семейства на близки и роднини, 8 деца са реинтегрирани в биологичното си семейство и 25 деца са осиновени.**

Двата центъра от семеен тип в град Добрич се посещават от 19 деца. В приюта за деца в риск се полага грижа за седем деца. В тях се настаняват непълнолетни, за които има вероятност да бъдат върнати в семейна среда. По този начин не се допуска разделяне на децата от едно семейство, ако те са от различни възрастови групи и се избягва настаняване в институция. Две деца по едно от наблюдаваните дела са настанени именно в приюта за деца в риск, тъй като майка им не ги е изоставила трайно, а е изпаднала във временна невъзможност да се грижи за тях и е напуснала страната в търсене на по-добро препитание. Социалните работници са отчели конкретната обстановка и са предпочели децата временно да бъдат настанени в приюта, докато майката се върне и се прецени дали те ще останат в семейна среда. В началото на 2009 година отделът „Закрила на детето“ внесе много искания в прокуратурата за отнемане на родителски права на родители, които не са потърсили без причина повече от шест месеца настанените в институция деца. От отдела обясниха, че делата масово са били връщани от държавните обвинители поради трудната доказуемост на деянията. Затова сега се набляга на приложението на нормата на чл. 93, ал.2 от новия Семеен кодекс. Тя дава възможност за дете, което повече от шест месеца пребивава в институция и родителят не е поискал прекратяване на настаняването или настаняване в семейство на близки или роднини, социалната служба да предложи детето за вписване за осиновяване.

Изводи:

- Бъдещето на децата е основна линия при решаването на съдебните дела по ЗЗД.
- Прави впечатление, че е трайна тенденцията преимуществен брой от делата по този закон да се отлагат многократно поради нередовно призоваване на родителите.
- Много добър темп на развитие на приемната грижа, като нова социална услуга в общността;
- Преобладаваща част от приемните родители са от уязвими групи (етническите малцинства, хора с ниска степен на образование, безработни), което застрашава качеството на приемната грижа;
- Съществува риск заради механичното увеличаване броя на приемните родители, без да се прави внимателен подбор, да се опорочи политиката за деинституционализация;
- Няма пряка ангажираност на държавата и взаимодействие между отделните и структурни звена за постигане на пълноценна закрила на децата и превенция срещу престъпления срещу тях.
- Не се разгласяват сведения, засягащи детето без негово съгласие, съгласието на родителите или законните представители.

Препоръки

- Съдът да прилага по-строги мерки спрямо биологичните родители, които не се явяват в съдебно заседание и поради това се отлагат заседанията по дела, заведени по ЗЗД.
- Да се запази тенденцията за правилното прилагане на ЗЗД и защитаване интересите на детето.
- Да се подобри процесът на подбор на приемни родители и се организира широка

информационна кампания;

- Бъдещето на децата да бъде основната линия при решаването на съдебните дела
- Делата по Закона за закрила на детето да продължават да се разглеждат с необходимата деликатност и дискретност, точно и отговорно от съдиите.

2.2.1.5. Закон за защита от домашно насилие – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Практиката сочи, че много рядко случаите на домашно насилие стигат до разглеждане от съда. Често в съдебна зала законът се използва за решаване на имуществени спорове, показва наблюдението върху 3/5 от проследяваните казуси. Рядкост са заведени дела за физически и психически тормоз над жени – съпруги и дъщери, макар практиката на отдел „Социално подпомагане“ в Добрич да сочи, че тези са най-честите жертви на домашно насилие. Малобройни са и сигналите за домашно насилие над деца, като детето веднага се извежда под полицейска закрила. В случаи на домашно насилие, социалните работници подават сигнални писма до прокуратурата, но най-често оттам след извършената проверка производствата се прекратяват, поради липса на данни за извършено производство, обясниха социални работници. Като проблем за град Добрич може да се посочи липсата на неправителствена организация, работеща в областта на домашното насилие. Няма и Кризисен център. Регистрирани са случаи, при които потърпевшите от домашно насилие директно се обръщат към съда за защита на правата си. Законът за защита от домашно насилие е модерен закон, който дава възможност за получаване на бърза и ефективна защита, но недостатък е слабата му популярност.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато гражданското наблюдение констатира: *„Психологически бариери спират търсенето на съдебна справедливост в случаите на домашно насилие. Проучването показва, че жертви на насилие отказвали да завеждат дела по този способ, независимо че адвокатите ги съветват точно това. Лицата претърпели агресия в дома, в болшинството случаи жени, предпочитали да съгят съпрузите си по Семейния кодекс, който поставя под въпрос брака им като цяло.“*²⁶

Статистиката от наблюдението в Районен съд – Добрич сочи, че 40% от жертвите на домашно насилие при наблюдаваните пет дела, са жени – съпруга и дъщеря. В три от процесите по ЗЗДН в Районен съд – Добрич, или 60% от наблюдаваните дела, баща и син са си разменяли ролята на жертва и насилник. По две от делата като жертва на домашно насилие се е явявал 50-годишният син, а по едно – 78-годишният баща. Според гражданските наблюдатели, в тези случаи има обвинения за физическо и психическо насилие, като в основата на конфликта са имотни спорове. Многократно съдиите по различните наблюдавани дела са призовавали страните да се помирят, но те категорично са отказвали.

Наблюдаваните дела разкриват различа фактическа обстановка. В едно от делата за домашно насилие жертвата е бита от нетрезвия си съпруг си с тръба от прахосмукачка по главата. Семейството е от малцинствен произход. Детето е станало свидетел на насилието и даде показания в съдебната зала, макар съдът да му разясни, че не е длъжен да свидетелства. Обвиняемият се яви в съдебна зала с адвокат, докато потърпевшата беше без процесуален представител. Тя заяви, че няма други претенции спрямо насилника, освен тормозът да бъде прекратен. По делото като доказателство бе представено медицинско удостоверение. В четиридневен срок съдът се произнесе ответникът да се въздържа от прояви на домашно физическо и психическо насилие, да напусне семейното жилище и му наложи глоба от 200 лева.

По друго от делата жертва на домашно насилие е жена от турско етническо малцинство, работеща, грамотна, живее в собствено жилище със сина и дъщеря си. Явява се на съдебното заседание без адвокат, предложен ѝ е служебен защитник, но потърпевшата от-

²⁶ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.35

казва. Подсъдимият съпруг също е от етническо турско малцинство и е на сезонна работа в чужбина. Ползва услугите на адвокат. И двете страни бяха запознати със своите права и задължения. Синът – непълнолетен, от турско етническо малцинство, е информиран от съда, че има право да не свидетелства, както и че при представяне на неверни данни носи наказателна отговорност. Друго от наблюдаваните дела по ЗЗДН, първоначално отсрочено, поради неявяване на страните и техните процесуални представители, касае упражняване на психическо насилие от баща спрямо дъщеря му. Съдът наложи мерки за защита срещу психическото насилие, упражнявано над дъщерята, като задължи бащата да се въздържа от извършване на прояви на домашно насилие по отношение на дъщеря си, наложи му забрана да приближава на повече от 20м жилището, местоработата ѝ и местата за социален отдих за срок от два месеца. Подсъдимият е осъден да заплати и направените разноски по делото.

При друго от проследяваните дела жертва на домашно насилие, изразяващо се в психически и физически тормоз, е мъж на 78 години, който се представляваше в процеса от адвокат. Свидетел по делото е съпругата му – възрастна, трудно подвижна, трудно чуваща и слабо виждаща. Тя беше настанена максимално близо до съдийската банка, за да бъде улеснена комуникацията с нея. Съдът ѝ позволи да даде показания седнала.

При всички от проследяваните дела, образувани по ЗЗД, малолетните участници в съдебното производство – съответно попадащи във възрастовия диапазон 9 месеца и една година, не присъстваха в съдебната зала. Интересите им бяха представлявани от юрисконсулт на Агенцията за закрила на детето.

Изводи

- Решенията по делата по ЗЗДН се произнасят в срок.
- ЗЗДН е модерен закон, който дава възможност за получаване на бърза и ефективна защита, но е слабо популярен.
- В 40 на сто от наблюдаваните дела в Районен съд – Добрич, образувани по ЗЗДН, жертвата е жена, а в 75% от делата спорът е между роднини.
- В $\frac{1}{4}$ от случаите в основата на конфликта са имуществени спорове.
- Няма наблюдавано дело, по което жертва на домашно насилие да е дете, но по едно от делата такова е било свидетел на агресивното поведение.

Препоръки

- С цел по-ефективното прилагане на ЗЗДН е нужно неговото популяризиране сред обществото, особено сред хората в неравностойно положение и малцинствата и разясняване на механизмите за защита от домашно насилие.
- Да се търсят форми за помирение на страните извън съдебната зала

2.2.1.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.

Има малък напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато констатирахме: *„Липсва прозрачност за съдебни дела, в които между съдии, прокурори, съдебни заседатели, съдебен секретар, вещи лица и страни има конфликт на интереси, основан на семейни, икономически или други предпоставки, в съответствие със законите и Правилника на съдебната администрация в районните, окръжните, административните, военните и апелативните съдилища“²⁷*

Практиката на съда е да правят отвод и да се изключват от системата за случаен избор, след като предварително заявят това. Най-често те си правят отвод поради това, че са участвали при разследването на делата, при определяне на мярка за неотклонение или други. Друга причина за отводи е свързана с отношение, което поражда предубеденост и за-

²⁷ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 3

интересованост. По-рядко – 1-2 пъти годишно, се изключват съдии от участие в случайния избор, когато става дума за роднина на колега, в такъв случай делото се изпраща в друг съдебен район.

Констатации:

Декларациите по Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси на съдиите от Районен съд – Добрич са публикувани на електронната страница на Висшия съдебен съвет на адрес: www.vss.justice.bg. Публикувани са 17 декларации на съдии от РС-Добрич. От тях осем са се възползвали от правото, което законът им дава и имената им са вписани само с инициали. Достъпът до публикуваните декларации на магистрати по ЗПРКИ в интернет е в известна степен затруднено - всички декларации са в един общ файл.

В публикуваните данни за свързани лица по ЗПРКИ, дейността на които би довела до възникване на конфликт на интереси, са посочили четирима съдии от Районен съд - Добрич. Съдия Ромео Славчев Симеонов декларира, че брат му С.С.С. е адвокат. Съдия А.П.К. заявява, че майка ѝ, баща и съпругът ѝ са еднолични търговци, но не са посочени имената и фирмите на едноличните търговци. Съдия Анна Великова Александрова декларира, че има брат едноличен търговец, който не развива дейност. Административният ръководител на РС е посочил, че съпругата му е главен секретар на РИОКОЗ-Добрич. В публикуваните декларации 13 съдии са посочили задължения по кредити към банки. Само двама са декларирали размера на кредита, което сочи наличие на нарушение от страна на останалите 11 съдии. Всички са посочили кредитиращите банки – ДСК, СИБанк, „Райфайзен банк“, „Експресбанк“, „УниКредит Булбанк“. Трима съдии са декларирали, че притежават акции, придобити в процеса на масова приватизация. Един от тях е посочил, че в Закона за публичност на имуществото на лица, заемащи висши държавни длъжности, законодателят е предвидил, че придобитите по линия на масовата приватизация ценни книжа не подлежат на деклариране, а в ЗПРКИ законодателят е пропуснал да уреди този въпрос.

На интернет страницата на Районен съд - Добрич - www.dobrichrs.court-bg.org/ са публикувани 37 декларации по ЗПРКИ на съдебни служители. Не са публично достояние декларациите на чистачите, които не са задължени по смисъла на закона лица. Петнадесет от съдебните служители посочват, че имат задължения към кредитни или финансови институции или други на стойност над 5000 лева. Всички те предоставят данни за банката, към която са задълженията им по потребителски или ипотечни кредити. Почти всички са упоменали и размера на задължението. Има служител, който е декларирал обстоятелството, че съпругът работи в ОД на МВР, сектор „Икономическа полиция“. Всички други са изразили, че не са свързани лица по смисъла на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси.

Няма публикувани декларации на съдебни заседатели. Декларации по Закона за предотвратяване на конфликт на интереси на съдиите по вписванията и държавните съдебни изпълнители не са публикувани нито на електронната страница на Районен съд - Добрич, нито на ВСС, нито на Министерство на правосъдието, което се явява техен работодател. Проверка със съдействието на съдебния администратор, установи все пак, че след обнародване на ЗПРКИ съдиите по вписванията, както и държавните съдебни изпълнители в Добрич са попълнили декларации по ЗПРКИ както на хартиен, така и на електронен носител.

Изводи

- Има публикувани декларации по ЗПРКИ от всички съдии от Районен съд - Добрич.
- В публикуваните декларации 13 съдии са посочили задължения по кредити към банки. Всички са посочили банките – кредитори, а двама от тях са декларирали и размера на кредита.
- Има публикувани декларации по ЗПРКИ на 37 съдебни служители.
- Няма публикувани декларации по ЗПРКИ на съдебни заседатели.
- Не е установено дали и къде са публикувани декларациите по ЗПРКИ на държав-

ни съдебни изпълнители и съдиите по вписванията.

- Няма установени несъответствия в публикуваните декларации на съдиите в Районен съд – Добрич.
- При наличие на конфликт на интереси съдиите си правят отвод още преди първоначалното разпределение на делата, съдебните заседатели могат да сторят това преди началото на съдебния процес.
- Няма данни за съдии, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията или прокурори, които да са назначени като членове на общински или районни избирателни комисии на последните местни и парламентарни избори.

Препоръки

- В интернет страницата на ВСС да се създаде основна рубрика със заглавие „декларации по ЗПРКИ“.
- Публикуваните декларации да не бъдат качвани на един файл, а да се създаде възможност декларациите на определен магистрат да бъде търсена и намерена по името му.
- На електронната страница на Районния съд- Добрич също да се публикуват декларациите по ЗПРКИ на всички работещи съдии.
- Всички действащи съдебни заседатели, държавни съдебни изпълнители и съдии по вписванията от Районен съд да публикуват декларации за наличие или липса на конфликт на интереси по реда на ЗПРКИ.
- В декларациите по ЗПРКИ ясно да се посочват кои са свързаните лица и с каква дейност се занимават. Има случаи, в които само е изразено, че те са еднолични търговци, възможност за идентифицирането им.

2.2.1.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Констатации:

Поведението на магистратите в Районен съд – Добрич досега не е било обект на медийно отразяване. Няма данни същите да се движат в среди, които да ги компрометират. Всички съдии и служители на Районен съд – Добрич имат попълнена и подадена декларация по чл. 12, т. 2, във връзка с чл. 14 от Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси. Декларациите са публични и достъпни за широк кръг от обществеността на електронната страница на Висшия съдебен съвет. Няма огласени публични сведения за нерегламентирани срещи на съдии или прокурори с компрометирани или осъдени лица.

През наблюдавания период: май-юли 2010 г., няма изнесена информация в публичното пространство за политическа обвързаност на съдия или прокурор. Това отчитаме като прогрес, предвид констатираната практика при провеждани избори до 2005 г., включително, съдии често да са били назначавани за председатели на избирателни комисии – районни или общински. Последният такъв случай е установен през 2005 г., когато на проведените избори председатели на РИК и ОИК бяха съдиите от Окръжен и Административен съд Флорентина Неделчева и Светлана Борисова, издигнати от квотата на НДСВ. Впечатление прави, че на последните парламентарни и местни избори, чиито избирателни комисии са все още действащи, съдии не са членове на РИК или ОИК. Няма информация съдии от Районен съд – Добрич да са участвали в имотни сделки като „крайно нуждаещи се“. Няма информация за политическа обвързаност на съдии или прокурори. Няма информация за икономически интереси.

Изводи

- В декларациите по ЗПРКИ на районните съдии от Добрич са посочени случаите, когато има свързани лица, дейността на които може да доведе до конфликт на интереси.

- Няма информация в публичното пространство за връзки на магистрати с компрометирани лица.
- По време на наблюдението няма констатирано неетично поведение на магистрати в съдебната зала или извън нея.
- По време на наблюдението няма изнесени в публичното пространство данни, че съдиите от Районен съд – Добрич са формирали вътрешната си воля и са вземали решения, влияейки се от етнически, расови и други предразсъдъци.
- Няма информация в публичното пространство за икономическа обвързаност на съдия или прокурор – наличие на бизнес интереси, общи фирми на членове на семейства, общи семейни почивки и други.
- Няма данни магистратите със своето поведение да са поставили под съмнение своя професионализъм и безпристрастност.
- Няма информация в публичното пространство за политическа обвързаност на съдия или прокурор.

Препоръки

- Районен съд със сътрудничество с НПО да организира кратка, но съдържателна информационна кампания за съдържанието и значението на Кодекса за етично поведение на българските магистрати.
- На страницата на съда е добре да е налична актуална информация за съдиите, включително и публикации на декларациите по ЗПРКИ. Попълването на декларациите и представянето на данните да се извършва в единен формат, а не както досега на места с инициали вкл. и за третите лица, което не подпомага целта на закона.
- След приключили дела с значим обществен интерес съдебните състави да дават пресконференции с мнения и коментари за развитието на процеса.

Гражданската оценка за прилагането на седемте закона е „Добър 4“. Не са установени пропуски и противоречия при прилагането на ГПК по време на наблюдаваните заседания. Отчита се стриктно спазване на разпоредбите на процесуалния закон от страна на съдиите, без те да се влияят от етническа принадлежност, възраст или образование на ищците или ответниците. Същото може да се каже и за приложението на Наказателно-процесуалния закон. Заседанията по наблюдаваните дела са започнали в определеното време и са се водили по установената процедура в НПК. Съдията строго се е придържал към закона. Отчетено е добро приложение и на ЗСВ. Наблюдава се тенденция за съобразяване на съдебните защитници с установените правила относно външния вид в съдебните зали, като през последния месец по 50% от делата адвокатите са били в тоги, което считаме за прогрес. По проследените дела, образувани по Закона за закрила на детето, гражданските наблюдатели считат, че законът е приложен изцяло в полза на детето, без да се накърнят интересите му. Гражданските наблюдатели отчитат следването на държавната политика за деинституционализиране и връщане на детето в семейна среда. Има публикувани декларации по ЗПРКИ на електронната страница на съда от всички съдии, като 13 от тях са посочили и задължения по кредити към банки, а двама са декларирали и размера на кредита. Няма отбелязани несъответствия в публикуваната информация. Не са налице данни за магистрати от Районен съд – Добрич, които да са назначени като членове на общински или районни изборителни комисии на последните местни и парламентарни избори. По време на мониторинга няма констатирано неетично поведение на магистрати в съдебната зала или извън нея.

2.2.2. Достъп на уязвими групи до правосъдие

2.2.2.1 Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания.

Констатации:

Архитектурната среда е достъпна за възрастни хора и хора с увреждания. В съдебната сграда са разположени освен Районен съд, още и Окръжен съд, Окръжна прокуратура, Районна прокуратура и Административен съд. Изградена е рампа откъм входа на палатата за хора с инвалидни колички и други помощни средства за придвижване. Има адаптирана тоалетна за хора с увреждания и асансьор, предвиден за използване само от такива лица и от служители на съда. Достъпът до асансьора е чрез магнитна карта, а тоалетната е обозначена, но се заключва. Въведен е специален режим за достъп на хора с увреждания до съдебната палата. Всички нуждаещи се от помощ граждани могат да заявят това при съдебната охрана, след което се осигурява служител, придружаващ лицето с увреждания или специални потребности до съответното място в сградата. Липсва информация каква част от гражданите с увреждания и специални потребности са информирани за правото им да получат помощ при посещение в съдебната палата. Съдебните зали са добре оборудвани и леснодостъпни за хора с трайни увреждания. Вратите им са достатъчно широки и са проходими за помощни средства за придвижване. Има външни информационни табла за подобряване информираността на участниците в заседанията. Повикването им става и чрез високоговорители, което улеснява хора със зрителни увреждания. В съдебните зали акустиката е добра и има изправна озвучителна техника. По време на процесите има ред в залите и се чува сравнително добре.

В съдебните зали акустиката е сравнително добра, но може да се подобри, ако подът не е мраморен. По време на заседанията външният шум не пречи при осъществяване на нормална атмосфера в съдебно заседание, като изключим няколко съдебни зали, в които при работещи климатични инсталации чуваемостта се затруднява. Съдиите и участниците в процеса използват озвучителна техника и волеизявленията им са ясни и разбираеми. След въвеждане на нов програмен продукт Районният съд разполага с данни в електронен формат за всички дела в производство. На входа на съдебната палата има система за пропускателен контрол, който следи за оръжия или други опасни предмети у посетителите. Тя разполага с подвижна лента, на която гражданите поставят багажа и чрез скенер охраната се запознава със съдържанието му, като по този начин се възпрепятства достъпът на въоръжени лица в сградата, но и се избягва физическият контакт при проверката на лицата.

Установен е значителен напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г. в Районен съд – Добрич. Изпълнена е нашата препоръка относно улеснения достъп: „В сградата на съдебната палата липсва специализирана рампа за хора с физически увреждания. Необходимостта от преустройство се осъзнава от ръководството на магистратурата и през октомври 2006г. е изпратено писмо до Висшия съдебен съвет с искане за отпускане на средства за изграждането ѝ.“²⁸

Изводи:

- Значителен е напредъкът при осигуряване на архитектурна достъпна среда за хора с трайни физически увреждания за последните три години.
- Има много добри условия за свободен достъп за хората с трайни физически увреждания.
- Има асансьор, чиито бутони са с Брайлова азбука, предвиден за използване от лица с увреждания и от служители на съда, но той е заключен и достъпът до него е възможен само чрез служебна карта, като за лицата с увреждания такава се осигурява от охраната.
- Вратите на съдебните зали са достатъчно широки и са проходими за инвалидна количка.
- Има външни информационни табла за подобряване информираността на участниците в заседанията. Монтирането им на тавана обаче затруднява гражданите с от-

²⁸ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр. 31

слабено зрение.

- Повикването на участниците в съдебните заседания става и чрез високоговорителите, което улеснява хора със зрителни увреждания.
- Съдебните зали са добре оборудвани и леснодостъпни за хора с трайни увреждания, но ключовете за осветление в заседателните зали са високо разположени.
- В съдебните зали акустиката е добра и озвучителните уредби са в изправност. Проблем с шума създават включени климатици в някои от съдебните зали.
- На входа на съдебната палата има система за пропускателен контрол - метало-детекторна рамка, която следи за оръжия или други опасни предмети у посетителите.
- По предложение на организациите на хора с увреждания през месец юли 2010 г. и по искане на Окръжен съд, Община град Добрич обозначи паркомясто за хора с увреждания.
- Нужно е монтирането на вътрешна рампа за придвижване от асансьора до съдебните зали на втори етаж.
- Има тоалетна за хора с увреждания, но е заключена. След отправени от нас препоръки през месец юли 2010 г. бяха поставени указателни табели към тоалетната за инвалиди и табела на самата тоалетна.

Препоръки

- Да се постави указателна табела за лесното намиране на асансьора за хора с увреждания. Да е указано ясно как да се използва и да бъде със свободен достъп.
- Тоалетната за хора с увреждания са бъде постоянно отключена, за да бъде достъпна за гражданите.
- Информационните табла да се преместят на по-ниска височина, за да могат да се използват и от хора със затруднено зрение.
- При следващ ремонт на сградата ключовете за осветлението да се преместят на достъпно за седнал човек ниво.
- Климатичните уредби да се включват на тих режим по време на съдебни заседания.
- Да има информация на подходящи за хората с увреждания места.
- С цел повишаване на обществено доверие в съдебната институция, съвместната работа с неправителствения сектор да бъде една от насоките на работа на Районен съд – Добрич. Това би имало особено важна роля за подобряване достъпа на гражданите, особено на уязвими групи, до правосъдие.

2.2.2.2. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Констатирано е, че съдиите правят необходимото за разясняване на правата и задълженията на наблюдаваните уязвими групи на разбираем за тях език, както и ясно и отчетливо се обръщаха към лица със слухово увреждане. Гражданските наблюдатели осъществиха мониторинг и над деловодствата в Районен съд - Добрич. На публично място са оповестени табели с размера на държавните такси. Известен напредък е публикуване в електронната страница на съда на чл. 5 от Закона за държавните такси, регламентиращ случаите на освобождаване от заплащане на държавни такси, съгласно наша препоръка от месец юни 2010 г. Същата информация може да се намери и на информационните табла в съдебните канцеларии. Считаме, че това е особено важно за наказателните производства и за представителите на уязвими групи.

Констатиран е известен напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато установихме: „Мониторингът в Районен съд и Окръжен съд в Добрич откри като основен проблем липсата на добра система за информираност както за гражданите, които искат да проследят определени дела, така и за обществото като цяло, в стремежа му да следи как работи правораздавателната институция“²⁹

Изводи

- Указателните табели за местоположението на институциите в съдебната палата не са преместени при сега функциониращия вход на сградата.
- Не са констатирани случаи на нарушения на реда в съдебна зала, относно представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.
- Съдебните зали са обновени и озвучени, има табели с имената пред съответния съдия-докладчик
- Лица със зрителни увреждания не могат пълноценно да използват информационните табла.
- В деловодствата и в електронната страница на съда са обявени облекченията, предвидени в чл. 5 от Закона за държавните такси.

Препоръки

- Да се запази тенденцията за спазване на реда в съдебна зала
- Да се монтира подходящо подово покритие, за да се подобри акустиката в залите – паркет, ламинат или друго.
- Информационните табла да се поставят на по-достъпно място за гражданите.

2.2.2.3. Достъпност до информация и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

В гражданските и наказателни деловодства на съда е осигурено удобството на гражданите. Служителите в Районния съд са отзивчиви и любезни. Спазва се непрекъснато работно време. Съдът разполага с модерни електронни информационни табла, които повишават нивото на обслужване. Сградата е технически обезпечена и оборудвана, но тясна и претрупана за всички органи на съдебна власт, които се помещават в нея. Няма обособено помещение, където адвокати и граждани могат да се запознаят с делата. Няма кабинет за прием на граждани от дежурния граждански съдия. В съдебно-изпълнителната служба няма помещение, където може да се направи справка.

С настаняването на Административен съд в сградата на Съдебната палата, има чувствителен дефицит на работни помещения и заседателни зали за Районен съд – Добрич. Съдебните зали са оборудвани с изправна озвучителна техника. Има външни информационни табла. По време на заседания външният шум не пречи при осъществяване на нормална атмосфера в съдебно заседание и добре се чува. Съдиите и участниците в процеса използват озвучителна техника и волеизявленията им са ясни и разбираеми. Съдебните зали са добре оборудвани и леснодостъпни за хора с трайни увреждания. Адекватната архитектурна среда осигурява достъп на хора с увреждания и възрастни хора до съда, неговата администрация. В интернет-страницата на Районен съд липсва звукова версия и секция за хора със зрителни увреждания. Не всички граждани, особено от малцинствените групи, разполагат с достъп до интернет, което затруднява достъпа им до информация в страницата на съдилищата.

Изводи

²⁹ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.27

- Служителите в съда са отзивчиви и помагат с информацията на гражданите.
- Сградата е малка за нуждите на Районен съд - Добрич .
- Архитектурната среда в сградата на съда осигурява много добра възможност за достъп на хора с увреждания до информацията за работата на съда, неговия състав, администрация, съдебни деловодства .
- Налице е затруднен достъп до информацията за работата на съда за гражданите, които не разполагат с интернет.

Препоръки

- Съдебните канцеларии да продължават да работят ефективно.
- Съдебната администрация да се стреми винаги да е отзивчива и вежлива при работа с гражданите, да проявява нужното търпение към представителите на уязвими групи, особено към гражданите със затруднено волеизявление.
- Да се направи читалня, където граждани и адвокати могат да се запознаят с делата.
- Да се въведат нови информационни технологии за повишаване нивото на обслужване.

Гражданската оценка от наблюдението върху достъпа на уязвими групи до правосъдие е „Много добър“ 5. Архитектурната среда на сградата на Районен съд –Добрич е съобразена с нуждите на хората с увреждания и осигурява много добра възможност за достъп до информацията относно дейността на съда, съдебния състав, администрацията, съдебните дела. Съдебните зали са обновени и озвучени. Лица със зрителни увреждания не могат пълноценно да използват информационните табла. Липсата на звукова версия на интернет-страницата на съда също създава затруднения за тези лица. На публично място има информацията относно облекченията, предвидени в чл.5 от Закона за държавните такси.

2.2.2.3. Дейност на съдебните заседатели

Констатации:

Съдебните заседатели са 92, определени от общинските съвети в община град Добрич, община Добрич и община Крушари. Положили са клетва през декември 2009 г. Прави впечатление, че повечето участвали съдебни заседатели са на възраст 45 – 55г. От общо 92 съдебни заседатели, 69 или 75% са жени. По степен на образование: 62% са с висше образование, 5% са с полувисше образование, 21% са със средно специално и 12% са със средно образование. По професии, най-много 33% са педагози, 19% са с технически професии, 6% са юристи, 21% са икономисти, има 4% куляри, по 2% журналисти и народна певица. Като пенсионери са се определили 6%. Установено е, че един съдебен заседател Ваня Петрова Сърбова, е и общински съветник в Общински съвет град Добрич, от групата на ПП ГЕРБ, което не е нарушение на закона. Съдебните заседатели не са длъжни, според ЗПРКИ, да декларират наличие или липса на конфликт на интереси, независимо че по закон имат равни права и задължения със съдиите при разглеждане на делото. Преди заседанието те си правят отвод, когато са пряко или косвено свързани с лице по делото. В такива случаи заседанието се отлага за определяне на нов съдебен заседател.

Разпределението на съдебните заседатели в съдебните състави по съответните дела не се извършва чрез жребий на случаен принцип, с което се нарушава ЗСВ. Заседателите са разпределени по списък по съдебни състави. Призовават се за участие в съдебни дела на ротационен принцип при постъпване на делото. Това се извършва от секретаря на съдебния състав, чиято дейност е под контрола на председателя на състава. Призовават се по двама съдебни заседатели от списъчния състав - ако някой от тях откаже, се кани следващият. През лятото е възможно, при ангажираност да се уведоми съдът, че за определен период от време прекъсва работата си като съдебен заседател. В тези случаи се нарушава

ротационният принцип. През месец юни 2010 г. от тази възможност са се възползвали двама съдебни заседатели. Не е получаван сигнал за нарушаване на принципа за равномерността на каненето на съдебни заседатели за участие в заседания. По време на миналия мандат е имало получен такъв устен сигнал от съдебен заседател. Той е бил проверен, но не е установено нарушение. Има приети вътрешни правила за дейността на съдебния заседател от проведено събрание на съдебните заседатели в началото на този мандат.

Съдебните заседатели не подават декларации по ЗПРКИ, тъй като нямат такова задължение по закон. Наблюдават се масови откази (15 от съдебните заседатели в Районен съд – Добрич) на съдебни заседатели, определени от община Крушари, да участват в съдебни заседания, поради отдалечеността на общината от град Добрич. Средно в работата на съда участват 77 заседатели. Констатира се, че едва 40 на сто от съдебните заседатели по списъчен състав са участвали в заседания, което показва неравномерно разпределение в натовареността им. Отличава се фактът, че двама от съдебните заседатели имат отработени в пъти повече часове от колегите си. Макар обяснението за това е, че те имат ангажменти по неприключили дела от предходния мандат, считаме, че е налице небалансирана натовареност за тези съдебни заседатели.

Например справка за участието на съдебните заседатели от Районен съд – Добрич сочи, че само през месец юни 2010 г. само тези двама заседатели са участвали в съдебни заседания общо 106 часа. Справката сочи, че в заседания през месеца са участвали 36 съдебни заседатели или 40% от общия състав. От тях 12, или 33% имат участие в съдебни заседания по 1 час. Други 13, или 34% имат участие по 2 часа. Останалите са с по 4,6 и 7 часа. Установено е и, че двама съдебни заседатели - Стефка Герова и Величка Йорданова, имат в пъти по-голямо участие от колегите си, съответно по 13 и 12 часа. Обяснението от секретарите на съставите, в които са разпределени, е, че те са заседатели от предходния мандат и оттогава имат ангажменти по дела.

Изводи

- В Районен съд – Добрич не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели по реда на ЗСВ.
- В интернет-страницата на Районен съд – Добрич няма публикуван списък на всички избрани съдебни заседатели и не са публикувани вътрешните правила за работа.
- Съдебните заседатели по наблюдаваните през месеците май и юни дела са на средна възраст – 45-55 години.
- По време на заседанието внимателно изслушват страните по делото. В хода на наблюдаваните съдебни заседания с участие на съдебни заседатели е установено, че те не задават въпроси към някоя от страните с цел уточняване на казус по делото.
- Не е ефективна работата на 15 съдебни заседатели, определени от община Крушари, които масово отказват да участват в заседания поради отдалеченост на населеното място. Според нас основната причина е, че съдът не възстановява направените транспортни разходи или не е информирал заседателите за тази възможност, поради ниския бюджет на съда.
- Едва 40 на сто от състава на съдебните заседатели са участвали в заседания през един от наблюдаваните месеци, което показва неравномерно разпределение на натовареността между тях.
- Двама от съдебните заседатели имат отработени през един от наблюдаваните месеци в пъти повече часове от колегите си, без да е ясно как са определени.
- Няма ясни правила за контрол на балансирана натовареност на участия на съдебни заседатели в съдебните състави.
- Констатиран е случай на съвместяване на длъжността на съдебния заседател с публична общинска длъжност – общински съветник. Обстоятелството не е наруше-

ние на закона, но показва смесване на властите и конфликт на интереси, предвид избираемостта на съдебните заседатели от общинските съвети.

Препоръки

- Да прилага стриктно чл.72, ал.1 от ЗСВ, като за всеки съдебен състав се определят индивидуално, на случаен принцип чрез жребий, основни и резервни съдебни заседатели.
- Да се разработят ясни правила за контрол на балансирана натовареност на участия на съдебни заседатели в съдебните състави.
- В интернет страницата на Районен съд – Добрич да бъдат поместени вътрешните правила за работа на съдебните заседатели.
- Да не се допуска пристрастие при ангажиране на определени заседатели.
- Да се потърси механизъм за решаване на проблема с отказа на съдебни заседатели от община Крушари да участват в съдебните заседания.
- Съдебните заседатели също да подават декларации по ЗПРКИ и те да бъдат публикувани в интернет-страницата на Районен съд – Добрич.
- Да се избягва съвместяване на длъжността на съдебния заседател с публични държавни и общински длъжности.

Гражданската оценка от наблюдението върху дейността на съдебните заседатели е „Добър 4“. В Районен съд – Добрич не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели съобразно изискванията на закона. В електронната страница липсва поименен списък на всички назначени съдебни заседатели, не са публикувани и вътрешните им правила за работа. Налице е небалансирана натовареност само на определени съдебни заседатели.

2.2.2.4. Публичност и информираност за дейността на Районен съд.

Констатации:

При изследване съдържанието на интернет-страницата на съда - www.dobrichrs.court.bg.org/, бе установено, че има публикувана богата информация за работата на съда. Страницата съдържа следните раздели: Представяне и юрисдикция на РС - Добрич; Списък на съдиите; Служби – местонахождение и контакти, вкл. деловодства; Общини и населени места, обхванати от съдебният район; Контакти – адрес, телефонен указател, банкова информация за съда; Влезли в сила съдебни актове от юли 2008 г. досега, като е публикувано и решението; Свършени дела – подразделени на наказателни и граждански дела от януари 2009 г. досега, с публикувани вид, номер и предмет на делото, съдия-докладчик и председател на съдебния състав и резултат; Календар на насрочените дела с включена информация за вид дело, номер и година, предмет, съдия-докладчик и председател на съдебния състав, дата и час на насрочване на съдебното заседание; Съдебно-изпълнителна служба с обявления за публична продажба, последното от които е от 15 май 2010 г.; Подбор и наемане на служители; Рубрика с предложения/оплаквания, с предложена онлайн форма, за чието попълване е необходимо потребителят да въведе име и e-mail адрес; Рубрика „Полезно да видите“ с поместени Тарифа №1 към Закона за държавните такси, както и примерни съдебни бланки, които се подават в Районен съд.

Публикувани са годишни доклади на РС за 2007, 2008 и 2009 г., като последният е с четири приложения, също така и декларации по ЗПРКИ на съдебните служители; Рубрика за новини, но последната публикувана такава е от 16 април 2010 г., а предишното прессъобщение е от 17.12.2009 г. Дадена е и връзка с други интернет страници – Окръжен съд, Адвокатска колегия, Списък на нотариуси, полезни адреси на държавни и неправителствени организации, пътеводител в съдебните процедури, наръчници за наказателно и гражданско производство. Решенията на съда се публикуват незабавно. Мотивите се внасят чрез деловодството в срокове от порядъка на 15-30 дни, като са предприети и мерки за защита

на личните данни на участниците в съдебното производство.

Публикуването на информацията за съдебните решения и мотивите към тях в електронната страница на съда има за цел по-голяма публичност и прозрачност относно работата на магистратите, а не уведомяване на страните. В случаите, когато страните са присъствали в съдебна зала при произнасяне на съда, те се считат уведомени от датата на обявяването на съдебния акт. Ако съдът в по-късен момент се е произнесъл с решение, страните се уведомяват чрез съобщение до тях. В указания срок те следва да получат решението. Мотивите са отделно от съдебния акт, само при дела от общ характер. За останалите видове дела мотивите съпътстват решението. Проверка в деловодствата на Районен съд – Добрич показва, че публично е оповестена само Тарифа №1 към Закона за държавните такси, но не и текстът на чл. 5 от същия закон, който посочва в кои случаи гражданите са освободени от заплащане на такси. След разговор от страна на местния организатор със съдебния администратор беше поет ангажимент информацията да бъде обвена на достъпно място. Има известен напредък и положителен ефект от наблюдението над работата на Районен съд – Добрич.

Изводи

- Предоставя се информация и има прозрачност в работата на съдебната система.
- Интернет-страницата на Районен съд Добрич предоставя разнообразна информация, но не е актуална публикуваната информация за структурата на Районен съд и поименния списък на съдиите.
- Отчетност на съда може да се оцени като много добра - публикувани са пълните отчети на съда и приложенията към тях.
- Достъпът до информация относно съдебни дела на интернет-страницата на Районен съд – Добрич е затруднен, ако не се знае номерът на делото.
- Затруднен е достъпът до информацията на интернет-страницата и за чужденци
- Липсва служител „връзки с обществеността“, назначен към съда, което е от значение за осигуряване публичността и прозрачността на работата на Районен съд – Добрич.

Препоръки

- Да се разширят възможностите за търсене на информация за съдебни дела по ключова дума, входящ номер или страна по делото.
- Интернет-страницата на съда в Добрич да предостави информация и на чужд език за чужденци, пребиваващи на територията на България.
- Информацията на интернет страницата на Районен съд да се актуализира своевременно.
- Да се назначи служител за връзки с обществеността, който да работи за всички съдебни инстанции в съдебен район – Добрич – районни съдилища, Окръжен съд и Административен съд.

Гражданската оценка от наблюдението върху публичност и информираност за дейността на Районен съд – Добрич е „Много добър 5“.

Публичност на съда – добра – липсата на служител „връзки с обществеността“ ограничава публичността на работата на Районен съд – Добрич. Прозрачност на съда – много добра, но наличие на служител „връзки с обществеността“ ще допринесе за подобряване работата на съда в тази насока.

2.3. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД - РУСЕ

Общи статистически данни за Русе: Област Русе е с площ 2 803 кв. км и с население 266 157 души; община Русе е с площ 469.17 кв.км и с население 175 210; съответно град Русе е с площ 127.124 кв.км и с население 90 782 души³⁰. Русенският съдебен район включва общините: Русе, Ветово, Иваново, Сливо поле.

Районен съд – Русе е шестият по натовареност в страната. Гражданските наблюдатели отбелязват, че съдът работи ефективно и се стреми да бъде независим и безпристрастен, да осъществява справедлив и публичен съдебен процес.

Разпределението на съдебните дела между съдиите се осъществява на случаен принцип, като се отбелязва направеният отвод на определен съдия, с цел да се избегне евентуален конфликт на интереси. Съдебните заседатели се определят с жребий за всеки наказателен състав, като получават първоначален пореден номер. Те се повикват по поредност на номерата при новопостъпило дело за всеки състав. След изчерпване на списъка по този ред, се започва отначало. На съдийски състав се падат по 12 съдебни заседатели. Когато се изчерпи списъкът от поредни номера, жребият се тегли отново.

Спазват се разпоредбите на Закона за съдебната власт относно продължителността на участието на съдебните заседатели в процеса. Съдебният секретар уведомява писмено административния секретар за призованите съдебни заседатели и за причините, поради които те са отказали и не са могли да присъстват на определено дело. Електронната страница на съда е достъпна за всички граждани. В раздела „Справки дела“ информацията е разделена на „Справка за свършени наказателни дела“ и „Справка за свършени граждански дела“. Информация за решението по делото и мотивите за постановяване на съдебния акт могат да се получат, чрез номера на делото. Няма наличие на специализиран софтуер за незрящи хора, като програмата Speech War. Не е предоставена възможност за регистрация на потребителите, няма рубрика за предложения и оплаквания и не е направена връзка с други интернет страници.

2.3.1. Прилагане на новоприети и изменени закони

2.3.1.1 Граждански процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Съдебните процеси по проследяваните дела се възприемат от гражданските наблюдатели като справедливи. Делата са приключили бързо с решение удовлетворяващо и двете страни, като при постановяването му съдът се е ръководил от предоставените писмени доказателства и свидетелски показания. Магистратите стриктно са изпълнявали задължението си за разясняване правата на страните.

Изводи

- Не са установени пропуски в приложението на ГПК
- Съдиите информират страните за техните законни права и задължения
- Делата са приключили с решение в срок.
- Съдиите са се ръководили от предоставените доказателства и свидетелски показания.

Препоръки

- Да се използва озвучителната техника в съдебните зали.
- Да се изгради информационен център, където гражданите да могат да получават лесно и достъпно информация за интересуващите ги дела.
- Да се създаде надежден механизъм за обществено наблюдение на процеса на раз-

30 Пак там

пределението на постъпилите за деня дела на принципа на случайния подбор.

- Да се търси и осигури още по-добро взаимодействие между граждани, законодателна, изпълнителна и съдебна власт.

2.3.1.2. Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Гражданското наблюдение констатира, че при прилагането на наказателния закон съдиите са се ръководили от предоставените доказателства и свидетелски показания. Съдът е изпълнил задължението си да разясни на страните правата им. Съдът разяснява правата на свидетелите и ги запознава предварително преди да започне да ги разпитва. Процедурата на разпитване зависи от случая по делото, но в общи линии представлява първо разказ на свидетеля за видяното с негови думи и след това следват конкретни въпроси от съда за доизясняване на фактите. Наблюдавани са обективност и стремеж на съдията да намери най-доброто и бързо решение за съответното дело. На всички обвиняеми им е предоставен служебен защитник, когато не могат да си наемат договорен адвокат. Напълно оправдаващ името „служебен“, в повечето дела адвокатът не беше подготвен и не беше запознат изцяло с материалите по делото.

По време на делата се изслушваха внимателно обвиняемите, без оглед на пол, социално или етническо положение. Не е констатирана дискриминация в проследяваните процеси. В началото на всяко дело съдията прочита обвинителния акт на обвинените граждани. Във всички дела обвиняемите потвърдиха, че са запознати с обвиненията срещу тях. На всички им беше предоставена възможността да изкажат своята гледна точка. За изясняване на обстоятелствата в съдебния процес бяха призовани нови свидетели по молба на обвиняемите. Не са нарушавани правата на обвиняемите за защита и за собствено волеизявление. В наблюдаваните дела няма обвиняем, който да се е оплакал с молба или да е направил устно възражение, че му е отказан достъп до информация по делото. По време на наблюдението гражданските наблюдатели са констатирани неефективност от наказателните решения. В много от наказателните дела подсъдимите са рецидивисти, извършили предишни сходни или различни престъпления. Наблюдавани са 3 наказателни дела на социално слаби граждани, на които им е бил назначен служебен защитник. Гражданите са с основно образование, без постоянна работа и с посочен постоянен адрес, на който не живеят. Ако загубят делото, обвиняемите трябва да заплатят получената правна помощ от държавата. Отделно разходите по делото ще са в пъти по-високи от стойността на кражбата, но няма да бъдат платени от обвиняемите поради социалното им състояние.

Извършено е проучване на прилагането на УБДХ в Районен съд – Русе. През последните три години намаляват броят на образуваните дела по УБДХ. От приключилите дела по УБДХ над ½ са с наложени наказания „задържане в поделенията на МВР“. *От началото на годината до 30 юли 2010 г. В Районен съд – Русе са постъпили и образувани 50 дела по УБДХ. От тях са приключили с постановен акт 41 дела. Прекратени са 9 броя дела. 31 от делата са решени с наложено наказание „глоба“. При 20 е наложено наказание „задържане в поделенията на МВР“. 49 осъдени са мъже, 2 осъдени са жени. 40%, са на възраст между 18-25, 25-35 и 35-50 години. Има 4 осъдени на възраст над 50 години.*

Изводи

- Съдията проявява обективност и се стреми да намери най-доброто и бързо решение за съответното дело.
- Спазват се процесуалните правила по НПК, делата се водят стегнато, без протакане и без опити за отлагане.
- Съдебните органи прилагат закона еднакво за всички, като във всяко едно дело е дадена възможност както на пострадалия, така и на обвиняемия да вземат участие в съдебния процес.

- Съдът подпомага представителите на уязвими групи, за да разберат своите права и обвинението срещу тях.
- Назначеният служебен адвокат упражнява правата и изпълнява задълженията си съобразно Закона за адвокатурата.
- Сравнително висок ръст на делата по УБДХ и наложено наказание „задържане в поделенията на МВР“

Препоръки

- Съдебните и разследващите органи да продължат да прилагат закона еднакво и точно спрямо всички граждани.

2.3.1.3. Закон за съдебната власт – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

По време на проследените от гражданските наблюдатели съдебни дела, съдиите професионално са разглеждали съдебните процеси, въдворявали са ред, когато е необходимо и са подхождали с необходимата строгост и отговорност към случващото се в съдебна зала. Повечето от делата, които са първи по ред в списък, започват в точно определен начален час. Дело № 2955/ 2010 г. започна с петминутно закъснение, като причини за закъснението на съдийския състав не са посочени. Всички магистрати по време на гледаните дела показват поведение и външен вид, съобразени със Закона за съдебната власт. Местният организатор присъства при разпределението на делата заедно с гражданските наблюдатели. Разпределението се извършва лесно чрез компютърна програма от административния или заместник-административния ръководител на Районен съд – Русе. Системата отбелязва дата, име и час на предишно влизане, както и имената на тези съдии, които са си направили отвод по някое от делата. Разпределението на делата става по реда им на постъпване, един път дневно, около 15.30 часа, с изключение на делата „по дежурство“, които се разпределят веднага.

*Районен съд - Русе е сред най-натоварените съдилища в България. През 2010 година двойно са се увеличили делата за неизплатени заплати или незаконни съкращения само за първите три месеца от годината. През цялата 2008 година са поискани изпълнителни листи срещу 1500 длъжници на банки и фирми, а през 2009 година цифрата е скочила до 5200. За първото тримесечие на тази година изпълнителните листи вече надхвърлят 3000. Всеки от гражданските съдии е решавал средно по 800 дела миналата година. Въпреки натоварването **Районен съд - Русе е в челната тройка на съдилищата в страната по срочност и качество на прераздаване.** За да може да осъществява своята административна работа, Председателят на съда участва в 50% от разпределението на делата.*

Компютърната програма разпределя равномерно делата между всички съдии. На корицата на всяко дело се поставя разпечатка на разпределените дела, съдийският състав, делото и причината, поради която съдията-докладчик си е направил отвод. Компютърната програма се прилага в Районен съд - Русе от юни 2006 г. Желанието на Административния ръководител на съда е разпределението на делата чрез програмата LAWChoice да се извършва публично пред граждани за по-голяма прозрачност, публичност и безпристрастност. На всеки три месеца административния ръководител на съда изготвя график, в който всяка седмица са дежурни двама съдии, които разглеждат наказателни дела и един съдия, който разглежда граждански дела. Работното време на съдебната администрация е непрекъснато. Повечето от делата, които са първи по ред в списъка, започват в точно определен начален час.

Работното време на служителите от съда е направено с т.нар. „плаваща почивка“, винаги има дежурен в съответната служба, който да бъде в помощ и услуга на работещите граждани между 12.00 и 13.00 ч. Установено е, че в повечето случаи в заседанията не се използва озвучителната техника за оповестяване началния час на делата и ако делото е

междинно (примерно трето по ред в един и същи начален час), участниците не знаят кога да влязат в залата.

Изводи

- Съдиите професионално разглеждат съдебните процеси. Въдворяват ред, когато е необходимо, и подхождат с необходимата строгост и отговорност към случващото се в съдебна зала.
- Адвокатите винаги са облечени в тоги, независимо че в Районен съд - Русе няма специална стая, където да се преобличат.
- Повечето от първите по ред в списъка съдебни дела започват в определения начален час.
- Всички магистрати по време на гледаните дела демонстрират поведение и външен вид, които им налага законът за съдебната власт.

Препоръки

- Да се насрочват делата с достатъчен интервал от време между тях, за да не се налага гражданите да чакат продължително пред залата.
- Да се предоставя информация на гражданите защо дадено дело е закъсняло и не е спазило своя действителен начален час по график.
- Да се използва озвучителната техника. В залата да се въведе система за оповестяване, която да подпомогне граждани и адвокати да се ориентират за текущото в момента дело.
- Разпределението на постъпилите нови съдебни дела да се извършва периодично в присъствието на журналисти след предварителна покана.

2.3.1.4. Закон за закрила на детето – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

В момента има твърде много производства по Закона за закрила на детето, свързани с постановяването на мерки за закрила на изоставени от родителите си малолетни, които са настанени в домове. Вписването в регистрите за осиновяване увеличава броя на съдебни производства. Наблюдава се тенденция изчезналите родители да се появяват и да проявяват интерес към децата си точно в деня на съдебното заседание и да отправят искания към съда да не бъдат вписвани в регистъра за осиновяване. Вероятно е налице чисто икономически интерес, като блокира възможността децата да бъдат дадени за осиновяване. Няма гаранция, че връщайки се в семейна среда, те ще получат адекватна грижа. Гражданското наблюдение установи, че съдиите се стремят да изследват всяко конкретно дело в дълбочина и се произнасят изцяло в полза на детето, без да се накърняват интересите им. Изготвените становища и извършената проучвателска дейност от страна на Отдела за закрила на детето са били пълни и конкретни, което е спомогнало за вземане на правилно решение в процеса. Усилията на съда са насочени към настаняване на детето на място, където ще е най-добре за него. Взетите решения винаги са в полза на детето. Условието за неприсъствие на децата в съдебна зала, тъй като нямат навършената определена възраст, също е спазено.

Изводи

- Законът се прилага изцяло в полза на децата, без да се накърняват интересите им.
- Изготвените становища от Отдела за закрила на детето са пълни и конкретни, което спомага за вземане на правилно решение в процеса - да се присъдят родителски права на човека, който най-добре би се грижил за доброто на детето.
- Съдът предприема необходимите мерки за обезпечаване опасността от насилие

спрямо детето.

- Взетите решения са винаги в полза на детето.
- Не се разгласяват сведения, засягащи детето, без негово съгласие, съгласието на родителите или законните представители.

Препоръки

- С оглед охраняване интересите на детето, назначеният служебен защитник да присъства при разглеждане на мерки за период над 10 години.
- По възможност делата да се разглеждат в едно съдебно заседание и съдът да се произнася в още по-кратки срокове за постигане ефективност на съдебното решение и по-ефикасното охраняване интересите на децата.
- Подобни дела да се решават по-бързо и преди едномесечния срок за излизане на решението.

2.3.1.5. Закон за защита от домашно насилие – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатации:

Делата по ЗЗДН се насрочват с максимална бързина и се разглеждат при спазване на процесуалните изисквания и с оглед защита правата на страните. При подадено искане за издаване на заповеди за незабавна защита, съдиите се произнасят в срок и с оглед на доказателствата, представени от страните. Много добре се взаимодейства и с неправителствените организации, които работят по ЗЗДН и осигуряват на пострадалите безплатна адвокатска защита. Съдът предприема необходимите мерки за обезпечаване опасността от насилие спрямо пострадалия. Първата стъпка на съдията след констатиране на нарушения по този закон е постановяването на ограничителна заповед срещу насилника. Председателят на съдийският състав взема предвид фактите по делото и отсъжда в полза на ищеца. Наблюдава се много добро приложение на закона. Изключително внимателни са при разглеждане на доказателствата, които се събират много трудно. Едно от наблюдаваните дела по този закон беше прекратено поради невявяване на ищцата. Спазени са правата на страните и е дадена възможност да се защитят и да реализират правата си. В наблюдаваното дело № 181/09 по ЗЗДН - Заплахи за саморазправа между роднини; чл. 5 и чл.18 от ЗЗДН, спорът не се изясни от фактическа страна и това наложи да се допуснат и разпитат нови свидетели. Делото е протекло трудно: Съдия Йончева няколко пъти е помолила страните да постигнат извънсъдебно споразумение, тъй като по спора за наследствения имот съдът вече се е произнесъл с решение в предишно дело. За да установи обективната истина, съдията е поискал да се разпитат нови свидетели.

Изводи

- Законът е приложен обективно и в интерес на потърпевшата страна.
- Разчита се изцяло на опита и мъдростта на съда, за да не стане този закон инструмент в ръцете на недобросъвестни граждани.
- Прилагането на този закон създава проблеми, ако се използва недобросъвестно в бракоразводни процеси между страните.
- Много трудно се събират допълнителни доказателства, защото в повечето случаи свидетели на насилието няма.
- Да се подобри бързината в случаите на издаване на заповед за незабавна защита.

Препоръки

- Да бъде осигурена повече информация на полицейските органи при сигнали за домашно насилие, по-засилено участие на органите на МВР, които към момента по-скоро се пазят от намеса в „семейни скандали“.

- Не трябва да се изключва и възможността едната от страните да злоупотребява, водена от имуществени интереси.

2.3.1.6 Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.

Констатации:

Дунавският град стана известен преди няколко години като градът, в чиято съдебна система работят над 32 семейни двойки. Подобен пример нареди Русе в челото на градовете, които имат проблеми в правосъдната си система и не създава усещане за сигурност и справедливост у гражданите.

В Районен съд – Русе работят 64 служители, 23 съдии, 8 съдии държавни съдия изпълнители, 4 съдии по вписванията. Няма съдии, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията или прокурори, които да са действащи членове на общински или районни избирателни комисии. Няма съдебни заседатели, които да са действащи общински съветници в момента, мандат 2007–2011 г. На интернет страницата на Районен съд – Русе www.justice-ruse.org, са публикувани 57 декларации по ЗПРКИ. На един общ файл са публикувани декларациите на служителите, изпълняващи административна и деловодна дейност. Няма публикувани декларации на съдебни заседатели, съдии по вписванията и държавни съдебни изпълнители.

Изводи

- Няма публикувани декларации по ЗПРКИ на съдиите, работещи в Районен съд – Русе.
- Няма публикувани декларации на държавни съдебни изпълнители.
- В съдебното производство не се допуска конфликт на интереси.

Препоръки

- На интернет страницата на Районния съд да се публикуват декларациите по ЗПРКИ и на работещите магистрати.
- Интернет-страницата на съда да се обогати с информация за ЗПРКИ и да се даде възможност граждани да сигнализират за наличие на конфликт на интереси на магистрати.

2.3.1.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Констатации:

Не са наблюдавани дела, в които съпрузи - съдия и адвокат или прокурор и адвокат, да участват в едно съдебно дело. Фактът, че тази взаимосвързаност е известна на гражданите и съответно на страните по делото, може да влияе върху мнението на обвинената страна, особено ако решението не е в нейна полза, че тази връзка е повлияла върху постановяването на съдебното решение. Гражданските наблюдатели отбелязват, че по време на наблюдаваните дела съдиите са били облечени в съдийски тоги, ръководили са умело поверените им дела и са търсили възможност за извънсъдебно споразумение между страните там, където законът ги задължава да правят това.

В системата на съда работят съпрузи: адвокат-съдия; адвокат-прокурор, които, дори и да не заседават заедно, могат да влияят върху вътрешното убеждение на съда и прокуратурата, а оттам и върху крайния резултат по делата. В декларацията на съдия Александър Станчев е посочена връзката му с Даринка Александрова – административен ръководител на РОС и негова майка. Съпругата на съдия Дарин Йорданов – Ралица Милчева–Йорданова, работи като районен прокурор.

Коментар на Центъра на НПО в Разград относно интересен и публично известен случай за етично поведение на магистрати от град Русе.

Мнението на нашият екип е, че в съдебната система има много свързани лица, част от които не се обявяват в декларациите по ЗПРКИ. Ние смятаме, че става въпрос за неоспорими конфликти на интереси, които обаче не са санкционирани, нито предотвратени.

Има огласени публични сведения за свързани лица (вестник "Утро" – 07.01.2009г.) за съдия Александър Станчев, който е син на Даринка Алексиева – председател на Русенски окръжен съд. Ралица Христова – адвокат в АК – Русе е съпруга на Георги Георгиев – районен прокурор. Старши разследващият полицай в ОДП – Русе живее на семейни начала с прокурор в Районна прокуратура Христо Матев.

Коментираният случай за съдия от Окръжен съд – Русе не попада в обхвата на наблюдение, но той съвпада с периода на наблюдение и е в правосъдната система. Подобни интересни моменти от личния живот на магистрати създават негативен обществен образ на цялата съдебна система.

През месец май 2010 г. в град Русе се случи един от най-големите съдийски скандали в България. В разпространен в интернет видеоматериал съдия Петър Балков от Окръжен съд – Русе, видимо пиян, се е самообявил, че е „най-корумпирания съдия в България“³¹. Окръжният съдия, който гледа предимно наказателни дела, е заснет с мобилен телефон в тоалетната на заведение в Русе. Инцидентът е станал след тържество на 16 април за Деня на юриста. Според етичната комисия към Окръжен съд – Русе „поведението на съдия Петър Балков е в разрез с принципа за почтеност и благоприличие и представлява нарушение на конкретните правила на раздел Втори от Кодекса за етично поведение на българските магистрати“. Разгледаният видеоматериал не съдържа данни за уличаване в корупция, смятат от Етичната комисия. Председателят на Окръжен съд – Русе съдия Даринка Ангелова образува дисциплинарно производство и наложи дисциплинарно наказание „Порицание“ на съдия Петър Балков. Решението, заедно с преписката по случая, е изпратено на Висшия съдебен съвет, който само потвърди наложеното наказание. Този случай показва, че съдебната система има инстинкт за самосъхранение, който е много силен и ѝ пречи да се развива в положителна насока.

Според нас не е подходящ вариант Етичната комисия да бъде от същия съд, където работи проверяваният магистрат. Административният ръководител на Окръжен съд – Русе съдия Даринка Ангелова е взела прибързано решение, защото за такива случаи вече има практика ВСС да образува дисциплинарни производства. През есента на 2008 година срещу районен прокурор от Русе ВСС образувала дисциплинарно производство за злоупотребяване с алкохол на публично място и за уронване престижа на съдебната власт. След оказан натиск и реалната опасност да бъде уволнен дисциплинарно, този магистрат напуска доброволно съдебната система.

Според нас в случая със съдия Петър Балков Висшият съдебен съвет би трябвало да прояви същата строгост към нарушилия етичните норми окръжен съдия. Висшият съдебен съвет е работодател на всички магистрати и не трябва да позволява в такива случаи председателите на местните съдилища и прокуратури да взимат решения, без да се консултират и без да чакат решението на ВСС.

Може да се приеме, че Висшият съдебен съвет в двата случая е приложил двоен стандарт срещу магистрати от град Русе.

31 http://news.ibox.bg/news/id_1051486377 - „Русенски съдия се хвали – бил най-корумпираният“

Изводи

- Няма констатирани конфликти на интереси в Районен съд – Русе;
- В системата на съда работят съпрузи: адвокат-съдия; адвокат-прокурор, които, дори и да не заседават заедно, могат да влияят върху вътрешното убеждение на съда и прокуратурата, а оттам и върху крайния резултат по делата.
- В град Русе се наблюдава сериозно преплитане на родови връзки в съдебната система. Ярък пример е семейството на председателя на окръжния съд: майка и син са съдии.

Препоръки

- Районен съд в сътрудничество с НПО да организира информационна кампания за популяризиране на Кодекса за етично поведение на българските магистрати.
- На страницата на съда да има актуална информация за съдиите, включително и публикации на декларациите по ЗПРКИ. Попълването на декларациите и представянето на данните да се извършва в единен формат, а не както досега на места с инициали, вкл. и за третите лица, което нарушава изискванията на закона.
- Съдиите и прокурорите да спазват Кодекса за етично поведение на българските магистрати, да не допускат в обществото съмнение в безпристрастност и професионализъм в работата.
- След приключили дела със значим обществен интерес съдебните състави да организират пресконференции с мнения и коментари за развитието на процеса.
- Съдии да не участват в избирателни комисии, въпреки че законът им позволява.
- Магистрати да не допускат нерегламентирани контакти с компрометирани лица.
- С подкрепата на Висшия съдебен съвет да се назначи един служител за връзки с обществеността, който да работи за всички съдебни институции в един съдебен район.
- Декларациите за конфликт на интереси да се подават всяка година през месец януари.
- Да се хармонизира събираната информация по реда на различни закони, освен ЗПРКИ и по реда на Закона за публичност на имуществото на лица, заемащи висши държавни длъжности.

Общата гражданската оценка от наблюдението върху прилагането на новоприети и изменени закони е „Добър 4“ . Делата се разглеждат адекватно и с внимание от съдиите. Решенията се взимат съобразно закона. Неуместно поведение не се допуска от представителите на съда или от участниците в делата. Да се инициира промяна в ГПК с оглед на съкращаване на сроковете за размяна на кореспонденция между страните при завеждане на дело. Препоръка: да се спазват обявените начални часове в дневния график за разглеждане на делата. Голяма част от наказателните дела се отлагат поради невявяване на свидетели или поради противоречия в показанията на свидетелите.

Няма оцетена страна по време на делата и всеки гражданин има възможност за свободно волеизявление, както и на служебен адвокат. Всеки гражданин има свободен достъп до информация на сайта на съда в Интернет и в деловодството на РРС. Делата по закона за ЗЗДН се насрочват с максимална бързина и се разглеждат при спазване на процесуалните изисквания и с оглед защита правата на страните. Добра е оценката и за прилагането на ЗПРКИ. Липсва информация за членовете на етичната комисия към съда, правила за работа и резултати от дейността ѝ. Няма данни за подадени и разгледани сигнали.

2.3.2. Достъп на уязвими групи до правосъдие

2.3.2.1. Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания.

Констатации:

От наблюдаваните районни съдилища, единствено в Русе съдебната сграда е недостъпна за хора с двигателни увреждания, които се придвижват с помощни средства. Главният вход на сградата е прекомерно тесен, неудобен, със стръмни стъпала. Допълнително е затруднено движението по тези стъпала във входа, след като е инсталиран скенер за проверка на метални предмети, оръжие и експлозиви, възпрепятстващ влизането на въоръжени лица. Вътрешната архитектурна среда на съдебната сграда в Русе е недостъпна за хора с двигателни увреждания. Стълбите са прекалено много, а няма изградени рампи. Има асансьор, до който се стига отново по стълби. Посетител в помощно средство за придвижване няма как да се придвижи без чужда помощ. На изхода от сградата има поставена пропускателна система – тип въртележка, която допълнително затруднява движението на влизачи и излизачи лица. В мазето на сградата е предоставена за ползване една обща тоалетна за граждани, която също е недостъпна за хора с двигателни увреждания и в по-голямата част от деня е заключена. Сградата на съдебната палата на Русе е паметник на културата и е собственост на министерството на правосъдието. Управлява се и се стопанисва от председателя на Окръжен съд – Русе.

Изводи

- Затруднен е достъпът на уязвимите групи до и в сградата на съда;
- Съдът нарушава правото на достъп на хората с физически проблеми;
- Главният вход на сградата е тесен, неудобен, със стръмни стъпала;
- В мазето на сградата е предоставена за ползване една обща тоалетна за граждани, която е недостъпна за хора с двигателни увреждания.

Препоръки

- Да се улесни достъпът на хора с физически увреждания.
- Председателят на Окръжен съд - Русе да направи предложение до Института за защита на паметниците на културата да разреши да се използват страничните входове на сградата.
- Да се изградят допълнителни рампи – в страни на стъпалата пред парадния вход на сградата, за да се улесни придвижването на хората в помощни средства.
- Да се използват озвучителните уредби по време на съдебните процеси, за да не се нарушава принципът за публичност на процеса.
- Да се предприемат адекватни мерки за подобряване условията за представителите на уязвими групи.

2.3.2.2. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Обикновено хората с увреждания са представлявани в съда от свои адвокати или пълномощници, тъй като самите те трудно могат да стигнат до съдебната зала. Съдиите спазват задължението си да прилагат законите точно и еднакво спрямо ищеца и ответника, както и спрямо представителите на уязвимите групи, когато са страна в съдебния процес. Съдът не демонстрира пристрастност и дискриминация към участниците в процеса. Съдът изпълнява задължението си като разпределя доказателствената тежест и посочва по кои факти страните не посочват доказателства. При разминаване в твърденията на двете страни се насрочва дело за разпитване на нови свидетели. По време на делата се вижда, че хора-

та от уязвимите групи са напълно равноправни на всички среднестатистически граждани на Република България. Няма ощетен страна по време на делата и всеки гражданин има възможност за свободно волеизявление, както и на служебен адвокат.

По време на наблюдението страни по делата са били и представители на етнически малцинства, но не е наблюдавано дело, в което ответникът или ищецът да е бил неграмотен и да не е разбирал случващото се в залата. Съдът подпомага представителите на уязвимите групи, за да разберат своите права и обвинението срещу тях. Условието за неприсъствие на децата в съдебна зала, тъй като нямат навършената определена възраст, също се спазва. Всеки гражданин има свободен достъп до информация както на сайта на съда в интернет, така и в деловодството на РРС. Работното време на служителите от съда е направено с т.нар. „плаваща почивка“, винаги има дежурен в съответната служба, който да бъде в помощ и услуга на работещите граждани между 12.00 и 13.00 ч.

Изготвен е проект за поставяне на рампи пред парадния вход на сградата, за да може да се използва монтираният специално за целта асансьор в предното фоайе на съдебната палата. В момента се очаква финансиране за проекта. Сградата е паметник на културата и затова е необходимо да се изиска разрешението от НИПКИ.

Изводи

- Не са констатирани случаи на нарушения на реда в съдебна зала, относно представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Препоръки

- Да се поставят табели с брайлово писмо за незрящи хора до информационното табло във фоайето на сградата.
- Да се монтира информационно табло-указател за местонахождението на зали, деловодства, служби и канцеларии.
- Да се монтира озвучителна уредба в залите, за да се чува по-ясно разговорът между страните и съдебния състав.
- Да се инсталира монитор пред всяка от страните, за да се следи протоколът.
- Съдиите и адвокатите използват юридически термини и говорят бързо. При дела, в които някоя от страните се явява без професионален процесуален представител, е необходимо да се разяснява случващото се в залата, за да не се създава усещане за объркване и изолираност от процеса.

2.3.2.3. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Много трудно е да се ориентира гражданин, който за първи път попада в Съдебната палата. На първия етаж има указателно табло с етажите и номерата на залите, но то е поставено на служебния вход и гражданите няма как да го видят. На входа, вляво, също има информационно табло, на което са изписани с печатен шрифт насрочените за деня дела и съдебните състави. Указани са залите и етажите, но също трудно се забелязват от гражданите. За сграда като Съдебната палата на Русе е необходимо голямо електронно табло, което да привлича вниманието на гражданите. Указателните табели и стрелки, които трябва да насочат гражданите към необходимата им зала или канцелария, също трудно се забелязват. В част от залите има добра акустика, но не във всички. За спазването на принципа за публичност на съдебния процес е наложително да се монтира озвучителна уредба вътре в залата, за да чуват добре и присъстващите в нея. Някои от служителите нямат необходимото търпение да общуват и да бъдат изцяло в полза на хората от уязвимите групи. Но обнадеждаващо е, че се полага старание за коректно отношение към всички граждани, независимо от положението им.

Изводи

- Необходимо е обучение на служителите за работа с уязвимите групи от хора.
- Може да се работи в посока за подобряване на визуализацията в помощ на гражданите-клиенти на съда.

Препоръки

- Да се повиши нивото на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.

2.3.2.4. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно дейностите на съда: състав, администрация и съдебни дела.

Констатации:

На хората със зрителни увреждания им е необходим придружител, за немите не е назначен човек, който да извършва симултанен превод, а за инвалидите достъпът е невъзможен. Интернет страницата на съда не разполага със звукова версия и не може да се ползва от незрящи граждани. В Районен съд – Русе работят 64 служители и 23-ма съдии. На първия етаж са разположени гражданското и наказателното деловодство, съдебно-изпълнителната служба, регистратурата и бюро-съдимост. Обикновено хората с увреждания са представени в съда от свои адвокати или пълномощници, тъй като самите те трудно могат да стигнат до съдебната зала. Независимо от факта, че гражданското и наказателното деловодство, съдебно-изпълнителната служба и бюро – съдимост са разположени на първия етаж, достъпът до съда, канцелариите, залите и службите е невъзможен за хора с двигателни увреждания и инвалидни колички.

Съдът разполага с уеб страница, където е публикувана информация за нормативната уредба на съда – структура, функции, юрисдикция и отчетен доклад за извършена дейност през изминалата година. Поместен е указател с номерата и етажите, където се намират съдебните зали, номерата на стаите на съответните служители от администрацията и кабинетите на съдиите. Публикуват се съобщения за предстоящи и проведени конкурси и протоколите към тях. На сайта на РРС гражданите могат да направят справка за насрочените граждански и наказателни дела и да проверят решението по интересуващото ги дело, но само ако то е приключило с постановено решение. Уеб сайтът не разполага със специализирана програма за хора със слухови и зрителни увреждания.

Изводи

- Обикновено хората с увреждания са представени в съда от свои адвокати или пълномощници, тъй като самите те трудно могат да стигнат до съдебната зала.
- Интернет-страницата не разполага със специализирана програма за хора със зрителни или слухови увреждания.

Препоръки

- Да се подобри визуализацията на съществуващата уеб страница.
- При възможност да се разработи звукова версия на сайта и софтуер за ползване от хора със зрителни увреждания
- Да се увеличи броят и видовете табла, които да насочват гражданите към интересуващите си зали и канцеларии.
- Да се засили сътрудничеството между пресслужбата на съда и регионалните медии (печатни, електронни и ефирни).
- Да се създаде информационен център.
- Да се изнесат справките по делата на приземния етаж или извън сградата на съда на приземен етаж.

- Да се показва на дисплей в реално време воденето на протокола по конкретното дело за участниците в процеса.

Гражданската оценка от наблюдението върху достъпа на уязвими групи до правосъдие е „Добър 4“. Достъпът на уязвимите групи до и в сградата е невъзможен, което налага често хората с увреждания да са представени в съда от свои адвокати и пълномощници, което оскъпява, а в някои случаи и лишава тези хора от получаване на правосъдие. Указателните табели и стрелки трудно се забелязват. Някои от служителите нямат необходимото търпение да общуват и да бъдат изцяло в полза на хората от уязвимите групи. В електронната страница на съда има информация за приключили дела с осъдителна присъда. Тя не е достъпна за хора със зрителни увреждания, защото няма звукова версия.

2.3.3. Дейност на съдебните заседатели

Констатации:

Наблюдавани са дела, в които съдебните заседатели просто са отбелязвали присъствие и дела, в които те са участвали активно в процеса на гледаното дело. Може би трябва да се стимулира дейността на съдебните заседатели, като се увеличи тяхната отговорност, обучение, мотивация и възнаграждение. „Делото приключи бързо. Обвиняемият се призна за виновен, въпреки че служебният защитник се опита да защити своя клиент. На съдебните заседатели им беше много безинтересно и скучно и гледаха апатично“ – споделя гражданският наблюдател Николаев. По отношение на наблюдаваните дела с участието на съдебни заседатели няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007 г., когато установихме: „съдебните заседатели създават впечатление, че не са полезни за съдебния процес и в съда не се чува тяхното мнение“.³²

В Районен съд – Русе е проведен електронен жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели преди две години, на 07.04.2008 г. от председателя на съда, в присъствието на 4 съдебни служители. На съдийски състав са разпределени по 12 съдебни заседатели. Когато се изчерпи списъкът от поредни номера, жребият се тегли отново. Няма приети вътрешни правила за съдебните заседатели. Съгласно Закона за съдебната власт, съдебните заседатели се свикват за участие в съдебен процес най-много за 60 дни в рамките на една календарна година, освен ако делото в което участват не продължи и след този срок. Съдебният секретар уведомява писмено административния секретар за призованите съдебни заседатели и за причините, поради които те са отказали и не са могли да присъстват на определено дело.

Съдебните заседатели за Районен съд – Русе са 154 на брой. От тях 112 са жени и само 42 са мъже.; 116 са навършили 50 години, 24 са навършили 30 години и само 12 от тях – 25 години. Най-възрастните съдебни заседатели са жени, които са навършили по 73 години. Двайсет и шест годишната Соня Красиминова Йорданова – студентка, е най-младият съдебен заседател в Районния съд. Преобладаваща е частта на съдебните заседатели 94 на брой, които са завършили висше образование – от тях само трима са юристи, а останалите са с инженерен, медицински, педагогически, икономически профил. Само един от съдебните заседатели е с военен профил и един - с основно образование. Петдесет от заседателите са със средно и само 10 са с висше образование 1 степен. По-голямата част от съдебните заседатели са работещи. Дванайсет са безработни, 38 са пенсионери, студентите са трима и осем се занимават с частен бизнес. Двама от съдебните заседатели са държавни служители и работят като експерти в РИОСВ – Русе, петима съдебни заседатели работят в Община Русе, двама съдебни заседатели работят в областна администрация. Ваня Живкова Брашнарова вече работи в частния сектор, а Ердинч Салиев Мевлюдов работи като директор на Дирекция административно обслужване в община Русе. От петте съдебни заседатели, които работят в община Русе, Людмила Стефанова Попова работи като старши експерт в дирекция административно обслужване, Милан Николов Маринов е експерт по ромските въпроси и е от квотата на СДС, Такухи Терзиян и Ивелина Буюкли-

³² Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007 г., Център на НПО в Разград, стр.42

ева работят в някое от звената на Община Русе, но не са посочили актуални телефони за връзка с тях. Интересно е как съдебният администратор се свързва с тях, когато се налага да участват в съдебни процеси. Или информацията не е актуализирана, или те присъстват в списъка формално. Няма съдебни заседатели, които да са действащи общински съветници в момента, мандат 2007 – 2011 г.

Изводи

- Избраните заседатели нямат активна гражданска позиция и мотивация. Работещите граждани не желаят да участват като съдебни заседатели. Затова най-често за заседатели се избират хора в пенсионна възраст.
- При липса на юридически познания, тяхното мнение рядко може да се вземе предвид от председателя на състава, тъй като той се ръководи от закона. Липсва механизъм за оценка качеството на извършената работа на съдебните заседатели.
- Действащият институт на съдебните заседатели не функционира ефективно при въвеждането му преди десетилетия при съвсем различни обществени условия и нормативна база.
- Проведен е еднократен електронен жребий преди 2 години за определяне на съдебни заседатели към съдийските състави.

Препоръки

- Жребият да се извършва всеки път за всеки съдебен състав.
- Необходимо е съдебните заседатели да са достатъчно мотивирани хора.
- Да се актуализира информацията за съдебните заседатели в интернет-страницата на съда.
- Да се приемат правила за работа;

Гражданската оценка от наблюдението върху дейността на съдебните заседатели е „Добър 4“. Съдебните заседатели при Районен съд – Русе полагат усилия да вършат дейността си съвестно, с респект и отговорност. Не е публикуван списък със съдебните заседатели на електронната страница на съда. Липсват декларации на съдебни заседатели за обстоятелства по ЗПРКИ. Няма приети вътрешни правила за работа на съдебните заседатели. Дейността на съдебните заседатели се нуждае от цялостна преоценка и преосмисляне мястото и ролята им в процеса, на изискванията, на които трябва да отговарят и на начина на избирането им с оглед съществуващата в момента нормативна уредба.

2.3.4. Публичност и информираност за дейността на Районен съд.

Констатации:

Съдът разполага с интернет-страница - <http://www.justice-ruse.org/rcourt/rcourt.aspx>, където е публикувана информация за нормативната уредба на съда – структура, функции, юрисдикция и отчетен доклад за извършена дейност през 2009г. Няма достатъчна информация за състава на съда, предлагани услуги, образци на документи, информация за съдебните заседатели, информация за възможностите по ЗДОИ, липсва информация за различните процедури за съдебни документи. Районен съд – Русе не предоставя добра информираност чрез интернет-страницата за дейността си. На сайта има информация относно делата, но основно за приключилите дела с постановен съдебен акт. Гражданско дело № 6854, което е приключило със съдебно решение, към дата 04.06.2010 г. още не беше публикувано в интернет; Гражданско дело № 2955, беше публикувано след девет дни; Гражданско дело №1598 още не е публикувано в сайта на РРС. /към дата 04.06.2010 г./

В сградата на Районен съд – Русе има указател с номерата и етажите, където се намират съдебните зали, номерата на стаите на съответните служители от администрацията и кабинетите на съдиите. Публикуват се съобщения за предстоящи и проведени конкур-

си и протоколите към тях. Сайтът не разполага със специализирана програма за хора със зрителни и слухови увреждания. На страницата са публикувани Годишен отчет за работата на Русенски районен съд за 2009 година – PDF формат; Годишен отчет за работата на Русенски районен съд за 2009 г. /справка ВВС/; Отчет за дейността на държавните съдебни изпълнители; Справка за резултатите за работата на съдиите от РРС и на ДСИ при РРС; Справка за дейността на РРС - по съдии; Резултати от обжалваемостта по наказателните дела; Резултати от обжалваемостта по гражданските дела; Просрочени наказателни дела; Просрочени граждански дела; Отчет за дейността по наказателните дела за 2009 година; Отчет за дейността по гражданските дела за 2009 година и доклада от извършената планова проверка на работата в СИС при РРС.

Изводи

- Публикуват се графици за насрочени граждански, административно-наказателни и наказателни дела, но не се осъвременяват своевременно при внасянето за разглеждане на бързи и незабавни производства.
- Няма назначен специалист за връзки с обществеността, което би направило работата на съда доста по-познаваема за гражданите. Оценка 5
- Публикувани са годишните отчети за 2009 година. Обявленията за конкурсите и изборът на нови служители се публикуват периодично.
- Към момента са публикувани само декларациите на служителите от различните съдебни служби и канцеларии при Районен съд Русе.

Препоръки

- Да се актуализират в интернет-страницата своевременно постъпващите за разглеждане през деня производства – налагане на мерки за неотклонение, дела по УБДХ и други, както и насрочените за деня, седмицата и месеца дела.
- Да се предостави възможността гражданите да правят проверка по хода на делото, по което са страна не само чрез номер на заведеното дело, а и чрез въвеждане на ЕГН
- Необходимо е да се публикуват и отчетите за шестмесечието, когато бъдат изготвени. Оценка 5
- Задължително е декларациите за конфликт на интереси на магистратите да се публикуват на сайта и да се осъвременяват периодично при всяка промяна – както изисква законът.
- Да се предостави възможността гражданите да правят проверка по хода на делото си не само чрез номер на заведеното дело, а и чрез въвеждане на ЕГН. Оценка 3

Гражданска оценка от наблюдението върху публичност и информираност за дейността на Районен съд е „Добър 4“. В съда няма служител на длъжност „Връзки с обществеността“. Няма информационен център за обслужване и с възможности гражданите да се информират за движението на делата си. Входящата кореспонденция постъпва в служба регистратура, където се разпределя постъпилата поща до съответните служби. Страните по делото, техните представители и адвокатите се запознават с делата в съдебното деловодство или в определената стая за четене, след като попълнят контролен лист /заявка/ без да заплащат такса. Има нужда от създаване на допълнителни условия за повишаване информираността на гражданите относно цялостната дейност на съда, както и за конкретните съдебни дела, които се разглеждат.

2.4. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД - ТЪРГОВИЩЕ

Общи статистически данни за Търговище: Област Търговище е с площ 2 716 кв. км и с население 137 689 души; община Търговище е с площ 691.59 кв.км и с население 60 497; съответно град Търговище е с площ 87.427 кв.км и с население 37 375 души³³. Търговищкият съдебен район включва общините Попово, Опака, Търговище, Антоново и Омуртаг.

Наблюдавани са общо 30 съдебни дела, от които 10 наказателни и 20 граждански.

Мониторингът показва, че съдебните процеси протичат нормално и без пропуски. Прилагането на наблюдаваните закони е без противоречия в съдебната практика. Наблюдава се малък брой съдебни дела, заведени на основание Закона за защита от домашно насилие и Указа за борба с дребното хулиганство. Съдебната сграда в Търговище е достъпна за хора с увреждания, които използват технически средства за предвижване, но само на първия етаж. При участие на представители на уязвими групи – етнически малцинства, жертви на насилие, безработни и непълнолетни като страни в съдебните дела е осигурена тяхната равнопоставеност пред закона. По време на заседанието съдът винаги указва правата и последиците от неизпълнението на задълженията им. Отчетено е добро ниво на прозрачност и публичност за дейността на съда – предоставя се богата и полезна информация за функционирането на съда чрез електронната му страница, публикувани са декларациите по ЗПРКИ на работещите магистрати. Достъпът до страницата е свободен за широк кръг от хора, имащи интерес да се запознаят със съдържанието ѝ. Част от съдебните състави не са взискателни към външния вид на адвокатите в съдебните заседания и не ги задължават да обличат тоги. Не се прилага жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели. Разпределение на делата се извършва чрез стандартната компютърна програма LawChoice, предоставена от Висшия съдебен съвет.

2.4.1. Прилагане на новоприети и изменени закони

2.4.1.1. Граждански процесуален кодекс

Констатации:

Отчетено е точно и правилно спазване на нормите на ГПК в работата на съда. По време на всичките наблюдавани заседания съдиите запознават и информират страните за техните законни права и задължения, включително и във връзка с предоставянето на правна помощ. Констатирано е често неспазване от страна на адвокатите на изискванията за облеклото им в съдебно заседание. Наблюдават се и традиционните отлагания на дела, заради нередовно призоваване.

Изводи

- Заседанията по граждански дела се водят експедитивно.
- Съдиите информират страните за техните законни права и задължения.

Препоръки

- Да се предостави на адвокатите стая в съдебната палата за подготовка и съхранение на лични вещи и облекло.
- Да не се допускат никакви нарушения в работата на съда, за да се повиши доверието в съдебната система.
- Оповестяването на допуснатите нарушения, както и споделянето на добрите практики може да подобри ефективното функциониране на съдебната власт и да повиши морала и самоконтрола на юристите.

2.4.1.2. Наказателно-процесуален кодекс

Констатации:

Съдебните органи прилагат закона еднакво за всички, като във всяко едно дело е даде-

³³ Пак там

на възможност на тъжителя (пострадалия) и на обвиняемия да вземат участие в съдебния процес. По време на наблюдаваните съдебни заседания не са констатирани нарушения на човешките права. Процесуалните правила в наказателните производства се спазват: заседанията се провеждат при отворени врати, при необходимост се назначават служебни защитници, зачитат се правата на страните. По едно от проследяваните дела- н.д.о.х.№191/2010 г., е констатиран пропуск: поискана от страната и допусната от съда психиатрична експертиза не е била извършена. По тази причина се е наложило отлагане на делото, но наложени глоби или друг вид санкции за неизпълнение на съдебните разпореждания не са постановени.

Изводи

- Процесуалните правила в наказателните производства се съблюдават от съдиите в Районен съд – Търговище
- Съдът не е особено взискателен при нарушения - при неизпълнение на съдебни разпореждания не винаги се налагат глоби или друг вид санкции.
- Съдиите стриктно указват на страните техните права в процесите и последиците от неизпълнението на задълженията им.

Препоръки

- При водене на делата съдията да се стреми наказателните процеси да приключват в разумни срокове, като не толерира злоупотребата с процесуални права от страните.
- Съдът да прилага по-строги мерки за неявяването на участник или неизпълнение на съдебните разпореждания.

2.4.1.3. Закон за съдебната власт

Констатации:

В наблюдаваните процеси съдиите демонстрират професионализъм и изпълняват задълженията си според ЗСВ: спазват процедурите при провеждане на съдебни заседания, явяват се навреме и в подходящ външен вид. Съдебните заседатели стриктно и отговорно се отнасят към служебните си задължения. Подхождат с необходимата строгост и отговорност към случващото се в съдебна зала. Не са наблюдавани закъснения на магистратите, поради което да се е стигнало до забавяне на съдебните заседания. Адвокатите не спазват установените правила за облеклото, което следва да носят в съдебни заседания – често си позволяват да влизат без тоги и дори по дънки и риза. Разпределението на делата между съдиите се извършва на случаен принцип, всеки ден от председателя на Районен съд – Търговище чрез компютърна програма LawChoice, разработена от Висшият съдебен съвет. Делата се разпределят равномерно между всички съдии. На корицата на всяко дело се поставя разпечатка на разпределените дела, съдийския състав, делото, причината, поради която съдия си е направил самоотвод. Констатирана е голяма натовареност на съдиите от Районен съд – Търговище.

Изводи

- Законът за съдебната власт като цяло се спазва.
- Съдебните заседания започват в обявения час и не са констатирани закъснения на магистрати.
- Чрез компютърна програма се осигурява балансирано и равномерно разпределение на делата между съдиите.

Препоръки

- Съдиите да не допускат прояви на неуважение от страна на адвокатите, изразяващо се в явяването им в неподходящо облекло. Да изискват от тях носенето на тоги

в съдебни заседания.

- Да се обособи стая в съдебната палата на адвокатите за преобличане и подготовка преди дело.
- Председателят на Районен съд – Търговище да издаде заповед за задължителен делови стил в облеклото на всички съдебни служители и съдебни заседатели с цел подобряване обществения образ на съда като институция.

2.4.1.4. Закон за закрила на детето

Констатации:

Дейността на съда по този закон може да се отчете като изключително ефективна. Нормите се прилагат адекватно и винаги с оглед интереса на децата. По наблюдаваните дела са представяни и необходимите доклади от Дирекция “Социално подпомагане”, които са вземани предвид при постановяването на решенията. Законът не се прилага самоцелно, а съобразено с конкретната фактическа и правна обстановка по всеки отделен казус. Съдиите се произнасят с решение в установения от закона срок.

Изводи

- Отчетено е добро взаимодействие между съда и заинтересованите институции по проблемите относно закрила на детето.
- Водещ е бил винаги интересът на детето при решаването на наблюдаваните дела, заведени по Закона за закрила на детето.

Препоръки

- Съдът да прилага по-строги мерки спрямо биологичните родители при неявяването им в съдебни заседания без основания, тъй като липсата им е причина за отлагане на делата, заведени по ЗЗД.
- Винаги, когато е възможно съобразно конкретната фактическа и правна обстановка по делото, съдът да прилага мярката „настаняване в приемно семейство“ на детето.

2.4.1.5. Закон за защита от домашно насилие

Констатации:

През мониторинговия период бяха наблюдавани две дела, заведени на основание по ЗЗДН. На първото дело не бе даден ход и гражданските наблюдатели базираха констатациите си по приложението на ЗЗДН само върху второто. Проследено бе развитието на гражданско дело № 665 по описа за 2010 г. Същото е отложено още на първото си заседание, поради констатирано процесуално нарушение – към призовката за ответника не е била приложена исковата молба и той не е имал възможност да се запознае и да даде отговор по нея. Делото е приключено на второто съдебно заседание, като е постановена мярка по чл.5, т.1 от ЗЗДН – задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие. Налице е бедна съдебна практика по ЗЗДН, поради слабото използване на закона от пострадалите за защитата им от домашно насилие – в Районен съд – Търговище се разглеждат не повече от 2-3 дела месечно, заведени по ЗЗДН.

Изводи

- При наблюдавания процес съдът не е осигурил навреме възможност редовно призован ответник да се запознае с исковата молба и поради пропуск на съдебните служители се е наложило отлагане на делото.
- Липсва сериозна практика по този закон - разглеждат се не повече от 2-3 дела по ЗЗДН на месец;

Препоръки

- Съдът да осигурява своевременно възможност за ответника да се запознае с исквата молба преди започване на делото, предвид необходимостта от бързо приключване на такъв род съдебни процеси.
- Съдът освен полицейския протокол и медицинско свидетелство да използва и други доказателствени средства за установяване на обективната истина по случая.
- Да се работи за подобряване на механизма на взаимодействие между институциите с цел по-ефективното справяне с проблема „домашно насилие“.

2.4.1.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.

Констатации:

В Районен съд - Търговище работят десет съдии (три от тях са в отпуск по майчинство), двама държавни съдебни изпълнители, двама съдии по вписванията. Съдиите са разпределени със заповед от председателя на Районен съд – Търговище в две отделения – гражданско и наказателно. За периода на мониторинг върху работата на Районен съд - Търговище не са констатирани нарушения на наблюдавания закон. Към януари 2009 г. декларациите на съдиите и съдебните служители от Районен съд – Търговище по ЗПРКИ са публикувани на електронната страница на съда- 27 на брой. Съгласно подадените декларации от магистратите е констатирано наличие на семейни и роднински връзки между магистрати. Съдия Христина Сярова от Районен съд – Търговище е съпруга на Драгомир Пенчев Сяров - окръжен прокурор на град Търговище. Съдия Тодор Димитров е съпруг на Станислава Добрева Димитрова и зет на Тотка Стоянова Добрева - двете адвокати от АК – Търговище. Съдия Красимира Колева е в родствена връзка със съдебния заседател Райна Стефанова Цанева - втора степен по сватовство. Съдия Зорница Павлова е съпруга на съдия Ангел Георгиев Павлов от Окръжен съд – Търговище. Заместник-административният ръководител на Районен съд – Търговище съдия Анна Димитрова е сестра на Десислава Сапунджиева – съдия в Окръжен съд – Търговище.

В публикуваните декларации 16 съдии са посочили задължения по кредити към банки – ПИБ ДСК, ОББ, „Райфайзен банк“, „Експресбанк“, „УниКредит Булбанк“, „Юробанк и Еф джи“, „Пощенска банка“ и „Алфа банк“. Двама съдии са посочили към дата на назначаването на длъжността участие в търговски дружества. Шестима са декларирали родствена връзка със служители на съда. Констатира се, че декларациите по ЗПРКИ са изписани с инициали в електронната страница на Районен съд – Търговище. Не са открити в публичното пространство декларации на съдебните заседатели и съдиите по вписванията. Общото впечатление е, че магистратите изпълняват задълженията си честно, почтено, отговорно и безпристрастно. Според гражданските наблюдатели конфликтът на интереси в съдебните заседания се избягва и не се допуска. Съдиите си дават отвод, когато имат близка връзка със страна по делото или с процесуалните представители. Установено е, че съдиите не заемат други длъжности и не извършват друга дейност, която би могла да окаже влияние при вземането на безпристрастни решения.

Изводи

- Не са установени конфликти на интереси за мониторинговия период.
- Магистратите не допускат публични взаимоотношения, които биха уронили авторитета на съдебната власт.
- Публикувани са декларациите по ЗПРКИ на 27 служители в Районен съд - с изписването само с инициали, което е нарушение на закона.
- Няма публикувани декларации по ЗПРКИ на съдебни заседатели и съдии по вписванията.

Препоръки

- Съдебните заседатели и съдиите по вписванията да подават декларации за наличие

или липса на конфликт на интереси, съгласно изискванията на ЗПРКИ.

- Съдът да предвиди механизъм гражданите и юридическите лица в Търговище да сигнализират за наличие на конфликт на интереси на магистрати.

2.4.1.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати – етично поведение на магистрати, конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти с компрометирани лица.

Констатации:

Наблюдението установи, че се спазва необходимата етика от магистратите в Районен съд – Търговище. Проявява се уважение към институцията и към представителите ѝ - съдии, прокурори, съдебни заседатели, от обществеността. Всички магистрати показват разбиране и търпеливост при изслушването на участниците в процеса. Гражданските наблюдатели докладват, че при водене на съдебните дела съдиите са безпристрастни. Вземат решенията си без да се ръководят от предубеденост или предразсъдъци. Няма налична информация в публичното пространство относно нерегламентирани контакти на магистратите от съдебния район на гр. Търговище с лица със съмнителна репутация. Осем от служителите на Районен съд - Търговище са декларирали обстоятелство за свързани лица по смисъла на § 1, т. 1 от ДР на ЗПРКИ, дейността на които би довела до възникване на конфликт на интереси.

Изводи

- 16 служители на Районен съд - Търговище са посочили задължения по кредити към банки.
- Двама са посочили към дата на назначаването им на длъжност участие в търговски дружества.
- Осем служители на Районен съд - Търговище са декларирали, че имат родствена връзка със свои колеги; те заемат длъжностите: съдебен администратор, съдебен секретар – протоколист, служител бюро съдимост, съдебен деловодител и деловодител в СИС.
- Няма съдии, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията или прокурори, които да са действащи членове на общински или районни изборителни комисии.
- Няма съдебни заседатели, които да са действащи общински съветници в момента.

Препоръки

- За подобряване доверието в съдебните институции Районен съд-Търговище в сътрудничество с НПО, да организира информационна кампания относно съдържанието и значението на Кодекса за етично поведение на българските магистрати.
- Попълването на декларациите по ЗПРКН и представянето на данните да се извършва в единен формат, като се изписват пълните имена на деклараторите, включително и на третите лица в съответствие с целта на закона.
- След приключили дела със значим обществен интерес съдиите да дават пресконференции с мнения и коментари за развитието на процеса.
- Декларациите за конфликт на интереси да се подават всяка година през месец януари и да се публикуват своевременно на електронната страница на съда.
- Да се хармонизира информацията, събирана по реда на различни закони (ЗПРКИ и Закона за публичност на имуществото на лица, заемачи висши държавни длъжности).

Гражданската оценка от наблюдението върху прилагането на новоприети и изменени закони е „Много добър 5“. Делата се водят безпристрастно, експедитивно и при спаз-

ване правата на страните. Прави впечатление, че при неспазване на съдийски разпореждания няма наложени глоби или друг вид санкции. Правилата на процесуалните закони и ЗСВ се спазват, като делата се разглеждат в публични заседания, при необходимост се назначават служебни защитници. Магистратите винаги са облечени в тоги, като неспазване на изискванията за външния вид в съдебни заседания се наблюдават от адвокати. Не са наблюдавани закъснения на съдии и прокурори, довели до закъснения в провеждането на съдебните заседания. Балансираното разпределение на делата между съдиите се извършва на случаен принцип чрез компютърна програма. Законът за защита на детето не се прилага като самоцел, а винаги съобразено с конкретиката на делото и при съобразяване с интереса на детето. Отчетена е бедна съдебна практика по Закона за защита от домашно насилие. Публикувани на електронната страница на съда са декларации по ЗПРКИ на съдиите от Районен съд – Търговище, но те са попълнени само с инициали. Не е установено да са публикувани декларации на съдебните заседатели и на съдиите по вписванията. Липсва информация за членовете на етичната комисия към съда, правила за работа и резултати от дейността. Не са открити и данни за подадени и разгледани сигнали.

2.4.2. Достъп на уязвими групи до правосъдие

2.4.2.1. Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания.

Констатации:

На входа на съдебната сграда има изградена рампа и е осигурен достъпът на граждани с физически увреждания, но само до първия етаж. Придвижването до горните етажи на лица с увреждания е невъзможно. Във фоайето на съда е пригоден санитарен възел, който е достатъчно широк и достъпен за хора, нуждаещи се от помощни средства, но липсва указателна табела, която да го показва. Няма указателни табели на входа за местоположението на различните съдилища, които се помещават в съдебната палата (Административен, Окръжен и Районен съд), което затруднява гражданите да се ориентират в обстановката. Считаме, че несъобразяване на архитектурната среда с потребностите на хората с увреждания е косвен отказ от правосъдие. Ползването на услугите на адвокат, който да ги представява при контактите им със съда, често е извън възможностите на тези хора. Съдът не популяризира достатъчно възможностите на безплатната правна помощ.

Изводи

- Архитектурната среда на Районен съд – Търговище до голяма степен не е съобразена с нуждите на хората с увреждания.

Препоръки

- Да се поставят упътващи и обозначителни табели на първия етаж и на санитарните възли;
- Да се разширят входовете с цел да се улесни достъпът на хора с увреждания;
- Да се улесни преходът между етажите за всички групи хора;
- В санитарните възли за гражданите да се поддържа добра хигиена;
- Да бъде изградена рампа за помощни средства за придвижване пред главния вход;

2.4.2.2. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

В Районен съд – Търговище съдебните зали са в много добро състояние, като една от тях е ремонтирана и обзаведена изцяло. По време на заседания се използва озвучителна техника, на вратата на всяка заседателна зала се слага график на делата за деня (час на съ-

дебното заседание, номер на делото, разглеждащ съдия). По време на съдебните заседания външният шум е достатъчно изолиран и не пречи на разглеждане на делото. Съдебните процедури са достъпни за всички уязвими групи; при необходимост им се предоставя безплатна правна помощ, която за съжаление често е неефективна, поради формалното отношение на служебния защитник към задълженията му. Правата на хората от уязвимите групи се спазват като цяло. Съдиите не проявяват пристрастност и субективизъм. Не е констатирано различно отношение към тях в съдебни заседания. Облекченията по чл. 5 от Закона за държавните такси не са публично обявени в сградата на съда или публикувани на електронната му страница.

Изводи

- Използването на озвучителна система при провеждане на заседанията улеснява хората със зрителни и слухови увреждания.
- Липсата на социален опит сред уязвимите групи и невъзможността да платят високите за тях адвокатски хонорари им пречи да съберат и представят достатъчен доказателствен материал, който би могъл да ги оневини.
- При наличие на констатирани нередности, те трябва незабавно да се докладват и отстранят, за да се запази правото на всички за достъпна правосъдна система.

Препоръки

- Съдът да информира гражданите за предвидените облекчения в Закона за държавните такси.
- Да се осигури работещ механизъм, който да гарантира защита правата на всички граждани, независимо от социалният им статус.
- Да се показва на дисплей в реално време воденето на протокола по конкретното дело за участниците в процеса.

2.4.2.3. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатации:

Служителите в деловодството на съда са отзивчиви и любезни към представителите на уязвими групи. Един от гражданските наблюдатели е бил свидетел как гражданин с проблеми в комуникацията не е отпратен, а е бил обслужен и информиран за предстоящото му дело, макар и с трудности. Част от съдебните служители не проявяват необходимото внимание и търпение с гражданите. Работното време в службите на съда се спазва. Служителите носят необходимите обозначителни баджове, показващи, че работят в администрацията на съда.

Изводи

- Служителите в съда са отзивчиви и добре работят с гражданите от уязвими групи.
- Част от съдебните служители не са достатъчно търпеливи с хората.

Препоръки

- Всички служители от съдебната администрация да бъдат учтиви и внимателни, като предоставят исканата от гражданите информация.
- Да се подобри системата за супервизия и контрол върху съдебната администрация;
- Да се организира периодично обучение на съдебните служители за етика и обслужване на гражданите;

2.4.2.4. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.

Констатации:

Районен съд – Търговище има електронна страница - <http://www.rs-tar.org/>, на която се предоставя актуализирана информация относно работата на съда, насрочените заседания по граждански и наказателни дела, приключилите дела и решенията, както и списък със съдиите, съдебните заседатели, адрес и телефони за връзка. Не е разработена звукова версия на сайта, което го прави неизползваем за хора със зрителни проблеми. Липсва и специална версия за хора със слухови увреждания. Няма изграден информационен център. Няма достатъчно указателни табели, което затруднява гражданите при посещение на съдебната палата.

Изводи

- Налице са възможности за достъп до информация – чрез електронната страница на съда или на място в деловодствата.
- Хора с увреждания не могат да се информират за дейността на съда.

Препоръки

- Да се подобри визуализацията на съществуващата електронна страница.
- Да се разработи звукова версия на сайта и софтуер за ползване от хора със зрителни увреждания.
- Да се увеличи броят и видовете табла, които да насочват гражданите към интересуващите ги зали и канцеларии.
- Да се засили сътрудничеството между пресслужбата на съда и регионалните медии (печатни, електронни и ефирни).
- Да се изгради информационен център в съда за улеснение на гражданите.
- Да продължи периодичното актуализиране на информация в сайта.
- Да се изнесат справките по делата на приземния етаж или извън сградата на съда.

Общата гражданска оценка от наблюдението върху достъпа на уязвими групи до правосъдие е „Много добър 5“. Архитектурната среда на съдебната палата в град Търговище не е съобразена с потребностите на хората с увреждания. Няма достатъчно указателни табели, които да улесняват гражданите при посещение на съда. Облекченията по чл. 5 от Закона за държавните такси не са обявени публично. Електронната страница на Районен съд – Търговище предоставя богата информация, но се нуждае от по-добра визуализация, както и от разработване на звукова версия и софтуер, позволяващ използването ѝ от хора със зрителни проблеми. По-голямата част от съдебната администрация се отнася с необходимото внимание и разбиране към нуждите на представители на уязвими групи. За съжаление има служители, които не са достатъчно търпеливи и не предоставят исканата им информация. Необходимо е изграждането на информационен център.

2.4.3. Дейност на съдебните заседатели

Констатации:

Районен съд – Търговище има назначени 44 съдебни заседатели с мандат 2010 г. – 2014г. Гражданското наблюдение установи, че в съда не се организира жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели. По нареждане на председателя на Районен съд – Търговище всеки съдия, който разглежда наказателни дела, има списък с имената и телефон за връзка на съдебните заседатели. Чрез телефонно обаждане те биват поканени да участват в дела. Смятаме това за неуместно, още повече, че изборът на съдебни заседатели е субективен и е „по телефона“ само един-два дни преди предстоящото съдебно заседание. На електронната страница на съда е публикуван списък с имената на съдебните заседатели, но няма информация кога са встъпили в мандат. Не са констатирани съвмес-

тяване на назначените съдебни заседатели с други публични длъжности. Съгласно чл.66, ал.2 от Закона за съдебната власт „Съдебните заседатели имат еднакви права и задължения със съдиите“. Поради това считаме, че е необходимо да се прилагат същите процедури за заявяване на отвод и конфликт на интереси. Съдебните заседатели към Районен съд – Търговище се отнасят към задълженията си с нужната отговорност. Не нарушават реда в залата и демонстрират внимателно отношение към развитието на процеса.

Изводи

- Не се спазва чл.72, ал.2 от ЗСВ за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие във всеки съдебен състав чрез жребий.
- Съдебните заседатели внимателно слушат и наблюдават по време на заседание, не нарушават реда в залата
- Съдебните заседатели се отнасят отговорно и съвестно по отношение на гласуването им доверие и изпълняват качествено задълженията си.

Препоръки

- Да прилага жребий, като за всеки съдебен състав се определят основни и резервни съдебни заседатели.
- Да се предвиди мотивационна и образователна програма за съдебните заседатели за работа в съдебните процеси.
- Със сътрудничеството на Общински съвет - Търговище да организират кампания за привличане на млади хора за съдебни заседатели.

Гражданската оценка от наблюдението върху дейността на съдебните заседатели е „Много добър 5“. В Районен съд – Търговище не се спазва разпоредбата на чл.72, ал.2 от ЗСВ, като считаме за недопустимо изборът на основни и резервни съдебни заседатели за участие в делото да става „по телефона“. Констатирано е отговорно отношение на съдебните заседатели към задълженията си. Има информация за тях в електронната страница на съда.

2.4.4. Публичност и информираност за дейността на Районен съд – проучване на интернет-страници с достъп до публична информация за широк кръг потребители.

Констатации:

интернет-страница <http://www.rs-tar.org/index.htm>, на която са визуализирани държавните символи-знамето и гербът на Република България, както и снимка на сградата на съда. Състои се от следните раздели: Начало, Структура, Доклади и декларации, График на заседанията, Свършили дела, Образци документи, Съдебен район, Съдебни заседатели, Вещи лица, Тарифи суми, Контакти и сметки и Полезни връзки. Раздел „Начало“, съдържа обяснения за съда като институция. Раздел „Структура“ дава ясна схема на йерархията в Районен съд – Търговище. В раздел „Доклади и декларации“ са публикувани отчетните доклади на съда за 2006, 2007, 2008 и 2009 г., както и декларациите на съдебните служители по ЗПРКИ. Раздел „График на заседанията“ е подразделен по месеци, а всеки месец на седмици, като има изложени графици от март 2010 г. до юни 2010 г. В самия график са посочени номер на дело, състав, дата, час и вид на делото.

В раздел „Свършили дела“ са качени дела от юни 2008 г. до момента, като са структурирани по години, месеци, седмици и са разделени на наказателни и граждански дела. В раздел „Образци документи“ има публикувани 12 образци на документи. В раздел „Съдебен район“ са посочени всички населени места, които обхваща Районен съд - Търговище. В раздел „Съдебни заседатели“ е даден списъкът на съдебните заседатели за периода 2010 г. - 2014 г., които са 44 на брой. В раздел „Вещи лица“ е изнесен списък с вещите лица по специалности. В раздел „Тарифи суми“ са дадени три вида тарифи. В раздел „Контакти и сметки“ има адрес, телефонни номера на съда и банкови сметки. В Раздел „Полезни връзки“ - Окръжен съд – Търговище, Висш съдебен съвет, Община Търговище и Област

Търговище. Интернет-страницата на съда е добре поддържана и предоставя актуална информация. В сайта могат да се правят справки за делата (състав, номер на дело, вид на делото, дата, час). Решенията на съда се публикуват в определения срок, като се спазва поверителността на личните данни.

Изводи

- Електронната страница на Районен съд - Търговище предоставя съдържателна информация и актуална информация за дейността на съда, съответните служби, такси, образци на документи и график на заседанията.
- Достъпът до всеки от разделите в интернет-страницата е лесен.
- Информацията в графика на заседанията е при спазване на Закона за защита на личните данни.
- Публикувани са пълните отчети на съда и приложенията към тях, но не е актуален списъкът на съдиите.
- Липса на служител „връзки с обществеността“ ограничава публичността на работата на Районен съд – Търговище

Препоръки

- Да се инсталира модул за достъп на незрящи и слабо чуващи хора до интернет-страницата на Районен съд – Търговище
- Да се назначи един служител „връзки с обществеността“, който да обслужва нуждите на всички съдилища от съдебния район.

3. Трета част

3.1. ОБЩА ОЦЕНКА НА РАЙОННИТЕ СЪДИЛИЩА, ВКЛЮЧЕНИ В МОНИТОРИНГА

Оценката отразява моментното състояние на четири наблюдавани районни съдилища по основните показатели на гражданското наблюдение. Фокусът на оценката са предизвикателствата в съдебната дейност, които според нас са обект на близкото бъдеще. Публичността и прозрачността в работата, управлението на съдебните сгради са особено важни за достъпа на гражданите до правосъдие. Бихме препоръчали на административните ръководители да планират своите действия за следващите три години и направят своите предложения за бюджета пред Висш съдебен съвет и министъра на правосъдието.

Районен съд – Варна: Общата оценка за дейността на съда е „Добър 4“

Информационната политика може да бъде подобрена чрез редовно и обхватно актуализиране на интернет-страницата на съда.

Натовареността на деловодствата и съдиите се отразяват върху достъпа на гражданите - възможност за справки на място и качеството на правораздаването - претрупване на производствата и недобросъвестно протакане на дела. В много от наблюдаваните дела съдиите не съумяват да поддържат реда в залата. Установени са пропуски в прилагането на ГПК. Въпреки наличието на „концентрационно начало“ и усъвършенстваната система за призоваване, не са преодолените тенденции за многократно отлагане.

Липсва механизъм за контрол на случайното разпределение на делата. Програмният продукт избира конкретен съдия за всяко конкретно дело. Избраният докладчик не може да бъде подменен от разпределящия делата, без в програмата да се впишат мотиви. Програмата съхранява „архивни файлове“, от които може да се провери кой е бил разпределящия, и какви действия е извършил във всеки момент.

Заседанията не са добре озвучени, съдиите не диктуват за протокола. Съдебната сграда няма необходимата вътрешна и външна архитектурна среда за облекчение на гражданите, включително и лица с увреждания.

Районен съд – Добрич: Общата оценка за дейността на съда е „Много добър 5“

Адвокатите не спазват разпоредбата за задължителните облекла в съдебна зала – тоги. Едва в 50% от делата адвокатите са били в тоги, което считаме за нарушение и неуважение към закона. Нито един адвокат не е санкциониран за нарушенията.

Не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели, съобразно изискванията на закона. Усилията трябва да бъдат насочени към прилагане на жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели. В електронната страница липсва поименен списък на всички съдебни заседатели. Не са публикувани и вътрешните правила за работа. Налице е небалансирана натовареност само на определени съдебни заседатели.

Забелязва се затруднение при хората със зрителни увреждания при използване на информационни табла. Липсата на звукова версия на интернет-страницата на съда също създава затруднения за тези лица. Съдът трябва да обмисли вариант за създаване на софтуер за незрящи хора.

Районен съд – Русе: Общата оценка за за дейността на съда е „Добър 4“

Спазва се едномесечният срок за произнасяне с решение по приключилите дела. Не са констатирани конфликти на интереси в съдебните процеси. Няма изнесена и публикувана информация за нерегламентирани контакти и връзки на магистрати с компрометиранни или осъдени лица. Външната и вътрешната архитектурната среда в съдебната сграда не е приспособена за хора с увреждания.

Не трябва да се допуска отлагане и проточване на делата. Голяма част от наказателните дела се отлагат поради невявяване на свидетели или поради противоречия в показанията на свидетелите.

Трябва да се подобри достъпът на уязвимите групи до и в съдебната палата. Достъпът на хора с увреждания до сградата е невъзможен. Това налага често хората с увреждания да са представявани в съда от свои адвокати и пълномощници, което оскъпява, а в някои случаи и лишава тези хора от получаване на правосъдие.

Указателните табели и стрелки трудно се забелязват. Служителите в канцелариите трябва да бъдат обучени как да работят с хора с увреждания. Някои от тях нямат необходимото търпение да общуват и да бъдат изцяло в полза на хората от уязвимите групи.

В интернет-страницата на Районен съд – Русе има пропуски. Не е публикуван списък със съдебните заседатели на електронната страница на съда. Липсват декларации на съдебни заседатели за обстоятелства по ЗПРКИ. Няма приети вътрешни правила за работа на съдебните заседатели. **Дейността на съдебните заседатели се нуждае от цялостна преоценка и преосмисляне мястото и ролята им в процеса, на изискванията, на които трябва да отговарят и на начина на избирането им с оглед съществуващата в момента нормативна уредба.** Страницата на съда не е достъпна за хора със зрителни увреждания.

Няма информационен център за обслужване и с възможности гражданите да се информират за движението на делата си. Има нужда от създаване на допълнителни условия за повишаване информираността на гражданите относно цялостната дейност на съда, както и за конкретните съдебни дела, които се разглеждат.

Районен съд-Търговище: Общата оценка за за дейността на съда е „Много добър 5“

Декларациите по ЗПРКИ на съдиите са попълнени само с инициали. Няма информация за членовете на етичната комисия към съда, правила за работа и резултати от дейността. Не са открити и данни за подадени и разгледани сигнали. При неспазване на съдийски разпореждания няма наложени глоби или друг вид санкции. **Адвокатите не спазват изискванията за външния вид в съдебни заседания, за разлика от магистратите, които винаги са облечени в тоги.**

Независимо че са изпълнени основните изисквания, според нас архитектурната среда на съдебната палата в град Търговище не е съобразена в достатъчна степен с нуждите и потребностите на хората с увреждания. Няма достатъчно указателни табели, които да улесняват гражданите при посещение на съда. Облекченията по чл. 5 от Закона за държавните такси не са обявени публично. Необходимо е разработване на звукова версия и софтуер, позволяващ използването ѝ от хора със зрителни проблеми. Служителите в канцелариите трябва да бъдат обучени как да работят с клиенти. За съжаление някои от тях не са достатъчно търпеливи и не предоставят исканата информация. Необходимо е изграждането на информационен център за обслужване на гражданите.

В Районен съд – Търговище не се извършва жребий за съдебни заседатели, съгласно чл.72, ал.2 от ЗСВ, като считаме за неуместно изборът на основни и резервни съдебни заседатели за участие в делата да става „по телефона“. По нареждане на председателя на Районен съд – Търговище, жребиът за определяне на основните и резервните съдебни заседатели се извършва по следния начин: всеки съдия по наказателни дела има списък с имената и телефонните номера за връзка. Съдиите канят съдебните заседатели подред на списъка, с цел съдебните заседатели да могат да влизат в еднакъв брой дела.

3.2. ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ДЕЙНОСТТА НА СЪДА

Препоръките имат за цел да предоставят основа за работа на съответните институции в подобряването на правната рамка и на процедурите за приложението ѝ в съдебната система.

- **Препоръки към Висшия съдебен съвет и Министерство на правосъдието**

За да се постигне високо качество на услугите, получавани от гражданите, настояваме съдилищата да осигурят *пълна прозрачност* как и при какви условия *банките са станали част от административния процес* по заплащане на административни такси в съда, което значително затруднява достъпа до правосъдие заради заплащаната по-висока цена по комисиона на банката. Предлагаме съдилищата да обявят договорите за избор на банка и условията по тях, за да стане ясно как е защитен общественият интерес. Би било добре всяка година съдът в годишния си отчет да посочва как са определени размерите на банковите такси и защо е решено да се премине на банково обслужване.

Във връзка с наблюдаваната от нас ниска ефективност на участието им, предлагаме да се установи механизъм *съдебните заседатели да станат по-ефективни* и да бъдат мотивирани да участват пряко в процеса. Това може да стане като системата на заплащане обхваща цялостен ангажимент, а не е само на отделно заседание. Биха могли да се одобрят общи правила за дейността на съдебните заседатели, в които да залегнат принципите на случайния подбор, прозрачност и планиране. Полезно би било да се разпишат точно и хипотезите, при които съдебните заседатели могат да не участват по уважителни причини, като това обстоятелство се удостоверява с документи. Според нас не е коректно общински съветници да бъдат избирани за съдебни заседатели. Да се разгледа възможна промяна на процедурата за избор на съдебни заседатели – те имат равни права със съдиите, а се избират от Общинския съвет, който е орган на местното самоуправление.

Според нас има място за подобряване *медийната стратегия на съда*, като се увеличат броят и видовете информационни табла, които да насочват гражданите към интересующите ги зали и канцеларии. Полезно е да се назначи по един служител за връзки с обществеността, който да обслужва всеки съдебен район в България – общо 28 бр. С оглед достъпа на гражданите до работата на съда, препоръчваме ВСС да осигури безплатен достъп до електронна справка по всички данни по дадено дело или до електронни досиета в определен вид, с прилагането на нормите на ЗЗЛД и ЗЗКИ.

- **Препоръки за прилагането на Гражданския процесуален кодекс**

Поради наблюдаваните и в миналото слабости по призоваването на страните, настояваме за административни мерки за подобряване организацията на работа на призовките. Полезно би било да се подобри схемата при връчването на призовките и всякакъв вид призоваване, да бъдат разширени начините за призоваване, за да бъде избегнато нередовното призоваване. Настояваме да се преодолее практиката делото да се разглежда по същество при отсъствие на една от заинтересованите страни. (Това е регистрирано в 20% от наблюдаваните дела!)

- **Препоръки за прилагане на Наказателно-процесуалния кодекс**

Считаме, че Указът за борба с дребното хулиганство (УБДХ) не отразява съвременните обществени отношения. В решения на Европейския съд за правата на човека се коментира, че УБДХ е в противоречие с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и не отговаря на съвременните стандарти за защита на правата на човека. Настояваме УБДХ да бъде приведен в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове. Включително да се премахне противоречието със Закона за административните нарушения и наказания, в който няма описано наказание „*Задържане в подделение на МВР*“ за срок до 15 денонощия. Според нас е важно съдът задължително да указва в решенията си по дела по УБДХ възможността за обжалване пред

Административен съд.

- **Препоръки за прилагане на Закона за закрила на детето**

С оглед максималната защита интересите на децата, настояваме при прилагането на Закона за закрила на детето да се извършва проверка дали възрастните близки (баба и дядо), са в състояние да продължават да се грижат за тях. Би могло да се помисли да бъдат въведени по-строги наказания по отношение на безотговорните родители, които оставят децата си на грижите на държавата. Настояваме всички държавни институции да подобрят координацията си по отношение прилагането на ЗЗД и осигуряване на максимално добри условия за живот на децата. Препоръчваме да се избягват решения на съда за настаняване на децата за отглеждане в дом за медико-социални грижи.³⁴ – над половината от наблюдаваните случаи. Подобна съдебна практика не отговаря на променените обществени отношения и социалната политика на държавата. Настаняването на деца в институции нарушава техните права, гарантирани от международни конвенции, по които Република България е страна (Конвенция на ООН за правата на детето, Конвенция на ООН за правата на хора с увреждания) и води до установяване на дискриминационни модели в образованието и достъпа до качествена грижа и услуги.

Препоръчваме съдът да използва експерти и преводачи при работа с представители на уязвими групи и малцинства, за да се защити максимално интересът на децата и се повиши качеството на съдебния процес.

- **Препоръки за прилагането на Закона за защита от домашно насилие**

По време на нашето наблюдение забелязахме някои слабости на прилагането на ЗЗДН. С цел повишаване ефективността на превантивната функция на решенията, предлагаме при повторен акт на насилие, в нарушение на съдебна заповед, да се прилагат наказанията, предвидени в Наказателния кодекс. Освен това е добре да се предвидят в закона съдебни санкции или наказания поради неучастие на извършителите в специализирана програма. Предлагаме законодателно да се въведе ограничителна мярка за извършителите на домашно насилие да напускат страната.

За да се постигне реална защита на жертвите на домашно насилие е необходимо полицията да изгради механизми за контрола по изпълнението на съдебните решения и заповеди по ЗЗДН. Районните полицейски инспектори, съвместно с Агенцията за социално подпомагане, биха могли да организират периодични посещения в домовете на жертвите на домашно насилие. Препоръчваме законодателно да се уреди задължението полицията да уведомява районната прокуратура за всеки случай на проява на домашно насилие с цел преценка на обхвата на деянието в Наказателния кодекс.

Практиката по прилагане на закона показва, че е необходима кардинална реформа в системата за събиране на държавните вземания. В момента липсват сериозни механизми всички длъжници да плащат задължително: Могат да се разгледат идеите държавните институции, местните власти и банките да не обслужват длъжниците, да не им се позволява да регистрират моторно превозно средство и да се ограничат пътуванията им в чужбина. При образуване на изпълнителните дела, държавните публични изпълнители могат да проявяват по-голяма последователност при събиране на държавните вземания, за което са отговорни пред закона и всички данъкоплатци, включително да разпродават движимо и недвижимо имущество. За тази цел е наложително НАП ефективно да изпълнява инструкцията за взаимодействие с Висшия съдебен съвет. При събиране на глобите могат да се използват ефективно всички законови възможности за изпълнение на съдебните решения и превенция на домашното насилие – налагане на ограничителни мерки в Закона за българските документи за самоличност и Закона за МВР. Поради трудностите със събирането на наложените съдебни глоби по реда на ЗЗДН, предлагаме законодателно да се замени санкцията с полагане на общественополезен труд.

Препоръчваме да се създадат работещи механизми за взаимодействието между по-

³⁴ Известни с популярното наименование в миналото „Дом майка и дете”

лия, прокуратура и съд по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие, особено при предаване на съдебната заповед за незабавна защита. Полицейските служители могат да бъдат обучавани как да взаимодействат ефективно с НПО, прокуратура и съд при прилагането на Закона за защита от домашно насилие. Препоръчваме държавата и общините да осигуряват институционална подкрепа на неправителствените организации или национални мрежи в подкрепа на жертвите на домашно насилие. С цел по-ефективно справяне с последствията от домашно насилие, препоръчваме Агенцията за социално подпомагане да утвърди методика за нова социална услуга „Консултативен център по проблемите на домашното насилие“. Препоръчително е Агенцията за социално подпомагане да изработи стандарти за социални услуги по превенция на домашното насилие.

В няколко случая наблюдавахме дела, в които оплакванията от домашно насилие прикриват имуществени претенции. Според нас е наложително да се намери механизъм, претенциите за спиране на насилието да се разграничат от имуществени монополни претенции върху общото жилище, когато става въпрос за домашно насилие.

- **Препоръки за прилагането на Закон за предотвратяване и разкриване конфликт на интереси (ЗПРКИ) и Кодекс за етично поведение на българските магистрати**

В редица случаи наблюдаваме конфликт на интереси от страна на магистрати и съдебни заседатели. За да се избегнат и разкриват тези случаи е необходимо преразглеждане на наличните механизми за прилагане на закона и кодекса. Тъй като съдебните заседатели имат големи права при произнасяне на присъдите, предлагаме и те да подлежат на контрол. Предлагаме да се предвиди законодателно задължение на всички публични длъжности - включително съдебни заседатели, държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията - да подават декларации по реда на ЗПРКИ за наличие или липса на конфликт на интереси. Поради високия обществен интерес, считаме, че декларациите трябва да бъдат публикувани в съответните интернет-страници на съдилищата и в интернет-страницата на Висшия съдебен съвет.

- **Препоръки към административните ръководители на съда**

Забелязахме известна непоследователност при разпределяне делата на случаен принцип. Очевидно е задължително да се прилага чл.72, ал.2 от ЗСВ – жребият за определянето на основни и резервни съдебни заседатели, независимо от наличието или липсата на „специализирана програма“ за това. Препоръчваме жребият за определяне участието на съдебните заседатели в делата да се извършва от съдебния администратор. Предвид случаите на спешни производства е удачно всеки месец да се изработва график със съдебни заседатели, които ще бъдат на разположение, като при формирането на конкретните състави отново да се следят посочените принципи за подбор. За да се постигне добра представителност, препоръчваме да се привличат млади хора за съдебни заседатели. Полезно е да се разработи ясен механизъм за контрол на балансирана натовареност на съдебните заседатели. От голяма помощ за ефективността на заседателите би било периодично (на 6 месеца) да се провеждат обучения за запознаване им със законите и измененията в тях. За да се постигне по-висока дисциплина на участието им, предлагаме при системно неизпълнение на задълженията (повече от три отказа) от страна на съдебен заседател, да се прилага чл. 71 от ЗСВ – процедура за освобождаване от длъжност.

За да се повиши авторитетът на съдебната власт е необходимо всички да спазват определени правила, свързани с външния вид. Предлагаме съдът да осигури стая в съдебната сграда за ползване от адвокатите, за да могат да оставят личните си вещи и да обличат тогите. Считаме, че е отговорност на съдиите да следят стриктно за спазване на изискването за носене на тоги в съдебно заседание от адвокати. Препоръчваме административните ръководители да издадат заповеди за задължителен делови стил на обличане за всички съдебни служители и съдебни заседатели.

Наблюдавахме известни подобрения в достъпа на лица със специални потребности до правораздавателната система. Въпреки това, предлагаме чрез вътрешни нормативни правила да се утвърдят съдебните заседания с участието на хора с трайни физически увреж-

дания да се насрочват само в приземния етаж на съда. С цел ефективна работа на съда и ограничаване на външния шум е удачно да се подобри вътрешната архитектурната среда в съдебната сграда. За да се подобри достъпът на гражданите е желателно да се поставят указателните табели на всички места в сградата и да бъдат преведени на чужд език в помощ на чужденци.

Установихме, че насрочването на няколко съдебни заседания в един и същи час води до закъснения и струпване на много участници през съдебната зала. Считаме, че системата може да избегне подобни слабости. За да се осигури ефективно участие в съдебния процес на всички страни, предлагаме да се озвучат съдебните зали, в които дори седалищата на първия ред в залата не чуват какво се случва пред тях. Могат да се поставят монитори и на местата за страните, за да могат да следят воденето на протокола от съдебното заседание. Всички служители от съдебната администрация да бъдат учтиви и внимателни, като предоставят исканата от гражданите информация.

С цел подобряване достъпа на гражданите до качествени административни услуги, предлагаме: Да се проведе в цялост принципът на „едно гише“, като се изведе по-голямата част от справките по делата в информационния център, който съответно да се разшири. Да се усъвършенства системата за електронен достъп до информацията по делата, като се направи достъпът до основните документи безплатен. Да се осигури по-пълнен достъп до информацията за общественозначими дела (като се прецизират критериите за обществена значимост въз основа на обществено обсъждане) и при възможност да се разработи звукова версия на сайта и софтуер за ползване от хора със зрителни увреждания.

- **Препоръки към адвокатските колегии**

С цел повишаване и запазване авторитета на правораздавателния процес, смятаме, че адвокатите трябва задължително да се явяват облечени в тоги в съдебно заседание.

- **Препоръки към съдебните заседатели**

В момента наблюдаваме редица пропуснати възможности за ефективно участие на съдебните заседатели в работата на съда. Съдебните заседатели биха могли да проявяват активност, като задават въпроси на участниците в процеса. Съдебните заседатели могат да използват успешните практики с изработени правила в магистратурите на Габрово, Сливен, Ямбол, Севлиево и Ихтиман. Документите са достъпни в електронните страници на съответните институции и могат да бъдат намерени лесно. За да се избегнат редица административни затруднения е препоръчително съдебните заседатели своевременно да заявяват пред съдебната администрация възможността си да участват по всяко време в тегленето на жребий при определяне на съдебните състави.

*

Коментар на юристи от Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България по приложението на Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ)

Във връзка с това обръщаме внимание върху становище на Ана Караиванова, която оглавява Инспектората към Висшия съдебен съвет от началото на 2008 г., споделено в интервю.³⁵ „Категорично съм против да се дават бонификации за това, че обвиняемият си бил признал, най-малкото, че с обратен знак направихме самопризнанието царица на доказателствата“.

При наблюдението на административно-наказателни дела в четирите съдебни района интерес привлякоха нормативите и приложението на **Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ)**. В решения на Европейския съд за правата на човека по дела, заведени срещу България, се коментира, че този нормативен акт е в противоречие с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи /ЕКЗ-ПЧОС/ и не отговаря на съвременните стандарти за защита правата на човека. Европейската конвенция повелява, че всяко задържане, дори и извършено по постановление от съдебен орган, трябва да подлежи на контрол за законосъобразност от висшестоящ съд. Съгласно чл.7 от УБДХ, решението по този указ не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно, въпреки че визираните в чл.1, ал.1 от същия определя нарушенията и наказанията по този нормативен акт като административни. Неточна и несъобразна с изменените обществени отношения, предвид приемане на УБДХ през 1963 година, е разпоредбата на чл. 1 ал. 2 от Указа, очертаваща състава на дребното хулиганство. В противоречие на разпоредбата на чл. 13 от ЗАНН е предвиденото в Указа наказание „задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, което не попада в обхвата на изброените видове административни наказания –обществено порицание, глоба или временно лишаване от права за упражняване на определена професия или дейност. За всяко едно от тях ЗАНН предвижда процедура по обжалване на съдебните актове, т.е. подлежат на последващ съдебен контрол.

Безспорно остава открит въпросът – дребното хулиганство административно нарушение ли е, „несъществено престъпление“ ли е или такова, доближаващо се до разпоредбата на чл. 325 от НК? Ако е административно нарушение, защо е предвидено наказание „задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, а не някое от определените по ЗАНН административни наказания? Следва да се отговори и на въпроса дребното хулиганство „несъществено престъпление ли е“- по терминологията на съда в Страсбург, или изпълва признаците на чл.325 от НК, но при условията на „маловажност“ по смисъла на чл. 91 т. 9 от НК. Изрично е посочено в УБДХ, че наложеното административно наказание не се счита за осъждане и не се вписва в бюрата за съдимост. Ако съдията е постановил задържане, то се изтърпява в съответното поделение на МВР, като времето за изтърпяването му се използва за „включване на нарушителите в общественополезен труд, съобразно тяхното здравословно състояние, възраст и др.“. Нарушителите не получават трудово възнаграждение от работодателите си; работното им място се запазва и не се прекъсва трудовият им стаж.

Предвид решенията на съда за правата на човека в Страсбург по делата „Станчев срещу България“ и „Камбуров срещу България“, Гражданското наблюдение счита, че липсата на възможност за обжалване на решенията, постановени по реда на УБДХ, нарушават чл. 2 от Протокол № 7 на ЕКПЧ. Пример за удобното прилагане на Указа бяха наказанията, раздадени за една нощ на протестиращите на 14 януари 2010 г. пред сградата на Парламента. Без право на обжалване решението на съда. А дори за минаване на червено можеш да обжалваш постановлението за наложено наказание по Закона за движение по пътищата.

35 Публикация „Прокурори пишат по 2 обвинителни акта на година“, в-к „24 часа“, 28 юли 2010 г.

Изследване на практиката в наблюдаваните съдилища по прилагането на този указ показва, че: наказанието се прилага с еднаква сила за различни по размер и вид прояви на дребно хулиганство. В много от наблюдаваните случаи съдебното дело протича само в едно съдебно заседание; повечето подсъдими не се представляват от професионални защитници в процеса и не разбират смисъла му; съдът не събира допълнителни доказателства за изясняване на причините за прояви на дребно хулиганство; в съдебните процеси не се разпитват други свидетели освен полицейски служители, които в някои случаи са заинтересовани лица; цялото административно-наказателно дело по УБДХ се базира само на съставения акт за нарушение на общественения ред. Съдът в 99% от случаите кредитира това, което е описано в полицейския акт по УБДХ, включително и посочените от полицията свидетели. Констатирано е, че в поне 2 от случаите при съставянето на акта полицаите не са запитали нарушителите дали имат възражения при подписването му. Установено е нееднакво третиране на сходни случаи на нарушения, които попадат в обхвата на УБДХ.

**

Експертна позиция на Центъра на НПО Разград, член на Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда и регистриран доставчик на социални услуги, относно темата за прилагане на Закона за закрила на детето

В България сериозна част от държавната и общинската администрация са различните домове за социални грижи. Особено силна е съпротивата на тези служби срещу закриването на такива центрове, които носят голям финансов ресурс и разкриват нова заетост. Настаняването на деца в институции нарушава техните права, гарантирани от международни конвенции, по които Република България е страна (Конвенция на ООН за правата на детето, Конвенция на ООН за правата на хора с увреждания) и води до установяване на дискриминационни модели в образованието и достъпа до качествена грижа и услуги.

Независимо от вложените ресурси, животът на децата в институциите от интернатен тип не става по-добър, а услугите по-качествени. Институционализацията не предполага наличие на доверителна връзка с един постоянен възрастен, индивидуална грижа, внимание и лично пространство за детето. Тя не може да задоволи основните потребности на децата и оказва негативно влияние върху тяхното развитие и поведение. Това, от своя страна, води до допълнителна икономическа и социална цена за цялото общество.

Семейството е най-добрата среда за развитие на детето – всички работещи в сферата на деинституционализацията трябва да имат еднакво разбиране за отрицателното влияние, което има институционалната грижа върху децата и за това, колко е важно детето да се отглежда в семейна среда.

Осигурява се предимство за настанявания в семейна среда – при търсенето на услуги, алтернативни на престоя в институция, първо се полагат всички усилия за реинтеграция на детето в родното му семейство, когато това е уместно и не застрашава живота на детето. Когато това не е възможно, се търси възможност за дългосрочно решение в най-добрия интерес на детето, при което първо се търси настаняване в семейство на близки или роднини, а след това при осиновители или приемни родители.³⁶

36 Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България” - <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=170>

***

Коментар на Център на НПО Разград, свързан с достъп до правосъдие – заплащане на такси за съдебни услуги в администрацията

Публичните институции, включително и съдилищата, обявяват конкурси за избор на обслужваща банка, но по наши данни в критериите за избор не присъства условието офертата да е съобразена с интересите на клиентите. Поради това предлагаме при обявяване на обществена поръчка за избор на обслужваща банка да има условие в този смисъл, за да се гарантира, че комисионата на банката за извършвания банков превод ще е конкурентна и в интерес на гражданите и организациите, които са клиенти на съда и получават публични услуги в една държавна институция. Според нашите проучвания основен критерий за избор на обслужваща банка са преференциите, които институциите са готови да предложат на служителите и съдиите за получаване на изгодни условия. Става дума за личен интерес при теглене на кредити, преференции при депозити, получаване на кредитни и дебитни карти с ниски лихви. Ние искаме пълна прозрачност как и при какви условия банките са станали част от административния процес по заплащане на такси в съда, което значително затруднява достъпа до правосъдие заради заплащаната по-висока цена. Остава неясно как са определени размерите на банковите такси и защо е решено да се премине на банково обслужване.

Според разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от Закона за държавните такси същите се плащат с държавна таксова марка или в брой. Законът дори не предвижда плащане чрез банков превод. А каква е практиката – държавните институции и съдилищата масово отказват да признаят или не информират гражданите, че може да платят държавната такса с таксови марки. Държавни таксови марки се продават навсякъде в пощите (с номинал 0,10, 0,20, 0,50, 1,20 и 5 лева). Плащането в брой на практика не е възможно, тъй като съществувалият по-рано каси са закрити.

„Като организация, изразяваща позициите и мнението на потребителите, се обръщаме към вас с искане да упражните законовите си правомощия и да предприемете нужните действия, така че плащанията на държавни такси в съдилищата, КАТ, НАП, НОИ, Агенция по вписванията и другите ви подопечни ведомства да бъдат извършвано според закона, като бъдат разкрити каси за пряко разплащане в брой. Изразяваме убеждението си, че по този начин държавните институции ще уважат и зачетат както законността, така и правата на хиляди български граждани, които като данъкоплатци издържат същите държавни институции“, се казва в писмото на Асоциация „Активни потребители“ до министъра на вътрешните работи, министъра на финансите, министъра на правосъдието и до Висшия съдебен съвет.³⁷

Потребителската асоциация смята, че държавата, в лицето на посочените административни и съдебни органи, облагодетелства банковите институции, поради осигурения и непресъхващ поток на клиенти, в нарушение на правилата за свободна конкуренция. Ние считаме, че с тази практика държавата оказва скрита държавна помощ на определени банки, в нарушение на Закона за държавната помощ и на Закона за защита на конкуренцията.

Практиката на държавните органи е в противоречие с духа и буквата на Закона за държавните помощи, конкретно на чл. 2, във връзка с параграф 1 от Допълнителните разпоредби на същия закон. По смисъла на параграф 1 от Допълнителните разпоредби на ЗДП „държавна помощ“ е всяка помощ, предоставена от държавата или общината или за сметка на държавни или общински ресурси, пряко или чрез други лица, под каквато и да е форма, която нарушава или застрашава да наруши свободната конкуренция, чрез поставяне в по-благоприятно положение на

37 <http://www.aktivnipotrebiteli.bg/?p=668>, публикувано на 23.02.2010 г.

определени предприятия, производството или търговията на определени стоки, или предоставянето на определени услуги, доколкото се засяга търговията между държавите членки.

Практиката на държавните органи е в нарушение на правилата на конкуренцията, доколкото Законът за защита на конкуренцията е приложим и по отношение на държавните органи, включително органи на изпълнителната власт и на местното самоуправление, ако изрично или мълчаливо предотвратяват, ограничават, нарушават или могат да предотвратят, ограничат или нарушат конкуренцията в страната - чл.2, ал.1, т.2 от ЗЗК.

Практиката противоречи на принципите, въз основа на които е изградена политиката на Европейския съюз по отношение на държавните помощи – чл. 107-109 от ДФЕС, както и на постоянната практика на съда на ЕС. Държавната помощ се определя не толкова според причините и целите на държавната намеса, а с оглед на нейните последици; понятието за държавна помощ е обективно и е функция единствено от това дали държавната мярка предоставя или не предимство на едно или няколко предприятия - Решение от 27.01.1998 г., Ladbroke Racing/ Commission, T- 67/94, Rec. 1998, р. II-1.

4. Четвърта част

ДОПЪЛНЕНИЯ

Приложение №1:

4.1. ДОКЛАД НА ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ ПОКАЗАТЕЛИТЕ ЗА НАТОВАРНОСТТА НА МАГИСТРАТИТЕ В ОТДЕЛНИТЕ НИВА И ЗВЕНА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ЗА 2009Г.:

№	Съдилища	Брой дела за разглеждане	Брой свършени дела	Брой съдии по щат	Натовареност към делата за разглеждане	Натовареност към свършените дела
1	Районен съд - Варна	27380	22000	40	57,04	45,83
2	Районен съд - Русе	13063	11580	18	47,33	41,96
3	Районен съд - Добрич	9342	8238	19	40,97	36,13
4	Районен съд - Търговище	2895	2661	11	21,93	20,16

Средната натовареност за страната през 2009 г. е била 38.42 дела на един съдия месечно. Спрямо този показател съдиите от районните съдилища във Варна и Русе са най-натоварени при разглеждането на делата през 2009 година. В общата класация на всичките 113 районни съдилища в България, Районен съд – Варна е на второ място по натовареност след Софийски районен съд със средномесечен брой за разглеждане на дела от един съдия – 57,04. Районен съд – Русе се нарежда на шесто място, със средномесечен брой за разглеждане на дела от един съдия – 47,33, изпреварвайки по натовареност дори районните съдилища в Пловдив и Бургас. Районен съд – Добрич по показателя си – 40,97 е със средна натовареност и се намира на 14-то място в общата класация. Районен съд – Търговище е със слаба натовареност – 21,93 месечно дела за разглеждане от един съдия. По този показател в общата класация се намира на 84-то място.

По отношение на действителната натовареност:

№	съдилища	Брой дела за разглеждане	Брой свършени дела	Брой съдии по щат	Отработени човеко-месеци	Натовареност към делата за разглеждане	Натовареност към свършените дела
1	Районен съд - Варна	27380	22000	40	426	64,27	51,64
2	Районен съд - Русе	13063	11580	23	239,4	54,57	48,37
3	Районен съд - Добрич	9342	8238	19	188,95	49,44	43,60
4	Районен съд - Търговище	2895	2661	11	100,53	28,80	26,47

Според действителната натовареност в доклада на Висшия съдебен съвет Районен съд – Варна поддържа тенденцията за висока натовареност в сравнение с останалите наблюдавани съдилища в градовете Русе, Добрич и Търговище. В общата класация сред общо

113 съдилища в България, по отношение на действителната натовареност Районен съд – Варна е на 4-то място, Районен съд – Русе е на 8-мо място, Районен съд – Добрич е на 17-то място и Районен съд – Търговище е на 75-то място.

По отношение на натовареността на съда:

„Колкото до натовареността, не всички са затрупани. В Костинброд, например, има петима прокурори, които за цяла година са написали общо 11 обвинителни акта (6 от тях са за шофиране в нетрезво състояние, пишат се за един ден) и са сключили 101 споразумения. При споразуменията прокурорите не пишат обвинителни актове, съдиите не пишат мотиви. За мен това е признак на деквалификация – магистратът е магистрат в актовете си, от тях се вижда мисли ли логически и доколко познава закона.“ Ана Караиванова, главен инспектор в Инспектората към Висшия съдебен съвет:³⁸

4.2. СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО

Варна: Наблюдавани са 16 наказателни дела, от които 13 (81%) са за престъпления от общ характер и 3 (19%) са за престъпления от частен характер. Наблюдавани са и 26 граждански дела, от които 8 (31%) са бракоразводни с произнасяне по вината, за издръжка и промяна на издръжка, 6 (23%) са по Закона за защита от домашното насилие, 8 (31%) са по Закона за закрила на детето, 1 (4%) е по Закона за защита от дискриминация, 1 (4%) облигационно дело по общия граждански ред, 1 брой (4%) за съдебна поръчка и 1 (4%) брой вещно дело /установителен иск/.

Добрич: Наблюдавани са общо 20 граждански дела, от които 6 (30%) са граждански дела по Семейния кодекс, 5 (25%) са граждански дела по Закона за защита от домашно насилие, 2 (10%) са облигационни дела, 1 (5%) е гражданско дело - вещен иск, 4 (20%) са граждански дела по Закона за закрила на детето, 2 (10%) са по Гражданско-процесуалния кодекс. От общо 10 наблюдавани наказателни дела, 8 (80%) са наказателни дела за престъпления от общ характер, 2 (20%) са наказателни дела за престъпления от частен характер.

Русе: Наблюдавани са общо 19 граждански дела, от които 6 (31%) граждански дела по Закона за закрила на детето; 6 (31%) дела по Закона за защита от домашното насилие; 3 (16%) граждански дела по Семейния кодекс и 3 дела по общия ред на ГПК. От общо 11 наблюдавани наказателни дела са наблюдавани 8 (72%) наказателни дела от общ характер, 2 (14%) наказателни дела от частен характер и 2 (14%) дела по Указа за борба с дребно хулиганство.

Търговище: Наблюдавани са общо 20 наблюдавани граждански дела, от които 9 (45%) са граждански дела по Семейния кодекс, 8 (40%) са граждански дела по Закона за закрила на детето, 2 (10%) са граждански дела по Закона за защита от домашно насилие, 1 (5%) е гражданско дело по общия ред на ГПК. От общо 10 наблюдавани наказателни дела 9 (90%) са за престъпления от общ характер, 1 (10%) са за престъпления от частен характер.

При кои съдии са наблюдавани съдебните дела.

Районен съд - Варна

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗД	ЗЗДдетето	Вещни дела	Облигационни дела	НЧХД	НОХД
1	Христо Минев								3
2	Радостина Методиева								3
3	Силвия Обрешкова								1

³⁸ Публикация „Прокурори пишат по 2 обвинителни акта на година“, в-к „24 часа“, 28 юли 2010 г.

4	Георги Митев							1	
5	Албена Славова							1	
6	Петя Захариева	5							
7	Румяна Христова	11							
8	Любомир Нинов	1	2						
9	Моника Жекова			1					
10	Мая Недкова				1				
11	Даниела Михайлова							1	1
12	Жана Маркова					1			
13	Ивелина Владова		1						
14	Мирослава Данева					1			
15	Валя Цуцакова								1
16	Вихрен Бъчваров		1						
17	Румяна Петрова								1
18	Добромир Андреев								2

Районен съд – Добрич

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗДетето	ГПК	НЧХД	НОХД
1	Николай Николов		1		1		
2	Станимир Ангелов		2	2			
3	Стела Тонева	2					
4	Любомир Генов	1			2		
5	Албена Колева	1			1		
6	Павлина Паскалева	1			1		
7	Калиптен Алид						1
8	Данчо Димитров					1	
9	Веселин Николов					1	2
10	Минка Кирчева						2
11	Мариана Момчева						2
12	Соня Дженкова			1			
13	Анна Великова		1	1			
14	Петър Монеv						1
15	Светлана Кирякова				1		
16	Петя Колева		1				

Районен съд – Русе

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗДетето	ГПК	НЧХД	НОХД	УБДХ
1	Татяна Илиева			1				
2	Елена Балджиева	1	2	1				
3	Ивайло Иванов	1	2	1				
4	Васил Петков		1	1				
5	Майя Йончева		2					
6	Велизар Бойчев		1				1	
7	Милен Петров						1	
8	Пламен Ченджиев						1	
9	Ралица Русева					1		
10	Николинка Чокоева						1	
11	Светлана Нейчева						1	
12	Александър Станчев						1	
13	Виржиния Караджова	1	1		1			
14	Венцислав Василев						1	
15	Мирослав Йорданов						1	
16	Явор Влахов						1	
17	Тихомира Казасова			1				
18	Елица Димитрова							1
19	Надежда Александрова			1				
20	Дарин Йорданов			2	2			

Районен съд – Търговище

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗДетето	ГПК	НЧХД	НОХД
1	Христина Сярова	2	1		1		
2	Боряна Петрова				5		
3	Йоанна Антонова	3	1				
4	Тодор Димитров					1	2
5	Розалина Ботева						2
6	Анна Димитрова					1	1

С какви съдебни актове са били приключени наблюдаваните съдебните заседания³⁹

Районен съд – Варна: Приключили са: 2 наказателни дела с осъдителни присъди; 1 наказателно дело със сключено споразумение между прокурора и подсъдимия; 1 наказателно дело с оправдателна присъда; 1 гражданско дело по ЗЗДН е прекратено с определение поради оттегляне на жалбата от ищеца; 1 гражданско дело по ЗЗДН е приключено с постигната спогодба между страните; 5 гражданско дело по ЗЗД с постановяване на решение в законния едномесечен срок; 1 гражданско дело по Семейния кодекс е приключено

³⁹ Наказателните дела приключват с присъда или с определение. Присъдата може да бъде оправдателна или осъдителна. Осъдителната присъда може изцяло или частично да потвърди първоначалното или измененото обвинение. Гражданските дела приключват с определения и с решения. С определение и при наказателните, и при гражданските дела може да се прекрати делото, да се отложи делото или да се одобри споразумение или съответно спогодба между страните.

чено с решение; 1 гражданско дело по Закон за защита от дискриминация е приключило с решение, което се очаква да излезе в законоустановения срок.

Районен съд – Добрич: от общо наблюдавани 30 съдебни дела, със съдебен акт са приключили 4 наказателни дела (13,33%) с постановена присъда и 5 граждански дела (16,67%) с постановен съдебен акт, както следва:

- 1 гражданско дело по ЗЗНД приключи с постановена съдебна заповед
- 1 гражданско дело по ЗЗД, приключило с решение
- 1 бракоразводно дело приключи с решение.
- 1 бракоразводно дело приключи с решение
- 1 дело по ГПК приключи с решение

Районен съд – Русе: От наблюдаваните 30 съдебни дела, 5 граждански дела по ЗЗД са приключени с постановени решения, 4 дела по ЗЗЗД приключиха с издаване на заповед за незабавна защита; 4 наказателни дела приключиха с постановена присъда; 1 наказателно дело от общ характер приключи със споразумение, 1 дело по Указа за борба с дребно хулиганство приключи с решение за наложено наказание.

Районен съд – Търговище: 3 дела по семейния кодекс приключиха с решение. 4 граждански дела по Закон за закрила на детето са приключени с решения. 1 дело по ЗЗДН приключи с издадена заповед за защита. 1 гражданско дело по общия ред на ГПК приключи с постигната спогодба между страните. 3 наказателни дела са приключени с присъди, 1 наказателно дело приключи с оправдателна присъда. 1 наказателно дело за престъпления от частен характер е прекратено.

Брой приключени дела с постановен съдебен акт.

Районен съд – Варна: От общо 32 наблюдавани съдебни дела са приключени 15 броя дела с постановен съдебен акт – 6 (40%) наказателни и 9 (60%) граждански.

Районен съд – Добрич: От наблюдавани общо 30 дела, от които 9 са приключени (30%). От приключените през наблюдавания период дела, 4 са наказателни (44,44%), а 5 са граждански (55,56%). От приключените граждански дела има 1 гражданско дело по ЗЗДН (20%), 1 гражданско по ЗЗД (20%) и 2 гражданско дело по СК (40%), 1 друго гражданско дело (20 %) са приключени с постановен съдебен акт.

Районен съд – Русе: От общо 30 наблюдавани дела, 21 дела (70%) са с постановен съдебен акт – 6 (29%) наказателни дела и 15 (71%) граждански дела.

Районен съд – Търговище: От общо 30 наблюдавани съдебни дела, 20 (66%) са приключени с постановен съдебен акт, от които 15 са граждански дела и 5 са наказателни дела.

Брой отложени дела.

Районен съд – Варна: Отсрочените дела са два броя. Отложените дела са общо петнадесет броя, от които пет (45%) са наказателни и десет (48%) са граждански дела.

Районен съд – Добрич: От наблюдаваните общо 30 дела, 18 са отложени, от които 5 наказателни дела и 13 граждански дела.

Районен съд – Русе: От 30 наблюдавани дела в Районен съд Русе, 6 (20%) са отложени, от които две граждански дела по Закона за защита от домашното насилие (8%), 1 гражданско дело по ЗЗД, едно наказателно дело от частен характер (14%) и две наказателни дела от общ характер (28%).

Районен съд – Търговище: От общо 30 наблюдавани съдебни дела, 2 граждански дела (6%) и 2 наказателни дела (6%) са отложени.

Обект на наблюдение

Районен съд – Варна: От общо 42 броя наблюдавани дела 26 броя (62%) са по Гражданския процесуален кодекс и 16 броя (38%) са по Наказателно-процесуалния кодекс, при които се прилага и Наказателният кодекс. От наблюдаваните граждански дела, в 8 броя (31%) са се прилагали разпоредбите на Семейния кодекс, в 8 броя (31%) са се прилагали разпоредбите на Закона за закрила на детето, в 6 броя (23%) са се прилагали разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 1 брой (4%) се е прилагал Законът за защита от дискриминация, в 2 броя (8%) се е прилагал Законът за задълженията и договорите.

Районен съд – Добрич: От общо 30 броя наблюдавани дела, 20 броя (66%) са по Гражданския процесуален кодекс и 10 броя (34%) са по Наказателно-процесуалния кодекс, при които се прилага и Наказателният кодекс. От наблюдаваните граждански дела, в 5 броя (25%) са се прилагали разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 4 броя (20%) са се прилагали общите разпоредби на ГПК и Закона за задълженията и договорите, в 4 броя (20%) са се прилагали разпоредбите на Закона за закрила на детето, а в 4 броя (20%) Семейния кодекс.

Районен съд – Русе: От общо 30 броя наблюдавани дела, 19 броя (63%) са по Гражданския процесуален кодекс и 11 броя (37%) са по Наказателно-процесуалния кодекс, при които се прилага и Наказателният кодекс. От наблюдаваните граждански дела, в 3 броя (30%) са се прилагали разпоредбите на Семейния кодекс, в 5 броя (26%) са се прилагали разпоредбите на Закона за закрила на детето, в 6 броя (31%) са се прилагали разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 3 броя (16%) са се прилагали общите разпоредби на ГПК. От наказателните дела, 2 броя (18%) са били по Указа за борба с дребно хулиганство;

Районен съд – Търговище: От общо 30 броя наблюдавани дела, 20 броя (66%) са по Гражданския процесуален кодекс, а 10 броя (34%) са по Наказателно-процесуалния кодекс. От наблюдаваните граждански дела, в 9 броя (45%) са се прилагали разпоредбите на Семейния кодекс, в 8 броя (40%) са се прилагали разпоредбите на Закона за закрила на детето, в 2 броя (10%) са се прилагали разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие и в 1 брой (5%) са се прилагали разпоредбите на ГПК. В останалите 7 наблюдавани съдебни дела са се прилагали разпоредбите на Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс.

4.3. ПРАКТИКАТА ПО ПРИЛАГАНЕ НА УБДХ

За целта на нашия изследователски проект, през месец юли 2010 г. ние изпратихме писма до председателите на съдилищата в 8 наблюдавани града. Допълнително изпратихме писма до директора на ОД МВР – Разград и районния прокурор на Разград. Ние помолихме да ни предоставят необходима информация, проблеми, мнения и коментари за приложението на УБДХ в съдебните процеси в следните пунктове:

1. **Посочете мнения, коментари или интересни случаи от съдебни дела по УБДХ. Какви биха били според Вас възможностите за контрол за законосъобразност на постановения съдебен акт от съдебен процес по УБДХ, като имате предвид липсата на възможност за обжалване?**
2. **Предложения за подобрене на практиката по прилагането на УБДХ и предложение за отмяна, изменения и/или допълнения в този нормативен акт.**
3. **Какво е мнението на съда за условията и хигиената в подразделенията на МВР, където се изтърпява административното наказание „задържане“? Съдът информиран ли е за условията и храната в местата на изпълнение на наказанието?**
4. **Статистика за водените съдебни дела по УБДХ за периода 2007, 2008, 2009 година и първите 6 месеца на 2010 година относно:**
  - Брой внесени преписки за решаване в Районен съд; Брой заведени дела;
  - Брой приключени дела с постановен съдебен акт; Брой прекратени преписки в Районен съд; Брой решени съдебни дела с наложено наказание „глоба“;
  - Брой решени съдебни дела с наложено наказание „задържане в подразделенията на МВР“; Брой мъже и брой жени нарушители, осъдени в процесите; Разпределение по възраст: 18-25; 25-35; 35-50; над 50

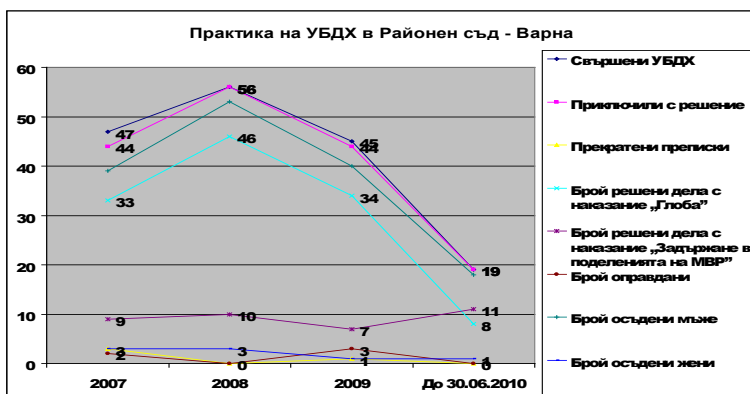
За информация предоставихме интересни материали за съдебната практика по УБДХ и съдебен прецедент, в който смесен състав на ВАС и ВКС се произнася по спор за подсъдност на обжалване на решение по УБДХ.

Практика на УБДХ в районните съдилища на Разград, Попово, Шумен, Силистра, Варна, Добрич, Русе и Търговище:

На **13.09.2010 г.** бе извършено проучване за практиката на публикуване на постановените съдебните актове по дела по УБДХ в интернет-страницата на съда за периода от април 2010 г. до юли 2010 г. В резултат от проучването бяха установени интересни моменти. Най-същественото е, че във всичките районни съдилища в съответните регистри за публикуваните съдебни актове, не са публикувани мотивите към постановените решения по дела по УБДХ. Само и единствено за четири дела по УБДХ в Районен съд – Варна има публикувани мотиви. Интересен факт е, че в интернет-страницата на Районен съд – Русе за едно дело по УБДХ през месец юли 2010 г. постановеното решение до момента все още не е публикувано.

Варна: Месец май 2010 г. - образувани и разгледани 10 административно-наказателни дела по УБДХ, за които има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към решенията само за 6 дела. За останалите 4 съдебни дела по УБДХ, към публикуваните постановени решения има публикувани и мотивите.

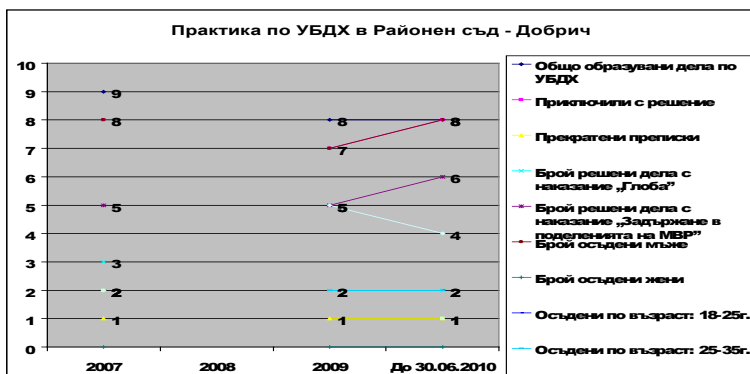
Месец юни 2010 г. - образувано и разгледано само 1 административно-наказателно дело по УБДХ, за което има публикувано и достъпно за потребителите постановено съдебно решение, но не са публикувани мотивите към него.

Месец юли 2010 г. - образувани и разгледани 3 административно-наказателни дела по УБДХ, за които има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките.

Последното публикувано съдебно решение по УБДХ е от 30.08.2010 г., но не са публикувани мотивите към него.

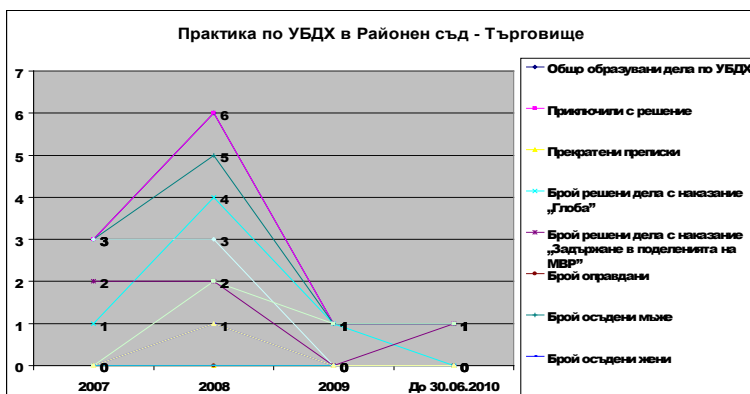
Добрич: Месец май 2010 г. - образувано и разгледано само 1 административно-наказателно дело по УБДХ, за които има публикувано и достъпно за потребителите постановено съдебно решение, но не са публикувани мотивите към него.

За месеците юни и юли 2010 г. няма образувани съдебни дела по УБДХ.

Последното решение по УБДХ е публикувано на 15.05.2010 г., но не са публикувани мотивите към него.

Русе: Месец май 2010 г. - образувани и разгледани 6 административно-наказателни дела по УБДХ, от които за 3 от тях има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките. За останалите 3 дела по УБДХ съдът се произнесъл с определение.

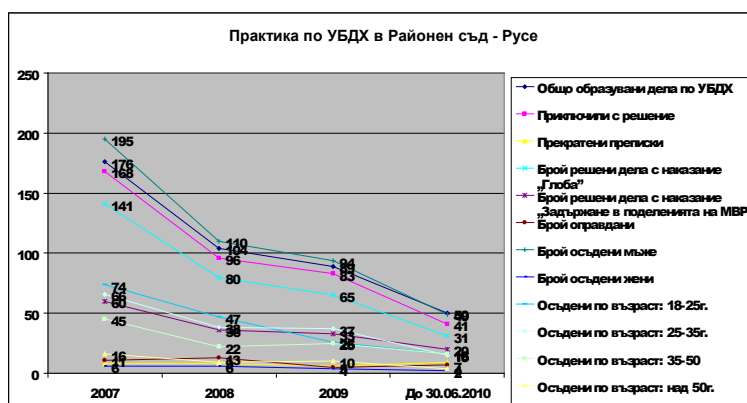

Месец юни 2010 г. - образувани и разгледани 8 административно-наказателни дела по УБДХ, от които има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките.

Месец юли 2010 г. - образувани и разгледани 9 административно-наказателни дела по УБДХ, от които за 5 от тях има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките. За 3 дела по УБДХ съдът се е произнесъл с определение. За 1 дело по УБДХ до момента все още не е публикувано постановено от съда решение.

За последно разгледано дело по УБДХ е от 01.09.2010 г., за което има произнесено определение.

Търговище: Интернет-страницата на Районен съд – Търговище буквално не предоставя никаква информация, включително няма възможност за справки по насрочени и приключили съдебни дела, през който и да е период.

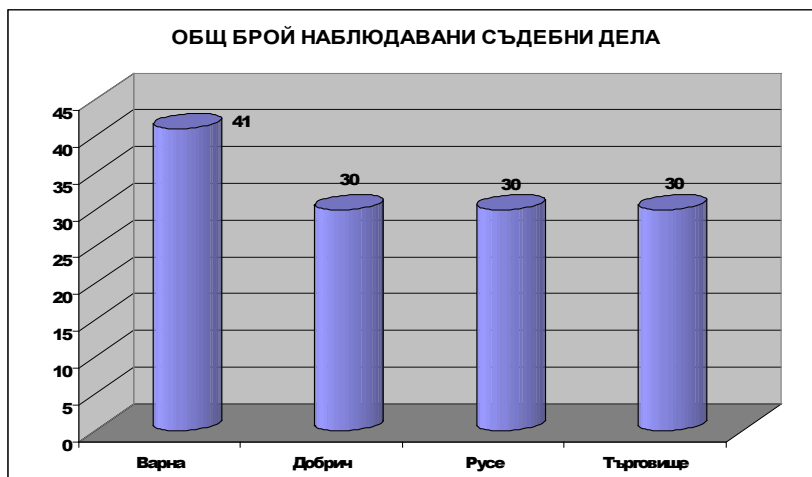
Прави впечатление приблизително еднаквото движение на делата по УБДХ в Районен съд Варна през последните три години и половина. Най-високи показатели са били отчетени през 2008 година. Всичките образувани дела по УБДХ са приключени с постановено съдебно решение. Прави впечатление високата тенденция за наложените наказания „глоба“ по смисъла на УБДХ. През последните три години и половина ниският процент на наложени наказания „задържане в поделенията на МВР“ е без промяна в показателите.

Констатирана е непроменлива, трайна практика по УБДХ в Районен съд Добрич за последните три години и половина. Забелязва се леко повишаване с един пункт при показателя за наложени наказания „задържане в поделенията на МВР“ през последната година. Липсва информация за делата по този указ за 2008 година. Остава въпросът: не са водени никакви дела или не е водена статистика.

В Районен съд Русе се отбелязва трайна тенденция за намаляване практиката по УБДХ. От 2007 г. до момента броят на водените съдебни дела е намалява с няколко пункта. Особено внимание може да се обърне с драстичната разлика от 2008 до 2009 г. Забелязва се намаление на броя осъдените лица с около 50 пункта. А в сравнение с 2007 и 2010 г. се забелязва намаление с повече от 2 пъти.

Забелязват се повишени показатели по броя на образуваните дела по УБДХ през 2008 г. в Районен съд Търговище. Най-много приключили с решение дела по УБДХ се отбелязва през 2008 г. и същевременно отчита рязък спад клонящ към 0 през 2009 г. Забелязва се спад при всички позиции през 2009 г. спрямо предходните две години. С най-високи стойности е 2008 година.

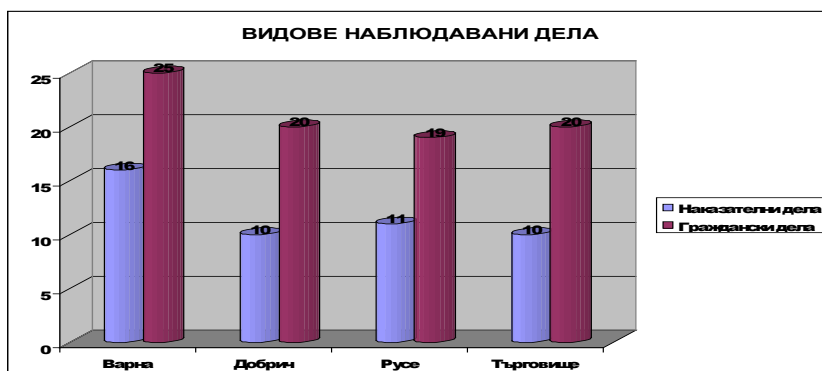
**СТАТИСТИКА ЗА НАБЛЮДАВАНИТЕ ДЕЛА В РАЙОННИТЕ СЪДИЛИЩА НА
ВАРНА, ДОБРИЧ, РУСЕ И ТЪРГОВИЩЕ,
май-юли 2010 г.**

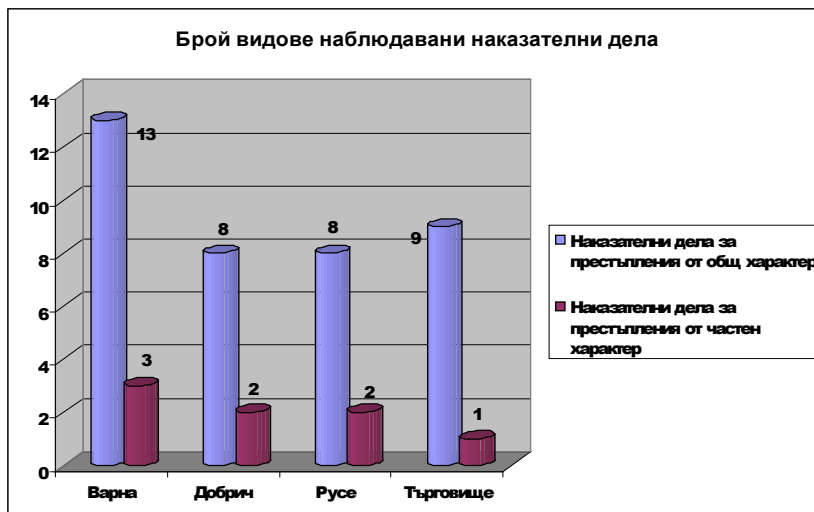
Наблюдавани са общо 131 съдебни дела, от които 47 са наказателни дела и 84 са граждански дела в районните съдилища в градовете Варна, Добрич, Русе и Търговище. В градовете са наблюдавани:

- **Варна:** общо 41 съдебни дела, от които 16 наказателни и 25 граждански дела. Гражданският наблюдател не е присъствал на две от тях.
- **Добрич:** общо 30 съдебни дела, от които 10 наказателни дела и 20 граждански дела.
- **Русе:** общо 30 съдебни дела, от които 19 са граждански и 11 наказателни.
- **Търговище:** общо 30 съдебни дела, от които 10 са наказателни дела и 20 са граждански дела.

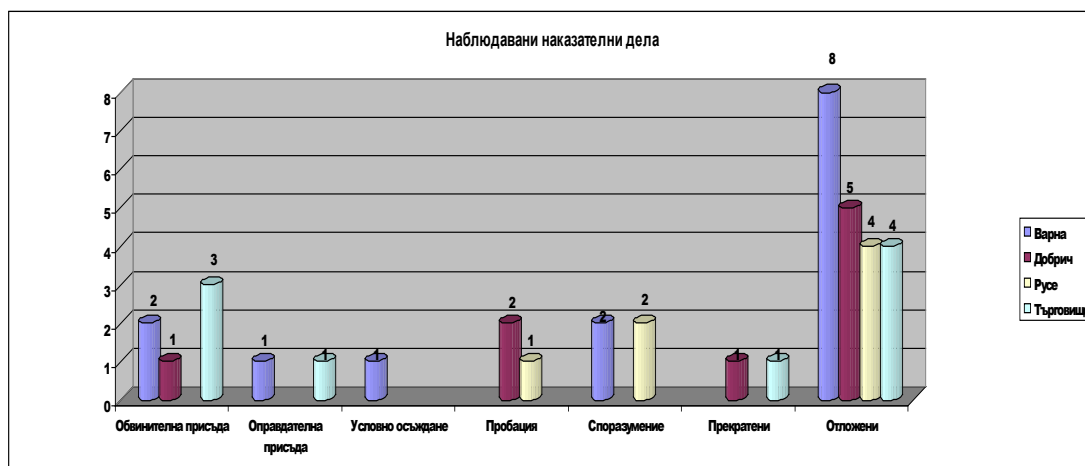
В Районен съд – Варна са наблюдавани 11 съдебни дела повече от останалите районни съдилища в Добрич, Русе и Търговище. Причината е високата натовареност на Варненския съд, който е на второ място след Софийски районен съд по брой постъпили и разглеждани дела през 2009 година според доклад на ВСС. В районните съдилища в посочените четири града са подбрани и наблюдавани наказателни и граждански дела според зададени критерии по определен брой видове дела (наказателни, граждански – ЗЗДН, ЗЗД, СК и общи по реда на ГПК, чиито страни са представители на 5 уязвими групи – етнически малцинства, хора с увреждания, жертви на насилие, социално слаби, малолетни и/или непълнолетни.

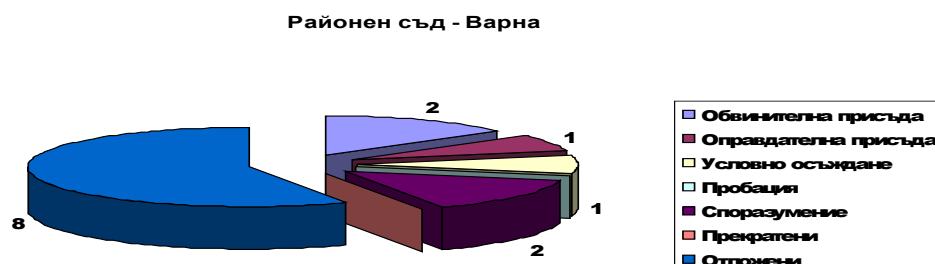
Впечатление прави високият брой наблюдавани дела по Семейния кодекс и Закона за закрила на детето. Най-много съдебни дела по Семейния кодекс и Закона за закрила на детето са наблюдавани в Районен съд – Търговище – съответно по 9 и 8 броя, следващият по брой наблюдавани дела от същите видове е Районен съд – Варна – съответно по 8

броя. Голям брой дела по Закона за защита от домашното насилие са наблюдавани в съдилищата във Варна, Добрич и Русе. Най-малко дела по ЗЗДН са наблюдавани в Районен съд – Търговище – само 2 броя. Най-много дела по Закона за закрила на детето са наблюдавани в градовете Варна и Търговище.

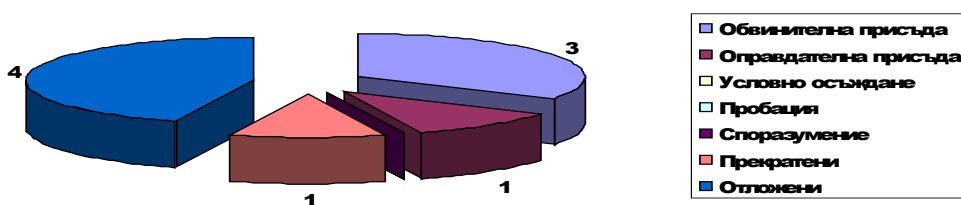

В Районен съд Варна са наблюдавани най-много наказателни дела за престъпления от общ характер. Почти два пъти по-малко са наблюдавани наказателни дела за престъпления от общ характер в съдилищата в Добрич, Русе и Търговище. Нисък е процентът на наблюдаваните наказателни дела за престъпления от частен характер в четирите районни съдилища. От общо 46 наблюдавани наказателни дела, едва 8 (17%) са от частен характер.

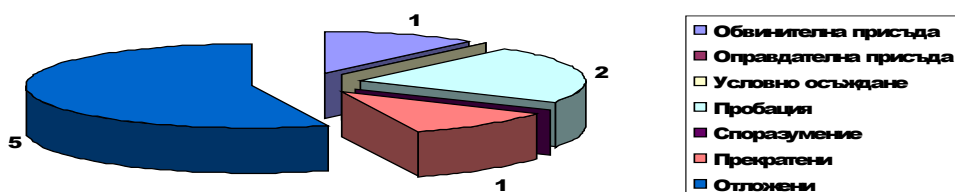
При наблюдаваните наказателни дела прави впечатление големият брой отложени наказателни дела от приключените с постановен съдебен акт. Най-много отложени наказателни дела за едно тримесечие са установени в Районен съд – Варна в сравнение с броя на същите в останалите съдилища на Добрич, Русе и Търговище. Отложените наказателни дела са два пъти по-малко. Интерес привлича фактът, че единствено в Районен съд – Търговище са налице повече постановени обвинителни присъди от другите видове съдебни актове в наказателния процес. Най-много сключени споразумения между прокурор и подсъдим в наказателните процеси са установени в Районен съд - Русе. Всички дела приключват или със споразумение, или са отложени. Тревожен е фактът, че за цели три месеца не е постановена нито една обвинителна присъда. Друг интересен факт, който забелязваме, е, че от четирите наблюдавани районни съдилища, единствено в Районен съд – Добрич се налагат условни присъди.

Районен съд - Търговище

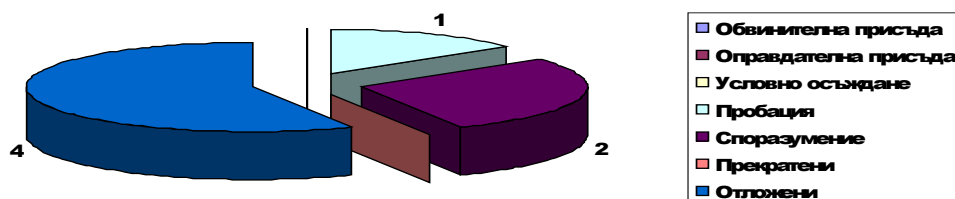
Впечатление прави големият брой отложени наказателни дела от приключените в Районен съд – Варна. При наблюдаваните наказателни дела се констатира баланс между постановените обвинителни присъди и одобрените от съда споразумения в наказателните процеси. Отлаганията на наказателните дела в съда във Варна най-често се дължат за призоваване на свидетели, неявили се редовно призовани подсъдими или за назначаване на служебен защитник.

Районен съд - Добрич

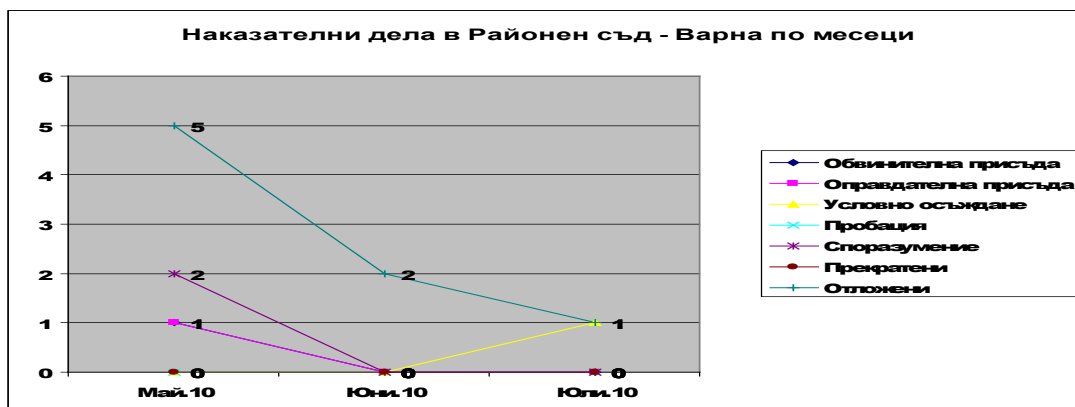

Повече са отложените дела в наказателните процеси в Районен съд – Добрич. От постановените осъдителни присъди в превес са постановените присъди с наложени наказателни пробация. Забелязва се баланс между прекратените дела и делата, приключили с обвинителна присъда – 1 брой. Над 50 % от делата са отложени за доразглеждане.

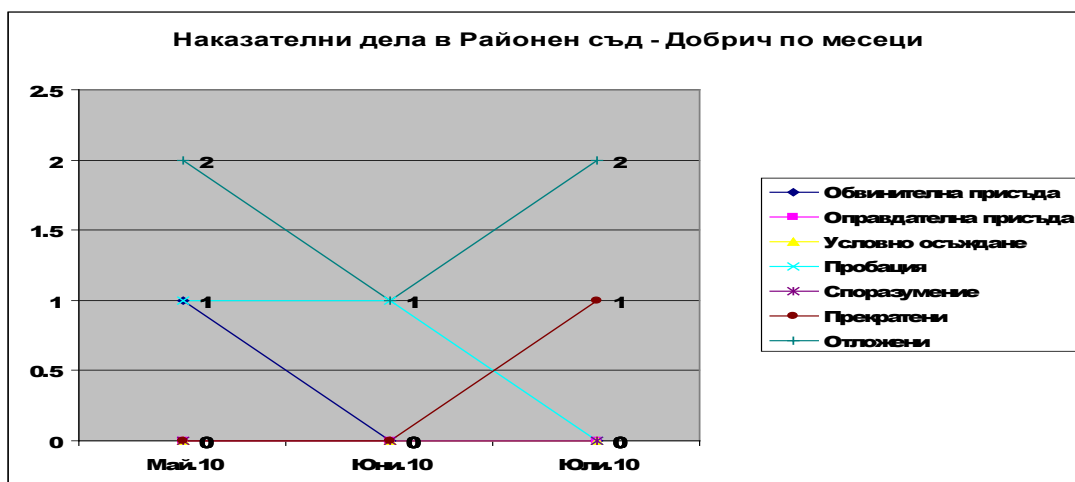
Районен съд - Русе

В Районен съд – Русе се констатира повече отложени наказателни дела от приключилите. Впечатление прави, че в повечето наказателни дела производството завършва със сключено споразумение между прокурора и подсъдимия. Според нас не винаги споразуменията между подсъдим и прокуратура са ефективна мярка. Много често се сключват споразумения за пробация или налагане на глоба, но това не гарантира възпитателната функция на съда.

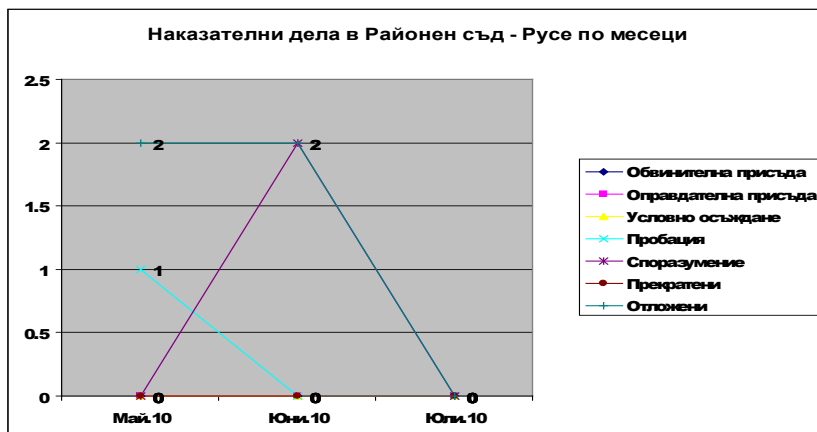
Впечатление прави относителният баланс между отложени и приключени със съдебен акт наказателни дела в Районен съд – Търговище. В сравнение с останалите наблюдавани съдилища, в Районен съд – Търговище се констатира най-много постановени обвинителни присъди. Прави впечатление, че обвинителните присъди (3 броя) надвишават броя на делата, приключили с оправдателна присъда или прекратените (по 1 брой). Няма нито едно дело, приключило със споразумение, което също е много добър признак за правораздаването в град Търговище.

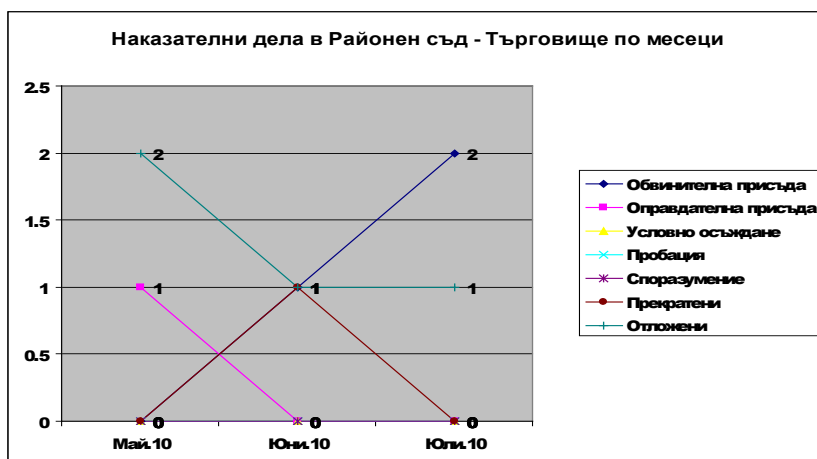
Забелява се силен спад на броя на отложените наказателни дела в Районен съд – Варна. В края на тримесечието се е редуцирал с четири пъти по-малко от първоначалния си брой през месец май 2010. Забелява се тенденция за увеличаване на условно осъжданите лица в Районен съд – Варна. Най-голям брой наблюдавани наказателни дела са в Районен съд – Варна през месец май 2010 г.

Прави впечатление стабилният показател на отложените наказателни дела в Районен съд – Добрич. През тримесечието поддържа една и съща бройка. Забелява се обратно-пропорционална зависимост между делата, приключили с присъда „Пробация“, и отложените дела. Докато през месец юли отложените дела се увеличават, делата, приключили с пробационни мерки, намаляват. Забелява се силен спад на делата, които са приключили с обвинителна присъда.

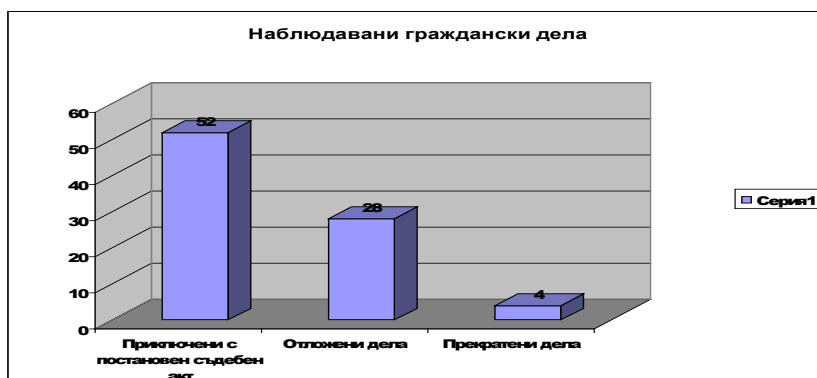
Прави впечатление резкият спад на броя на отложените наказателни дела в края на тримесечието в Районен съд – Русе. В същото време броят на сключените между прокурора и подсъдимия споразумения се увеличава. Добро впечатление прави и фактът, че няма нито едно прекратено дело.

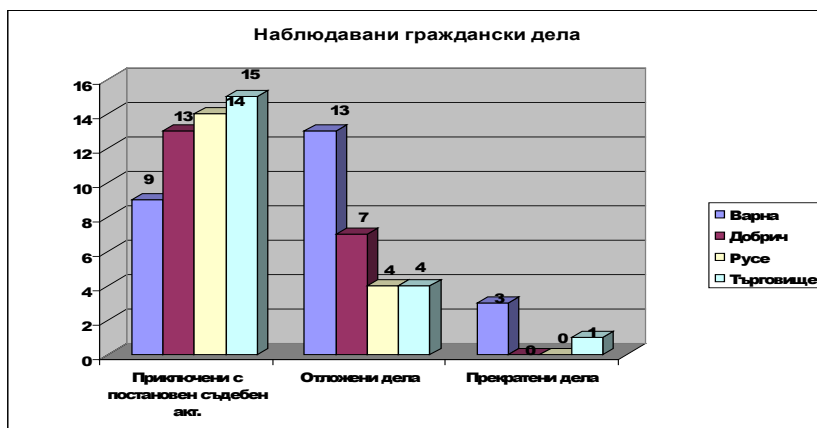
Забелязваме интересна тенденция в постановените решения на Районен съд - Търговище в наказателните процеси. Това говори за балансираност между отложените и приключилите дела, както и почти еднакъв брой при различните постановени присъди и споразумения.

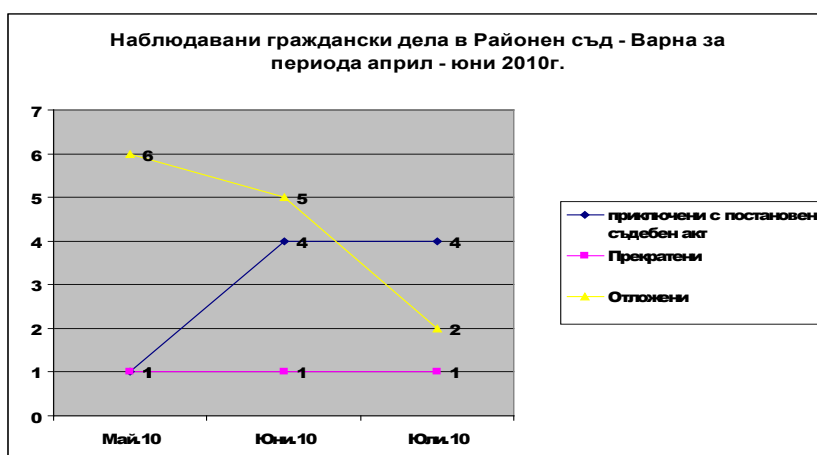
В районните съдилища на Варна, Добрич, Русе и Търговище прави впечатление ефективният граждански процес, който приключва с постановен съдебен акт в рамките на тримесечието. Приключилите граждански дела са почти два пъти повече от отложените. Съвсем малко на брой са прекратените граждански дела. Почти всичките четири прекратени дела са поради постигнати спогодби между страните и/или оттеглена искова молба.

Налице е висок процент на приключили с постановен съдебен акт граждански дела в съдилищата на Добрич, Русе и Търговище. Не така стои въпросът в Районен съд Варна. Там е отбелязан отрицателен баланс – с четири повече са отложените от приключилите дела. Също в Районен съд Варна са установени най-много прекратени граждански производства, което говори за най-добре постигнати спогодби между страните по смисъла на ГПК. В Районен съд Добрич се забелязва обратна тенденция – приключените дела са почти два пъти повече от отложените, а прекратени няма. В останалите два града броят на приключените дела надвишава този на отложените три пъти. В районните съдилища в Русе и Добрич не е наблюдавано нито едно прекратено дело.

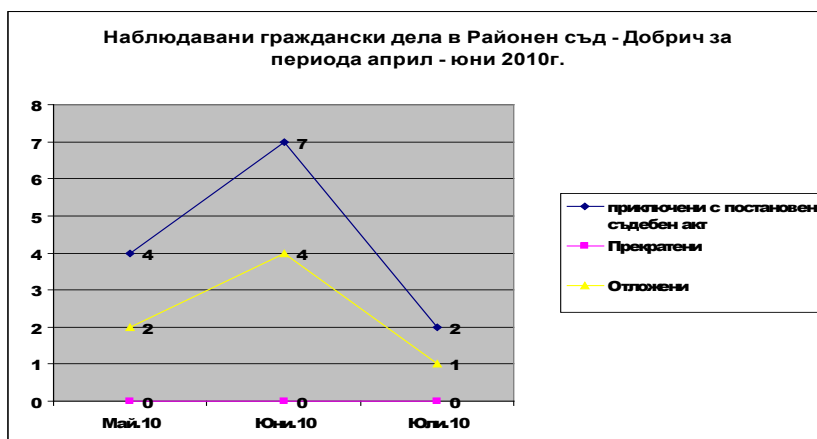

Налице е тенденция за намаляване броят на отложените граждански дела в Районен съд – Добрич и обратно увеличаване с три пъти броя на приключилите граждански дела. Прекратените дела запазват своята тенденция – по 1 на месец.

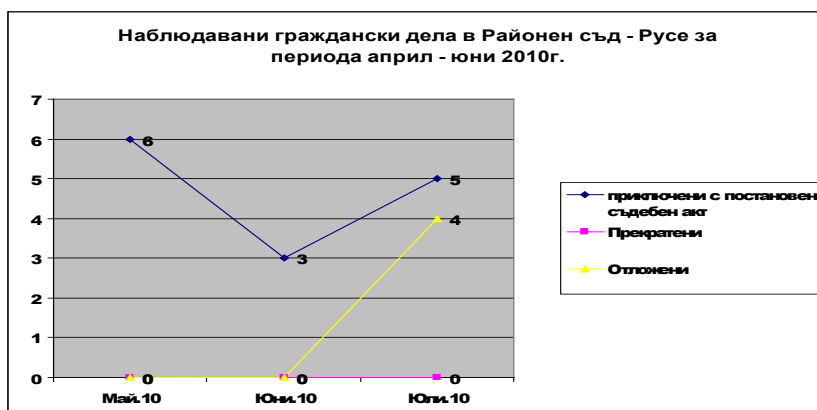

Впечатление прави почти еднаквото движение на показателите при приключените и отложените дела в Районен съд – Добрич. През месец юни 2010 г. се констатира повишаване на броя на приключените и отложените граждански дела, които в края на тримесечието отново се връщат на първоначалните си позиции. През месец юли 2010 г. са били наблюдавани най-малко дела по този закон.

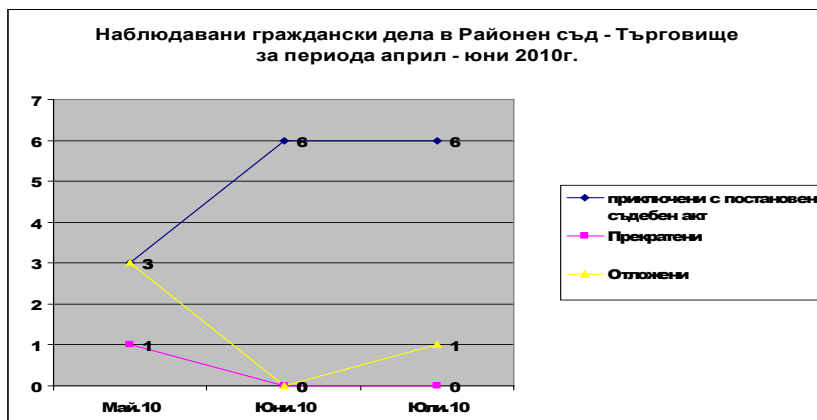
Налице е тенденция в превеса на приключилите граждански дела в Районен съд – Русе. Забелязва се увеличаване на отложените дела в края на тримесечието в Районен съд – Русе. През първите два месеца от наблюдението се констатира липса на отложени граждански дела. Всички наблюдавани граждански дела през месеците май и юни 2010г. бяха приключени с постановен съдебен акт. Най-голям брой приключени дела са през месец май 2010 г.

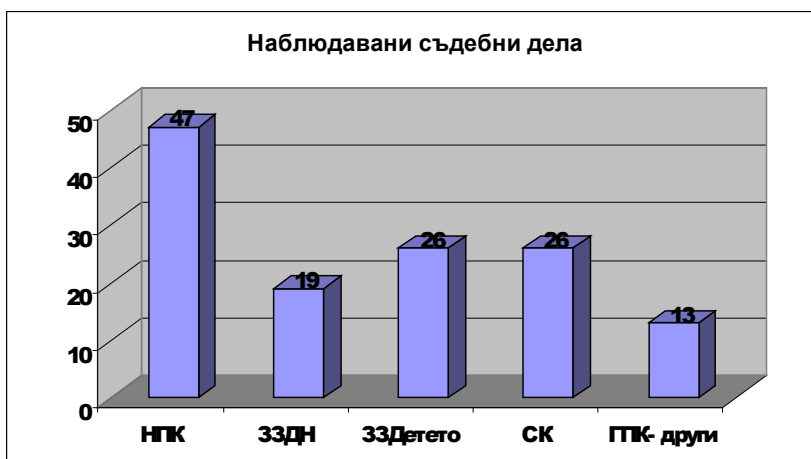

Прави впечатление увеличеният брой на приключилите граждански дела в края на тримесечието в Районен съд – Търговище. Отбелязва се спад в броя на отложените дела в същия период с два пункта. Забелязва се, че месец юни 2010 г. е най-слаб относно прекратени и отложени дела, и най-силен относно приключените дела. Всички наблюдавани граждански дела са приключени с постановен съдебен акт, като в третия месец от наблюдението едва едно дело от наблюдаваните е отложено. Много интересен е фактът, че броят на отложените дела рязко спада от 3 през месец май 2010г, на 0 през месец юни 2010 година.

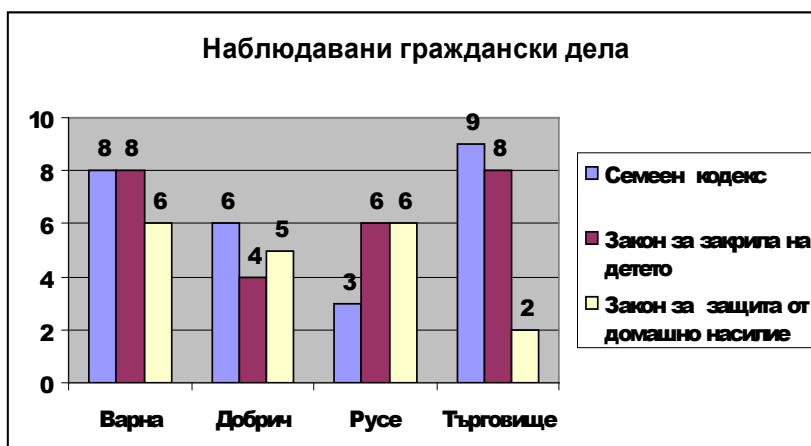
В групата на районните съдилища във Варна, Добрич, Русе и Търговище най-много са наблюдаваните дела по Закона за закрила на детето и дела по Семейния кодекс. Завиден показател е броят на наблюдаваните дела по Закона за защита от домашното насилие. В групата наблюдавани съдилища той е на трето място при гражданските дела. Прави впечатление завидният брой дела по Закона за защита от домашното насилие с малка разлика в сравнение спрямо останалите наблюдавани граждански дела. Това показва, че ЗЗДН е популярен в наблюдаваните районни съдилища и често се образуват дела по този закон.

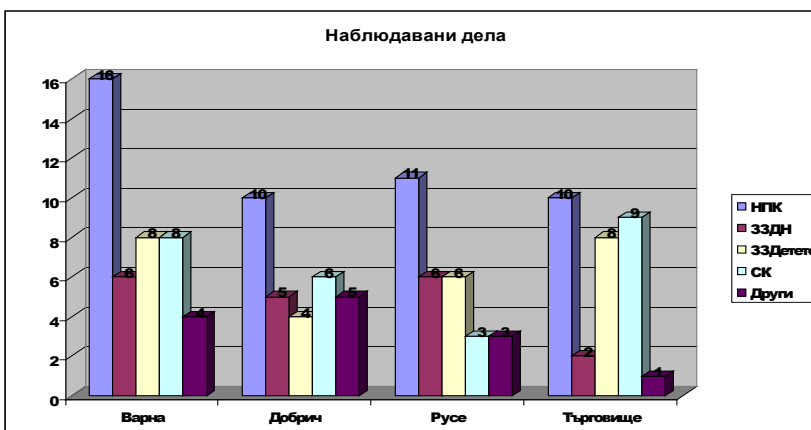

Най-голям брой дела са наблюдавани по Наказателно-процесуалния кодекс.

- В Районен съд Търговище най-много дела са наблюдавани по СК, следват дела по ЗЗД и дела по ЗЗДН.
- В Районен съд Русе най-много дела са наблюдавани по ЗЗД и ЗЗДН.
- В Районен съд Добрич най-много дела са наблюдавани по СК и ЗЗД.
- В Районен съд Варна най-много дела са наблюдавани по СК и ЗЗД.

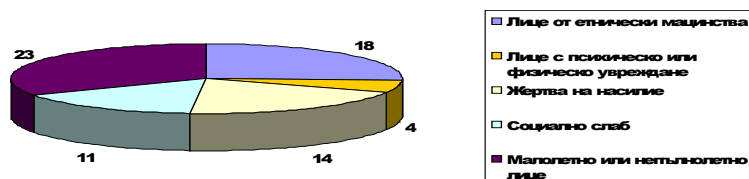

Във всички наблюдавани районни съдилища са наблюдавани почти по равен брой граждански дела с лек превес в полза на Районен съд – Добрич. Най-много дела по СК и ЗЗД са наблюдавани в Добрич и Варна. Най-много дела по ЗЗДН са наблюдавани в Русе и Варна. В сравнение с другите съдилища, в Районен съд Търговище е бедна практиката по прилагането на ЗЗДН.

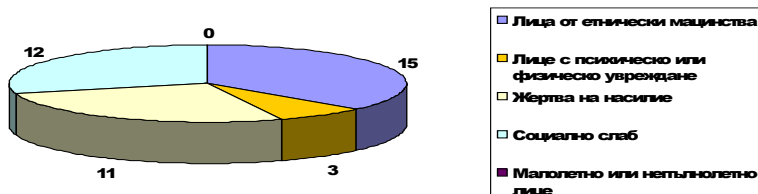

По отношение на наблюдаваните наказателни дела, най-много са подбрани по критерии страни – представители на уязвими групи в Районен съд Варна. По равен брой по същия показател са подбрани и наблюдавани в съда в Търговище, Русе и Добрич.

Страни в граждански дела

Страни в наказателни дела

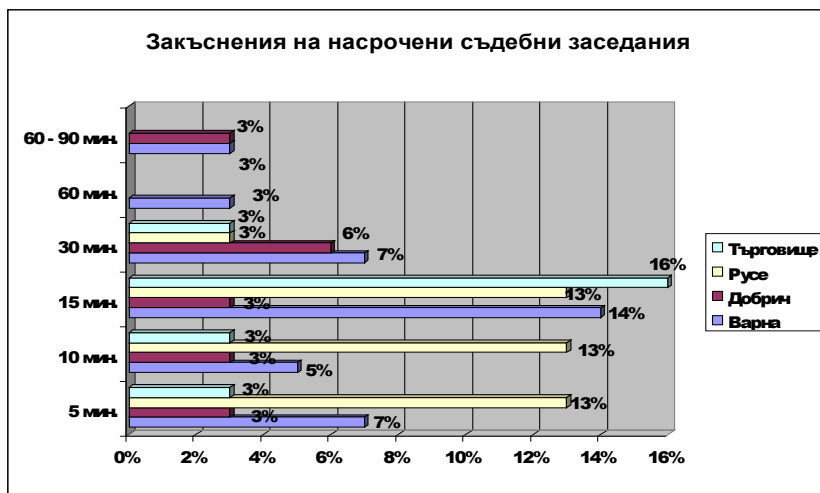

Забелязва се относително равен брой наблюдавани дела по ЗЗД, СК и ЗЗДН в наблюдаваните районни съдилища във Варна, Добрич, Русе и Търговище. Най-бедна

е практиката по ЗЗДН в Районен съд Търговище, а най-много дела по същия закон са наблюдавани в съда във Варна и Русе. В Районен съд Добрич са наблюдавани почти по равно всичките видове граждански дела. Най-много брачни дела са наблюдавани в Районен съд Търговище за сметка на малкото образувани дела по ЗЗДН.

Констатирано е, че в по-големия брой наказателни дела, повечето страни са лица от етническите малцинства. Почти поравно с приблизително малка разлика са констатирани в наказателните процеси страни, които са били жертви на домашно насилие и/или социално слаби лица.

Закъснения на насрочени съдебни заседания

В гражданските производства най-често страна в процеса е лице от етническите малцинства или социалнослаби лица. Поради големия брой наблюдавани дела по ЗЗД, се констатира по-висок дял на малолетни или непълнолетни лица, като страни в тези процеси.

Констатирани са големи закъснения в порядъка между 15-20 минути след началото на насрочените съдебни заседания в районните съдилища на Търговище, Русе и Варна, като Районен съд Търговище е начело на позицията. За сметка на това Районен съд Добрич е почти първенец при констатирани закъснения от 30 минути от началния час на насрочените съдебни заседания. Правят впечатление констатирани двучасови закъснения за две насрочени съдебни заседания в съда във Варна и Добрич. Най-честите причини за високите показатели при закъсненията са насрочването на много граждански дела в един и същ час, които се разглеждат едно след друго. Тук се забелязват две закъснения от 60-90 мин. в градовете Добрич и Варна.

4.4. НАШИТЕ МЕСТНИ ПАРТНЬОРИ

Обществен център за околна среда и устойчиво развитие - ВАРНА

Мисията на Обществен център за околна среда и устойчиво развитие /О.Ц.О.С.У.Р. - <http://www.ecovarna.info/> е подпомагане процесите на устойчиво развитие в системата "човек – общество – околна среда", чрез превръщане опазването на околната среда в личен интерес на всеки. Проблемите, които ангажират усилията на ОЦОСУР за реализиране на дейности и са в направлението за реализиране на принципите на устойчиво развитие - рециклиране и повторно използване на отпадъците, борба с глобалното затопляне, екологичен транспорт, озеленяване на градското пространство, екологично образование, мониторинг на дейността на релевантните компетентни административни органи, достъп до обществена информация, мониторинг на средствата от фондовете на ЕС. За периода от възникването си организацията е реализирала над 100 проекта в описаните области на действие.

Целите на сдружението е да се разработват резултатни средства за отстраняване на нанесени вреди на околната среда, както и за предотвратяване на бъдещото и увреждане. Да съдейства за популяризирането и въвеждането на принципите, идеите и постиженията в областта на опазване на околната среда и природосъобразното развитие на обществото.

Организацията реализира участие в мрежи и партньорства: Учредител на БУ/ЛИНК – Информационна мрежа на българските природозащитни НПО; Коалиция "България зона свободна от ГМО", Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на ЕС /като наблюдаваща организация/.

От 1997 г работи с доброволци от Корпуса на мира, а от 2005 г с Европейската доброволческа служба. През този период организацията е имала над 15 доброволци от България и чужбина.

Сдружение за развитие на деца „Слънчице“ - ДОБРИЧ

Сдружение за развитие на деца „Слънчице“: <http://www.slunchice.com>, обединява родителската и друга общественост с държавните и общински организации, физически и юридически лица с цел подпомагане развитието на децата на възраст от 3 до 7 години, поощряване и усъвършенстване на техния талант, осигуряване на възможности за физическо, интелектуално и личностно развитие.

Сдружението е регистрирано и извършва дейност от март 2008 година. За този период е реализирало 8 проекта на обща стойност около 34 000 лева. Те са в областта на съхраняване на нематериалното богатство, на спорта, здравословния начин на живот, на екологичното възпитание, благоустройствени дейности, обучение за възрастни и др. Финансирани са от български общински и национални организации и институции.

Всички членовете на сдружението работят като доброволци.

Сдружение за развитие на деца „Слънчице“ работи приоритетно за осигуряване на подходящи условия за цялостното развитие на децата от най-ранна възраст, за подпомагане на социалната интеграция и личностната реализация на децата, защитата на човешките права, опазване на околната среда и екологично възпитание.

За двете години на своето съществуване Сдружение за развитие на деца „Слънчице“ се наложи като една от най-активните неправителствени организации в Добрич.

„ПРО АРТ“ - РУСЕ

Сдружение с нестопанска цел „ПРО АРТ“ - гр. Русе определя своята дейност в обществена полза, изразяваща се в: създаване, запазване, развитие и утвърждаване на духовните и културните ценности на гражданското общество и подпомагане на социалната интеграция и личностната реализация в национален и европейски мащаб

Сдружението е регистрирано на 13.04.2010 година с решение №37 на Окръжен съд -

Русе. "Правосъдие близо до хората" е първият проект, по който работи „ПРО АРТ". Председателят на Сдружението – Снежанка Николова, е участвала в предишен проект за гражданско наблюдение на ЦНПО в град Разград, като член на гражданската консултативна група.

Сдружение "Център за подкрепа на жени – с. Стражец" - ТЪРГОВИЩЕ

Центърът за подкрепа на жени в село Стражец е създаден през 2005 година от многодетни майки като продължение на женската програма на Центъра на НПО в Разград. Групата представлява основно жени от ромски и турски етнически произход и има за цел да осигури подкрепа и защита на правата на жените. Организацията администрира Център за жени, който предлага безплатни психологически, юридически и здравни консултации, образователни програми за заетост и повишаване грамотността и нивото на заетост сред жените от ромски и турски произход.

Сдружение "Център за подкрепа на жени в село Стражец" има мисия да развива политики за подкрепа на жени и граждански инициативи за действие: www.woman-gz.org.

Организацията е създадена само от жени-доброволци от селото. В нея членуват предимно млади безработни жени на възраст от 20 до 55 години с повече от едно дете. Те представляват основно ромската и турска етнически общности. Пред последните три години Центърът работи за укрепване на своя капацитет и прилагане на програми за защита на правата на жените, превенция на домашното насилие и предоставяне на различни услуги за тях и семействата им. Центърът предлага психологическа и правна помощ на жени, преживели домашно насилие, и през 2008 година стана член на Коалиция за промени в Закона за защита срещу домашното насилие.

Центърът за подкрепа на жени в село Стражец е регистриран в Агенцията за социално подпомагане като доставчик на социални услуги от 2005г. за услугите "Дневен център за възрастни", "Кризисен център за възрастни", "Личен асистент" и "Социален асистент", "Център за социална рехабилитация и интеграция" и "Бюро за социални услуги". През месец октомври 2009 г. беше подновена регистрацията в АСП.

Организацията е регистрирана с решение №1/15.02.2005г. на Разградски окръжен съд, като юридическо лице с нестопанска цел в обществена полза. Вписана в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел при Министерството на правосъдието под №20050825008. **Центърът за подкрепа на жени – с. Стражец успешно се развива като доставчик на социални услуги в общността и е включен в Общинския план за развитие на Община Разград 2007-2013г. и Общинска стратегия за предоставяне на социални услуги 2007-2011⁴⁰.** С това решение местният парламент вписа Сдружение "Център за подкрепа на жени – с. Стражец" като доставчик на социални услуги в двата общински документа в Разград.

До момента организацията е изпълнила успешно пет социални проекта, насочени към целевата група млади безработни жени, предимно от етнически малцинствен произход.

40 www.razgrad-bg.org, рубрика Общински съвет

Национална НПО мрежа за гражданско наблюдение на съдебната власт е уникално гражданско обединение за подкрепа на съдебната реформа в България. В мрежата участват 44 местни граждански организации с опит в демократичните реформи. Новото формирование беше създадено през 2007 г. от Центъра на НПО в Разград, който е лидер в областта на гражданското наблюдение на съдебната система.

Целта на мрежата е да развива и поддържа високи професионални стандарти в сферата на гражданското наблюдение на съда в България. Националната НПО мрежа се развива успешно и привлича нови членове. Популяризира добрите практики за партньорство със съда и разпространява полезна информация: www.watch.ngo-rz.org.

Националната НПО мрежа власт е учредител на Граждански експертен съвет към Комисия „Професионална етика и превенция на корупцията“ на Висшия съдебен съвет. Мрежата се представлява от Центърът на НПО в Разград в качеството му на Секретариат.

Центърът на неправителствените организации в Разград координира Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България. Организацията активно предава своя опит и обучава другите сдружения как да наблюдават съда и неговата работа. Всички организациите вярват в една прозрачна и ефективна съдебна система в България, ползваща се с обществено доверие.

Центърът на НПО в Разград разработва и прилага пилотни програми в подкрепа на съдебната реформа от 2004г. До момента са осъществени шест проекта за гражданско наблюдение на съда и подкрепа на съдебната система в България.

В момента се реализира проект „Правосъдие близо до хората“, подкрепян от Фондация „Америка за България“ и Висшия съдебен съвет. Главната цел на проекта е утвърждаване върховенството на закона и подкрепа за съдебната реформа на местно ниво чрез повишаване на обществената информираност и засилване на общественото доверие в съда.

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

С подкрепата на Фондация „Америка за България“

Фондация „Америка за България“ подпомага развитието и растежа на динамичен частен сектор в полза на свободна и демократична България. Основана през 2008 година, Фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от Правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които Фондация „Америка за България“ предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

Сдружение „ЦЕНТЪР НА НПО В РАЗГРАД“ е регистрирано в съответствие с ЗЮЛНЦ, решение по ф.д. №37/1997 г. на РОС

БУЛСТАТ: 116019267, жк. „Освобождение“ 34, пк 237, Разград 7200, България

Тел./Факс: (+359 84) 661694, E-mail: ngo@ngo-rz.org, www.ngo-rz.org